

FÖRHÅLLANDENA ÅREN 1880 – 1900 (De första renbeteslagarna)

Lars Thomassons utlåtande

Inlaga den 29/12 – 94, aktnil. 904, sid.14 ff

Sakkunnigutlåtande av Lars Thomasson

Vad först gäller samebyarnas beivstema, att sedvanerätten betraktats som en verklig rätt i sammanhang med lagstiftning allt från tillkomsten av 1886 års lag, kan hänvisas till fastighetsägarnas förstahandsgrund, vari hävdas att vinterbetesrätten är uttömmande reglerad genom rennäringslagen. Några delade meningar synes alltså inte föreligga i den delen. Vad målet handlar om är att fastställa om, och i så fall var, sådan renbetesrätt finns utanför avsatta skattefjäll och tillköpta åretruntmarker. Andra delen i beivstemat, att rätten till vinterbetesmarker varit och är en förutsättning för den samiska kulturens fortlevnad i landskapet, säger ingenting i den frågan.

OBS ! Vi gör inte gällande att det inte kan finnas rätt till vinterbete utanför ursprungliga skattefjäll, men väl att det inte finns sådan rätt utanför nuvarande åretruntmarker !

Thomassons utlåtande saknar därför i allt väsentligt betydelse för målets avgörande. Fastighetsägarna vill ändå tillfoga några kommentarer.

Sid. 3, st 2: Vitsordas, utom "sedvaneland". Sid. 4 st. 1 – 2: Vitsordas, fronten gick alltså vid fjället.

Thomassons redovisning på sid 3 har bemötts ovan i denna inlaga, sid 5 f.

Thomasson omnämner, sid 8, "O.E. Olsson, som förde samernas talan". Olssons uppfattning har skriftligen redovisats till landshövdingen den 5 november 1883, bilaga 4, till fastighetsägarnas inlaga den 8 april 1992, aktnil 710. Av Olsson angivna områden ligger i allt väsentligt inom skattefjällen och tillköpta åretruntmarker.

Sid. 13: *I anledning av vad Thomasson redovisar om Ljusnedals Bruk åberopas följande uttalande i lappfogden Suwes årsberättelse den 1 november 1889, underbilaga. 2: "synes endast det medlet återstå att för statens räkning förvärfva Ljusnedals Bruks område, genom hwars upplåtande till renbete möjlighet beredes att afhålla renhjordane från intrång på böndernas mark samt därigenom, såsom jag hoppas, med ens undanrödja vidare klagomål". Ljusnedals Bruk förvärvades 1893.*

Ab 946, sid 10

Syftet med vad fastighetsägarna anført på sid 15 i föregående inlaga är att visa att renbete inte förekommit utanför åretruntmarkerna och bruksområdet och att förvärvet av Ljusnedals bruks område beräknades undanröja problemen med markägarna.

Ab 904, sid. sid. 15f

*Köpet av Ljusnedals Bruk hade föregåtts av att ägaren av bruket redan år 1874 yrkade ersättning av tre renägare för olovligt renbete på brukets mark. Målet slutade med att hovrätten ålade samerna att betala mer än 4.400 kr för uppkomna skador genom renbetning. Bruksägaren förde därefter nästan årligen motsvarande processer mot samerna. I den sista, som bruksägaren förlorade i Högsta domstolen år 1894, förekommer 14 vittnesförhör, avskrift bifogas, bilaga 8 (ab . Jag läser inte upp förhören utan konstaterar bara att de bekräftar uppgifterna i bil.4 till aktbil 710. Bevistema (1.4.31): *Innehållet i vittnesförhören ger vid handen att vinterbete i princip inte förekom utanför Ljusnedals Bruks område.**

Sid. 16: *I anledning av vad Thomasson anför beträffande sammanträdet i Funäsdalen den 19 september 1893 inges och åberopas protokollet, bilaga 2, ab 913. Erssons uppgifter är ett exempel på bete under den "stora oordningens tid" och visar att Hede byamän protesterat mot detta. Bevistema*

(1.4.32): Vid sammanträdet redovisade samebyarna anspråk på inlösen av trakter som numera synes ingå i åretruntmarkerna. Hede byamän har protesterat.

Markägarna föreslog ytterligare områden, belägna i eller i omedelbar anslutning till skattefjällen.

Vad gäller Thomassons beskrivning, sid 17, av kommitténs sammanträffande med samer och Ortsbor i Funäsdalen den 29 juli 1895 hänvisas till nyss nämnda bilaga 4 samt bilaga 5 till fastighetsägarnas skrivelse den 8 april 1992. I bilaga 4 redovisar Olsson detaljerat samebyarnas anspråk. Av bilaga 5 framgår, att Idre sameby i Härjedalen endast betat å hemmanet Fjätdalen nr 27, att Tännäs sameby inte sträckte sina vinterflyttningar utöver det utvidgade skattefjällets område utom under vissa år med ogynn – samma väderleksförhållanden, då Nils Olsson Rensberg brukat flytta ned till Fjätffället, att beträffande Åre och Storsjö lappar rådde "den stora oordningens tid" samt att till Ovikens sameby hörande samer flyttade till de närmast deras skattefjäll belägna skogstrakterna.

Noteras kan uttrycket i inspektorn Carl Flodströms skrivelse: "Härjeådalens och Jämtlands fjäll och närmast därtill hörande skogsland" (understruket här).

Fastighetsägarna anser, liksom lapplagskommittén, uppgifterna i förarbetena om belägenheten av renbetesfjällena och var vinterflyttningar utanför dåvarande renbetesfjäll förekommit, i allt väsentligt korrekta, sid 22.

FÖRHÅLLANDENA UNDER 1900 – TALET

På sid 26 omnämnda avtal ingicks år 1973.

Vad Thomasson anført om lagstiftningsarbetet samt i andra stycket på sid 33 åberopas till stöd för att markägarna i Härjedalen protesterat mot förekommande vinterbete utanför åretruntmarkerna.

Fastighetsägarna väntar med att kommentera rättspraxis till pläderingen.

Fastighetsägarna vitsordar uppgifterna, sid 66, i lappfogdens protokoll, som visar att renbete förekommit i Klövsjö- och Vemdalsfjällen några år omkring 1920 och sedan från omkring 1930, något som synes ha föranlett den aktuella tvisten.

Vad Thomasson anför på sid 68 ö, åberopas till stöd för att fastighetsägarna protesterat mot förekommande renbete.

Sid. 68: Av 1896 års lappfogdeberättelse, som återges i av samebyarna åberopade utdrag ur Huss utredning, framgår att uppgifterna om Åre Storsjö lappbys vinterbete fram till Sonfjället skett under "den stora oordningens tid".

Sid. 68f: I anledning av Thomassons uppgifter om tvisten mellan Hede pastorat och Nils Nilsson Schein, ska framhållas att fråga var om ett avhysningsmål, varför Svea hovrätt inte tagit ställning till om sedvanerätt förelåg eller inte utan bara konstaterat att frågan inte kunde avgöras hanräckningsvis. Hovrättens dom bifogas, bilaga 10 (ab 914).

Bevistema (1.4.36).

Ab 946, sid. 10

Innebörden av hovrättens utslag (bilaga 10 till föregående inlägga) är, att hovrätten överhuvudtaget inte prövat frågan i sak.

Ab 904, sid. 17

Fastighetsägarna bestrider uppgifterna om kåtor, vistelse i Sonfjället på vintrarna samt lappsk bostad på sid 69.

För att motbevisa påståendena om vinterbete m m i Sonfjällsområdet åberopas vittnesförhör med Manfred Andersson, Råndalen.

Gustaf von Dübens arbete är från 1873.

Med anledning av vad Thomasson anför, sid 70, angående tillkomsten av Sonfjällets nationalpark åberopas och bifogas utdrag ur propositionen 1909:125 i tillämpliga delar, bilaga 11 (ab 916). Bevistema (1.4.27): Av handlingarna framgår, att Sonfjället utvaldes just därför att renar ännu inte utbredd sig dit och att Sonfjället för framtiden utan svårighet skulle kunna skyddas mot renar och betes kreatur.

Vad gäller Sonfjället inges och åberopas även Naturvårdsverkets rapport 3574: 'Renbetes effekter på Sonfjället', bilaga 12 (ab 913), särskilt sid 5 och 8. På sid 5 anføres att Bevistema (1.4.29): lavmattorna var obetydligt påverkade av renbete fram till mitten av 1970-talet och att renvinterbetet ökat betydligt inom Sonfjället från denna tidpunkt. På sid 8 redovisas närmare uppgifter om renförekomst, vilket styrker fastighetsägarnas uppfattning om en expansion på 1970-talet.

I sammanhanget ska erinras om protesterna från hemmansägare inom Vemdalen, Tännäs, Långå och Hedeviken, se bilaga 17 till inläggen den 27 maj 1993 (ab 806). Motsättningarna ledde bland annat till att ca 250 tjurar nedslaktades och ytterligare ca 260 renar sköts under vintern-våren 1956.

Arbetet bedrevs under ledning av fjälltillsyningsmannen Edor Burman, bilaga 13 (ab 917).

Vidare har Hedlund, T, och Holmgren, G, i sin naturvårdsinventering 'Sonfjället med omnejd', Länsstyrelsen i Jämtlands län, 1976 uttalat att fjället inte är att betrakta som renbetesområde, bilaga 14 (ab 918).

Bevistema (1.4.29).

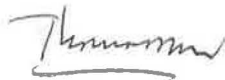
Ab 1041, sid. 16

I sitt anförande vid samtinget slår Thomasson fast: "En front gick tidigt där renskötelsns och jordbrukets intressen kolliderade. Motsättningar mellan samer och bofasta bottnade i intressekonflikter vid ströängar, i jordbrukets utmarker, på samiska sedvaneland nedom fjällen". Motsättningarna var starkast under 1880-talet och åren kring 1890.

Bortsett från uttrycket "sedvaneland" delar fastighetsägarna Thomasson uppfattning.

Som redovisats genom avvitringshandlingarna och utdrag ur domböckerna har dessa motsättningar fram till och med 1800-talet endast förekommit i områden i omedelbar anslutning till renbeteslanden. Tvisterna på 1880- och 1890-talen ägde rum på Ljusnedals Bruk, numera åretruntmarker för samerna. Var motsättningar ägde rum under perioden 1916 - 1921 kan också utläsas av bilaga 22 till aktbil 806.

Samernas succesiva utvidgning av vinterbetesmarkerna har, från renbetslagstiftningen tillkomst, mötts av protester från fastighetsägarna. Dessa protester är således omvänt ett bevis på var fronten vid olika tidpunkter återfunnits mellan renskötelsns och jordbrukets intressen.

FÖRHÅLLANDENA UNDER 1900 – TALET

På sid 26 omnämnda avtal ingicks år 1973.

Vad Thomasson anført om lagstiftningsarbetet samt i andra stycket på sid 33 åberopas till stöd för att markägarna i Härjedalen protesterat mot förekommande vinterbete utanför åretruntmarkerna.

Fastighetsägarna väntar med att kommentera rättspraxis till pläderingen.

Fastighetsägarna vitsordar uppgifterna, sid 66, i lappfogdens protokoll, som visar att renbete förekommit i Klövsjö- och Vemdalsfjällen några år omkring 1920 och sedan från omkring 1930, något som synes ha föranlett den aktuella tvisten.

Vad Thomasson anför på sid 68 ö, åberopas till stöd för att fastighetsägarna protesterat mot förekommande renbete. -

Sid. 68: Av 1896 års lappfogdeberättelse, som återges i av samebyarna åberopade utdrag ur Huss utredning, framgår att uppgifterna om Åre Storsjö lappbys vinterbete fram till Sonfjället skett under "den stora oordningens tid".

Sid. 68f: I anledning av Thomassons uppgifter om tvisten mellan Hede pastorat och Nils Nilsson Schein, ska framhållas att fråga var om ett avhysningsmål, varför Svea hovrätt inte tagit ställning till om sedvanerätt förelåg eller inte utan bara konstaterat att frågan inte kunde avgöras hanräckningsvis. Hovrättens dom bifogas, bilaga 10 (ab 914). Bevistema (1.4.36).

Ab 946, sid. 10

Innebörden av hovrättens utslag (bilaga 10 till föregående inlaga) är, att hovrätten överhuvudtaget inte prövat frågan i sak.

Ab 904, sid. 17

Fastighetsägarna bestrider uppgifterna om kåtor, vistelse i Sonfjället på vintrarna samt lappsk bostad på sid 69.

För att motbevisa påståendena om vinterbete m m i Sonfjällsområdet åberopas vittnesförhör med Manfred Andersson, Råndalen.

Gustaf von Dübens arbete är från 1873.

Med anledning av vad Thomasson anför, sid 70, angående tillkomsten av Sonfjällets nationalpark åberopas och bifogas utdrag ur propositionen 1909:125 i tillämpliga delar, bilaga 11 (ab 916). Bevistema (1.4.27): Av handlingarna framgår, att Sonfjället utvaldes just därför att renar ännu inte utbredd sig dit och att Sonfjället för framtiden utan svårighet skulle kunna skyddas mot renar och betes kreatur.

Vad gäller Sonfjället inges och åberopas även Naturvårdsverkets rapport 3574: 'Renbetes effekter på Sonfjället', bilaga 12 (ab 913), särskilt sid 5 och 8. På sid 5 anføres att Bevistema (1.4.29): lavmattorna var obetydligt påverkade av renbete fram till mitten av 1970-talet och att renvinterbetet ökat betydligt inom Sonfjället från denna tidpunkt. På sid 8 redovisas närmare uppgifter om renförekomst, vilket styrker fastighetsägarnas uppfattning om en expansion på 1970-talet.

I sammanhanget ska erinras om protesterna från hemmansägare inom Vemdalen, Tännäs, Långå och Hedeviken, se bilaga 17 till inlagan den 27 maj 1993 (ab 806). Motsättningarna ledde bland annat till att ca 250 tjurar nedslaktades och ytterligare ca 260 renar sköts under vintern-våren 1956.

Arbetet bedrevs under ledning av fjälltillsyningsmannen Edor Burman, bilaga 13 (ab 917).

Vidare har Hedlund, T, och Holmgren, G, i sin naturvårdsinventering 'Sonfjället med omnejd', Länsstyrelsen i Jämtlands län, 1976 uttalat att fjället inte är att betrakta som renbetesområde, bilaga 14 (ab 918). Bevistema (1.4.29).

Ab 1041, sid. 16

I sitt anförande vid samtinget slår Thomasson fast: "En front gick tidigt där renskötelsns och jordbrukets intressen kolliderade. Motsättningar mellan samer och bofasta bottnade i intressekonflikter vid ströängar, i jordbrukets utmarker, på samiska sedvaneland nedom fjällen". Motsättningarna var starkast under 1880-talet och åren kring 1890.

Bortsett från uttrycket "sedvaneland" delar fastighetsägarna Thomasson uppfattning.

Som redovisats genom avvitringshandlingarna och utdrag ur domböckerna har dessa motsättningar fram till och med 1800-talet endast förekommit i områden i omedelbar anslutning till renbeteslanden. Tvisterna på 1880- och 1890-talen ägde rum på Ljusnedals Bruk, numera åretruntmarker för samerna. Var motsättningar ägde rum under perioden 1916 – 1921 kan också utläsas av bilaga 22 till aktbil 806.

Samernas successiva utvidgning av vinterbetesmarkerna har, från renbetslagstiftningen tillkomst, mötts av protester från fastighetsägarna. Dessa protester är således omvänt ett bevis på var fronten vid olika tidpunkter återfunnits mellan renskötelsns och jordbrukets intressen.

Renbetesprocessen i Härjedalen

Evert Baudou

Svar på Inger Zachrissons skrivelse 19.11 1994

Sammanfattning

I sin skrivelse 941119 ger Inger Zachrisson inte några nya argument som kan styrka hennes hypoteser. Skrivelsen går ut på att försöka visa att jag har fel i min forskning om den enligt min mening arkeologiskt konstaterbara uppdelningen av Norrland i två områden, schematiskt angivna som Övre Norrland och Mellannorrland, från och med den yngre bronsåldern till historisk tid. Det gäller grovt sett från ca 1000 f.Kr. till ca 1000 e.Kr. Om en sådan uppdelning fanns, så har det samiska området i förhistorisk tid aldrig omfattat Norrland söder om Västerbottens län. Tidvis fanns arkeologiska inslag i Jämtland och Härjedalen som kan ses som sannolikt samiska. Jag tolkar dessa inslag som utflyttningar från den samiska området i norr.

Zachrisson ställer en rad frågor som egentligen fordrar en vetenskaplig diskussion i arkeologisk facklitteratur. Trots detta och trots att jag anser att arkeologiska argument av principiella skäl är svåra att använda i en rättsprocess skall jag svara för att ingen skall tro att Zachrissons hypoteser är de enda tänkbara. Zachrisson använder också för första gången begreppet "urbefolkning i juridisk mening". – Mitt svar är delat i samma sex avsnitt som sammanfattningen. Sammanfattningen avslutas med en slutsats.

Principiella frågor. I processen har den samiska parten tagit upp arkeologiska problem utan att beakta de stora svårigheter och den osäkerhet som alltid ligger i tolkningen av arkeologiska material. Inte heller har man beaktat de snabba förändringar som kunskapen om Norrlands förhistoria genomgår på grund av de mångdubblade forskningsinsatserna under de senaste decennierna. Det arkeologiska materialet i Mellannorrland ökar nu kraftigt men har ännu inte utvärderats. Det finns alla skäl att vara försiktig med slutsatser om den förhistoriska utvecklingen där. Zachrisson tolkar järnålderns fyndmaterial i Mellannorrlands inland, utom Storsjöbygden i Jämtland, som otvivelaktigt samiskt. Inlandet skall ha varit en del av det stora samiska område som skall ha funnits sedan "fångstkulturens" dagar. I den officiellt präglade Sveriges Nationalatlas har Zachrissons forskningsresultat om Mellannorrlands etniska ställning under järnåldern inte tagits upp trots att Zachrisson av sin formulering att döma förde fram sin mening. Detta visar den försiktiga och avvaktande hållning som professor K.-G. Selinge anser att man måste inta till de etniska problemen i Norrlands förhistoria. Selinge var Riksantikvarieämbetets redaktör för delen Kulturminnen och kulturmiljövård.

Gränsfrågor (fig. 1–10). Zachrisson kritiserar mitt förslag till gränsdragning mellan tidigt samiskt och tidigt nordiskt område utifrån missuppfattningen att min hypotes gäller tiden 2000 f.Kr.–1000 e.Kr. Ett fel på 1000 år får förödande konsekvenser för Zachrisson. På en serie kartor från andra arkeologer har hon lagt in min föreslagna gräns och i sin text skrivit på ett helt missvisande sätt. I fig. 1–10 återger jag några av mina kartor med tillhörande figurtexter. Att döma av den samiska partens skrivelse fäster man stor vikt vid just detta avsnitt. Då är Zachrissons brist på noggrannhet och metod desto mer anmärkningsvärd. – Med nya uppgifter om antalet kända stenåldersboplatser och om antalet sannolika samiska fynd i Härjedalen och Jämtland får man en uppfattning om att dessa fynd bara är en grupp av de många som ingår i samlingsbegreppet "fångstkultur". Likaså framgår det att fynden som skulle kunna tillskrivas en samisk befolkning är få i Härjedalen–Jämtland jämfört med förhållandet i nordligare områden.

Der mellannorrländska kulturområdets uppkomst (fig. 11–12). Zachrisson kräver klarlägganden av mig på fem punkter. Mina svar visar att det är fullt möjligt att lägga fram

hypotesen att en dominerande nordisk befolkning kan följas arkeologiskt i Mellannorrland från den yngre bronsåldern in i historisk tid. De förhistoriska samiska inslagen kan tolkas som tillfälliga, den samiska befolkningen i Mellannorrland är inte en urbefolkning. – Även i detta avsnitt måste Zachrissons sätt att omtolka andra arkeologer påtalas. Där en arkeolog talat om olika ekonomiska system eller näringssystem lägger Zachrisson till att en detalj i en teckning talar sitt tydliga språk, dvs att det handlar om de etniska grupperna samer och nordbor. I ett fall då minst tre tolkningsalternativ är möjliga nämner Zachrisson inte ens nordboalternativet.

Den genetiska etniciteten (fig. 13). Zachrisson hänvisar till en karta över samisk genetisk influens på den svenska befolkningen som Lars Beckman publicerade 1959. Hennes tolkning av kartbilden stämmer inte med Beckmans. Hon diskuterar inte heller Beckmans intressanta sammanfattande karta över den svenska befolkningen delad i genetiska subpopulationer. Inte heller nämner hon Beckmans forskning under senare tid i Övre Norrland och inte hans försiktighet att i tryck göra uttalanden om etnicitet i förhistorisk tid. Jag vände mig mot Zachrissons sätt att ge sken av att hennes tolkningar skulle överensstämja med Beckmans. Beckmans kartor motsäger inte mina tolkningar.

Övriga kartor. Zachrisson hänvisar till ytterligare två kartor rörande samiska förhållanden, en språklig och en historisk, som dock inte kan användas som stöd för hennes hypoteser om samernas utbredning i förhistorisk tid och medeltiden. Den språkliga kartans belägg är odaterade och den historiska kartan går tillbaka till 1600-talet. Kartorna motsäger inte min hypotes.

Arkeologi och politik: urbefolkning i juridisk mening. Zachrisson anser att jag är ohederlig som forskare och människa och att mina ställningstaganden inte har med vetenskap att göra utan är politiskt betingade. Jag går inte in på personangreppen på annat sätt än genom hänvisningar till några av mina uttalanden i tidigare skrifter. – Genom internationella överenskommelser är begreppet "urbefolkning i juridisk mening" klart definierat. Med den hypotes jag framfört och som Zachrisson inte lyckats gendriva bodde sannolikt nordbor i hela Mellannorrland ända sedan den yngre bronsåldern. Därmed har Mellannorrland aldrig varit någon del av Sápmi och någon samisk urbefolkning i juridisk mening finns inte i Mellannorrland.

Slutsats. Zachrissons arkeologiska och genetiska argument har inte räckt till för att visa att det i juridisk mening finns en samisk urbefolkning i Mellannorrland. Den samiska partens åsikt att samer och skandinaver levde i ett slags symbiotiskt förhållande under vikingatid och tidig medeltid i mellersta Skandinavien har inte heller kunnat beläggas, eftersom näringsformen inte är etniskt skiljande. Min hypotes om en delning av Norrland i två kulturområden från den yngre bronsåldern in i historisk tid, Övre Norrland med en sannolikt tidigt samisk etnicitet och Mellannorrland med en sannolikt tidigt nordisk etnicitet, har Zachrisson inte kunnat gendriva trots ett stort upplagt försök med kartor. Flertalet kartor är dock icke relevanta i sammanhanget, eftersom Zachrissons urval och kommentar utgår från hennes misstag i fråga om kronologin. De sannolikt samiska inslagen i Härjedalen och Jämtland under järnåldern kan tolkas som utflyttningar från det otvivelaktigt samiska området i Västerbottens och Norrbottens län.

Enligt min tolkning har den samiska och den nordiska kulturen utvecklats parallellt i Norrland sedan första årtusendet f.Kr., i Övre Norrland den samiska med näringar som utnyttjade det nordliga områdets dominerande resurser och i Mellannorrland den nordiska med områdets utmärkande resurser. I båda områdena fanns kulturell och etnisk kontinuitet och båda kulturformerna är välutvecklade, var och en inom sitt område. Den samiska kulturen har enligt detta synsätt varit stark och självständig genom hela järnåldern och tidvis expanderat in i det nordiska området i söder. Denna tolkning är lättare att förena med det arkeologiska källmaterialet än Zachrissons bild av en svag samisk kultur i Mellannorrland som oavbrutet trängts tillbaka under järnåldern och skandinaviserats.

1. Principiella frågor

Den grundläggande svårigheten i arkeologisk vetenskap är tolkningen av materialet. Tolkningen är beroende av en mängd faktorer, bl.a. den arkeologiska teorins utveckling, ideologier i det samhälle där arkeologen lever, hans personliga bakgrund men naturligtvis också materialets källvärde, det kan gälla t.ex. utgrävningens noggrannhet eller fornminnesinventeringens fullständighet. Flertalet arkeologer är numera övertygade om att det inte finns en och endast en "sann" bild av forntida förhållanden. Om en arkeologisk tolkning användes utanför det arkeologiska sammanhanget, måste icke-arkeologerna vara på det klara med det arkeologiska materialets och tolkningens karaktär.

En annan svårighet, som dock utmärker all vetenskap, är att det kan finnas stora luckor i källmaterialet. Man kan ställa hypoteser om vad luckorna innehåller men man kan inte dra några slutsatser förrän man fyllt ut luckorna med material. Hypoteserna måste prövas. I den arkeologiska vetenskapen är det mycket vanligt att man helt saknar material eller användbart material för en viss tidsperiod inom ett angivet område. Det har gång på gång visat sig att man dragit felaktiga slutsatser om en tid eller ett geografiskt område som varit utan fynd. Plötsligt har man gjort fynd på ett sätt som ingen förutsåg. Arkeologen och icke-arkeologen måste inse att alla frågor inte kan besvaras, man måste i många fall tills vidare lämna frågan öppen.

Det finns mängder med exempel på svårigheterna. Om man går till framställningen av Norrlands forntid i Stenbergers *Det forntida Sverige* (1964), så finner man att det mesta inte stämmer med den tolkning vi gör i dag. Skillnaden beror på att en oerhörd mängd nya fynd kommit fram, delvis revolutionerande, men också på att sättet att tolka har förändrats mycket på 30 år. I *Härjedalens äldre historia* (1992) nämner Inger Zachrisson (s. 10) Oscar Montelius uppfattning 1874 att den arktiska kulturen i norr uppbars av "lapparnas" förfäder. Samerna skall ha bott i hela Sverige men blivit undanträngda åt norr. År 1919 skriver han i stället att "lapparna hava utan tvivel, liksom finnarna, invandrat österifrån", vilket skall ha ägt rum för årtusenden sedan (Montelius 1919:77). Däremot skall "våra ljusa, högresta, långskalliga förfäder hava bebott vårt land alltifrån tiden kort efter istidens slut" (Montelius 1919:14). Zachrisson nämner inte Montelius ändrade uppfattning. Det ligger 43 år mellan Montelius två publikationer, en lång tid som hänger samman med att så få arkeologer arbetade i Norrland. När antalet arkeologer som intresserar sig för Norrland nu mångdubblats kommer förändringarna också fortare. Ett bra exempel är de senaste 10 årens utveckling av kunskapen om stenåldern i Norrbottens län. Riksantikvarieämbetet öppnade ett kontor i Luleå 1984 för den fortsatta och intensivare fornminnesinventeringen i länet. Varje sommar har ca 25 arkeologer, flertalet från Umeå universitet, inventerat fasta fornlämningar i fält vilket bl.a. lett till upptäckten av en mängd "stenåldersbyar" i Tornedalen och Kalix älvdal, de bäst bevarade samlade bebyggelselämningarna från stenåldern i Sverige. Redan upptäckten har gett nya tolkningar, utgrävningarna har just börjat och kommer snabbt att ge ännu mer. En doktorsavhandling som berör en uppseendeväckande del av de nya fynden kom redan i våras (Halén 1994). I bara 10 år gamla publikationer om förhistoriska förhållanden i Norrbottens län finns mycket som inte stämmer med vad vi vet nu.

Riksantikvarieämbetets nyinventering för den ekonomiska kartan pågår sedan några år även i Mellannorrland, bl.a. i Medelpad. Antalet kända fornlämningar har ökat kraftigt och viktiga typer av fornlämningar som var i det närmaste okända i landskapet har påträffats. En sådan nyhet under de senaste 2-3 åren är upptäckten av mycket stora järnframställningsplatser i inlandet, som troligen kan dateras både till järnåldern och medeltiden. Upptäckten visar att näringarna och ekonomin i Medelpads inland under järnåldern var betydligt mer komplicerad än man visste förut. Redan tidigare var känt att förutom jakt och fiske även förekom boskapsskötsel och odling (Engelmark 1978). Jaktens betydelse är svår att bedöma, det har troligen funnits både jakt för pälshandel och som en del av näringsunderlaget. Boskapsskötseln och kanske också odlingen kan ha varit utbredd men de paleoekologiska undersökningarna är ännu inte tillräckliga för att man skall kunna dra några säkrare slutsatser. Med upptäckten av järnframställningens betydelse blir de redan tidigare ställda frågorna om det ekonomiska och kulturella

sambandet mellan kust och inland ännu viktigare att besvara. Här finns alltså ett stor nytt material att tolka under de närmaste åren. De etniska problemen kan komma in i det här men på vad sätt är ännu svårt att precisera. I varje fall kommer de etniska problemen inte att bli oberörda.

Det sagda är bara en liten del av allt det nya som är på väg. Jag publicerade en syntes 1992, *Norrlands forntid – ett historiskt perspektiv*, men bara tre år efter författandet måste den egentligen revideras på väsentliga punkter. Det gäller både nya upptäckter och tolkningar. Det kan nämnas att bokens upplaga på 5000 ex. är slut, den har använts vid universitet, museer, föreningar och kurser av olika slag.

Innan jag går vidare vill jag slå fast att den arkeologiska forskningen inte kan arbeta med absoluta sanningar och resultat som står sig i evärdeliga tider. Den moderna arkeologin är i hög grad öppen för olika tolkningar och provar många vägar till ny kunskap. Till de svåraste problemen hör frågor om etnicitet, kanske mest därför att begreppet etnicitet under forntiden inte alls behöver ha haft samma innebörd som i dag. Till dessa principiella svårigheter kommer den speciella svårigheten som ligger i att den arkeologiska forskningen i Norrland, särskilt i Mellannorrland, ända tills nu har haft obetydlig omfattning jämfört med forskningen i södra Sverige. I Övre Norrland har den snabba forskningsutvecklingen redan visat att alla äldre forskningsresultat rörande forntiden måste bedömas med stor försiktighet. I Mellannorrland (Ängermanland, Jämtland, Härjedalen, Medelpad och Hälsingland) står vi nu inför en liknande utveckling.

Med den snabba forskningsutvecklingen och omvärderingar av principiell art måste jag som arkeolog fråga mig om den arkeologiska forskningen verkligen kan användas som den samiska parten vill göra. Detta uttalade jag också i min promemoria 940916. Efter Inger Zachrissons senaste inlägg måste frågan betonas ännu starkare. Det är inte bara jag som förespråkar en större försiktighet. Jag citerar från Zachrisson 941119, s. 1:

"Baudou insinuerar så att jag ibland skulle ha en annan, mer försiktig tolkning av det förhistoriska och historiska förloppet, med hänvisning till mitt avsnitt 'Samisk kulturmiljö' i Sveriges nationalatlas. Försiktigheten i detta fall var helt redaktörens, K.G. Selinges."

På s. 2 talar Zachrisson om "Klas-Göran Selinge, den nog främste kännaren idag av fornlämningar i Sverige". Tydligt har Selinge, som både känner fornlämningarna väl och är forskningsinriktad, inte ansett att Zachrissons åsikt om samerna i Mellannorrland under forntiden var så väl grundad att den kunde accepteras i ett så officiellt sammanhang som Sveriges Nationalatlas. Detta uppfattar jag som en viktig detalj i den arkeologiska delen av processen.

2. Gränsfrågor

Om man skall bemöta en skrivelse som Zachrissons är det lätt att fastna i en tröttsam och förvirrande genomgång av detaljer, medan man tappar bort de stora och avgörande linjerna. Samtidigt krävs ibland ett detaljerat ställningstagande, det gäller framför allt teori och definitioner. När Zachrisson dessutom läser fel i mina publikationer och på egen hand gör egendomliga kartkonstruktioner som inte har med min forskning eller mina skrifter att göra, så kan det vara svårt för läsaren att följa med. Mitt svar måste med nödvändighet bli ganska detaljerat. Zachrisson 941119 skriver (s. 1):

"Baudous huvudargument är ju den etniska gräns han anser fanns genom norra Jämtland-norra Ängermanland under minst 3000 år, från 2000 f Kr-1000 e Kr. Han har dock inte gett något tillförlitligt faktaunderlag för sin hypotes, så att man kan se vad han stöder den på."

Jag förstår inte var Zachrisson fått sina tidsuppgifter ifrån. På s. 13 skriver hon att det skall stå i mitt yttrande 1993. Jag har läst igenom det flera gånger utan att finna det hon

påstår. Så vitt jag vet står det inte heller något sådant i ett rätt stort antal uppsatser, där jag varit inne på dessa förhållanden. Skulle det mot förmodan verkligen finnas en sådan uppgift borde ju vem som helst inse att det vore felskrivning, eftersom man kan läsa något annat på alla andra ställen. I mitt yttrande från april 1993 berörs detta gränsproblem på s. 12–14, fig. 4–5 i yttrandet illustrerar avsnittet.

Av någon anledning har Zachrisson (fig. 1) lagt in min föreslagna gräns på en karta över Nordeuropa ca 2500–2000 f.Kr. Eftersom min föreslagna gräns gäller från omkring 800 f.Kr. till historisk tid, åtminstone till 1200 e.Kr., så stämmer den naturligtvis inte med tiden ca 2500–2000 f.Kr. Både på denna karta och på kartorna fig. 2, 4, 5 och 6 är gränsen dessutom väsentligt felritad. Där jag själv lagt in gränsen går den, utom i något enstaka fall, inte fram till den nutida gränsen mot Norge, eftersom spridningen av den aktuella nordliga fornsakstypen går längre söderut när man närmar sig gränsområdet. Inte heller går den ut i Bottenviken på mina kartor, eftersom spridningen av fornsaksformer är annorlunda längs kusten än ett stycke in i land. På Zachrissons kartor går den gräns som hon påstår är min från vattnet i Bottenviken ut i Atlanten. Med en välvillig bedömning kan man säga att det är slarvigt ritat av Zachrisson.

För att läsaren inte skall vara beroende enbart av Zachrissons missvisande kartor har jag här som fig. 1–7 lagt in en serie av mina publicerade kartor. Eftersom Zachrisson flera gånger betecknat min föreslagna gräns såsom "staket" eller "järnridå" tar jag med bildtexterna som betonar gränsens schematiska karaktär, ibland finns en uppgift om förhållandena i Jämtland och Härjedalen. I uppsatstexterna finns givetvis mer om förhållandena för den som vill ta del av min åsikt. Kartorna 8–10, som kom i tryck först för någon månad sedan, ingår i en serie kartor i tidsföljd där man kan avläsa min åsikt om gränsernas förändringar.

Zachrissons fig. 2 gäller delvis den tid jag avser. Den felritade gränsen och den schematiserade utbredningen ge, en intryck av en skillnad mellan mina kartor och Huurres då det gäller "asbestkeramiken", en skillnad som i verkligheten inte finns. En annan väsentlig skillnad finns dock. På Huurres karta saknas markering för den skandinaviska bronsålderskulturen både i Mellannorrland och södra och mellersta Norge. Fig. 13 och 14 i denna skrivelse med fynd från den yngre bronsåldern (ca 1000–500 f.Kr.) i Mellannorrland resp. Norge visar dock att sådana fynd är relativt vanliga. Därtill kommer fynden från den äldre skandinaviska bronsålderskulturen som inte är med på fig. 13–14. För diskussionen om det mellannorrländska kulturområdets uppkomst är spridningen av bronsålderns fynd av största betydelse och den kan alltså inte alls avläsas på Huurres karta. Huurre har dock ett försvar, hans bok är publicerad 1979, Marstrandens karta 1983 och fynden på min karta fanns spridda i min publikation från 1960 men kartan finns bara i yttrandet 1993. Zachrisson har inte samma försvar.

Zachrissons fig. 4 anger "äldre fennoskandisk fångstkultur av stenålderstyp" som inte bestämts i tid. Kulturformen går i varje fall mycket långt tillbaka, flera tusen år före ca 800, och kartan visar således något helt annat än det jag avser. Dessutom anges området med samisk renskötarkultur i dag. Något samband i tid mellan renskötarkulturen i dag och "äldre nordfennoskandisk fångstkultur av stenålderstyp" finns inte.

Även Zachrissons fig. 5 tar upp något annat än det jag syftar på. Kartan visar stenåldersboplatser i Mellannorrland som enligt figurtexten delvis ligger inom den tidsperiod jag behandlat. Kartan markerar att den totala kända mängden av stenåldersboplatser har en annorlunda spridning än den grupp boplatser som indikeras av det ornerade asbestgodset, vilket är en självklarhet.

Zachrissons karta fig. 6 anger järnåldersgravar i Mellannorrland som tillhör en del av den av mig angivna tidsperioden. Den fasta bondebygden ligger söder om gränsen så som den också borde göra enligt min karta och som jag angivit i tryck. Granskar man Medelpad så finner man av andra uppgifter (se ovan, s. 2) att i området med fortsatt fångstkultur också finns boskapsskötsel, odling och järnframställning. Selinges som gjort kartan har inte givit etniska bestämmningar.

På s. 1 i sin senaste skrivelse nämner Zachrisson en samisk offerplats från ca 800 e.Kr. i Sør-Trøndelag som ligger "i det omdiskuterade området söder om den s.k. skandinaviska kulturgränsen vid vikingatidens början". Det måste påpekas att platsen ligger söder om den gräns Zachrisson på egen hand dragit ut i Atlanten.

Zachrissons genomgång av kartmaterialet ger ingenting nytt till diskussionen om befolkningens sannolika etnicitet i Mellannorrlands inland under järnåldern eller tidigare. Det nya är Zachrissons missförstånd av mina texter som lett till återgivandet av en serie märkliga kartor med en feltecknad gräns som påstås vara min och med en angiven tidsperiod som inte alls är densamma som jag angivit i tryck många gånger och även i mitt utlåtande. Att döma av det utrymme Zachrisson ägnar min diskussion om den aktuella gränsen fäster den samiska parten stor vikt vid just denna fråga. Då är Zachrissons felläsning och bristande noggrannhet anmärkningsvärd. Vileledda av sin expert anför den samiska partens två juridiska ombud på första sidan att Zachrisson gått i genmäle bl.a.

"..... genom att sammanställa kartor framtagna av olika vetenskapsmän med anknytning främst till arkeologi, varigenom Baudous huvudargument, hypotes, om etnisk gräns genom norra Jämtland-norra Ångermanland gendrives."

Efter kartgenomgången kommer Zachrisson på s. 2 fram till två problem som jag skall besvara. Det första problemet formuleras på följande sätt:

"1) Om det tycks ha funnits en gräns från väst till öst genom norra Jämtland-norra Ångermanland 2000 f Kr-1000 e Kr."

Svaret är enkelt: Nej, en sådan gräns har inte funnits. – Genomgången ovan torde ha klarlagt att Zachrisson begått ett svårt misstag, hon har av någon anledning formulerat problemet fel. Av mina fig. 1–10 i detta svar framgår klart att den period jag talat om är ca 800 f.Kr.–början av historisk tid, ca 1200 e.Kr. Detsamma står i mitt yttrande men är uttryckt på en något annorlunda sätt. Materialet som ligger till grund finns både norr och söder om gränsen. Jag återkommer till materialredovisningen nedan som svar på Zachrissons fråga på s. 13. – Jag vill framhålla att även om det här gäller mycket avlägsna tider så kan man inte bortse från en skillnad på 1000 år. Med de snabba förändringarna i dagens samhälle kanske det kan tyckas att det hände inte så mycket förr och framför allt inte så snabbt. Nya dateringsmetoder, främst den dendrokronologiska, har dock visat att även under den yngre stenåldern och bronsåldern kunde förändringar ske på kort tid över stora områden, kanske några decennier, vilket är betydligt snabbare än vad flertalet arkeologer trott. Med de snabba förändringarna, inbegripet ekonomisk, social och politisk struktur, är det självklart att förhållandena är mycket olika omkring 2000 f.Kr. och ca 800 f.Kr., antingen det gäller Norrland, Norden eller Europa.

Zachrissons andra problem ligger i följande första mening men jag måste citera hela stycket eftersom man knappast kan vara tydlig nog i detta sammanhang:

"2) Hur skall man uppfatta den s k fångstkulturen efter Kr f i mellersta Sveriges inland. Selinge a.a. sid 32 betonar att "Järnåldersgravar i Norrland och Dalarna finns i två helt olika miljöer med till största delen olika fornlämnings typer." De många härdarna har tillhört boplatser från skilda tider. Fångstkulturens boplatser utmärks vidare ända ner i Härjedalen av asbestkeramik, vilken av alla (även Baudou) anses vara ett samiskt kriterium.

Tre alternativ är tänkbara:

- a) att den var samisk
- b) att den var nordisk
- c) att den representerade en tredje etnisk grupp som efter ca 500 e Kr, på sina håll under medeltid, försvann (flyttade eller dog ut)."

Jag vill först kommentera hänvisningen till Seling. På följande sida fortsätter Seling om fångstmarkens gravar: "Totalt är omkring 700 kända. De saknar kontakt med historisk bygd och ligger på eller vid boplatser av stenålderstyp, men kronologiska samband kan ännu inte bevisas." Seling tar inte ställning till etnisk tillhörighet, varken då det gäller äldre fångstkultur eller de spridda gravarna och gravfälten. Det är viktigt att han påpekar att ett kronologiskt samband mellan fångstkulturen och gravarna ännu inte bevisats.

I nästa mening nämner Zachrisson med rätta att härdarna har tillhört boplatser från skilda tider. I Jämtlands län kan de äldsta boplatserna redan tillhöra tiden 7000–6000 f.Kr. och de fortsätter troligen till de första århundradena e.Kr., kanske till 500 e.Kr. som anges i bildtexten till fig. 5 i Zachrissons skrivelse. Det är inte möjligt att bevisa etnisk kontinuitet över den långa tiden om man har vetenskapliga krav. Många folkgrupper kan ha försvunnit och dessutom kvarstår frågan om våra etniska begrepp överhuvudtaget är tillämpliga under detta vida tidsrum.

I sin tredje mening tar Zachrisson upp "asbestkeramiken". Ny forskning (Hulthén 1991) har visat att man kan skilja mellan två former: Asbestos Pottery och Asbestos Ware, dvs asbestkeramik och asbestgods, i den sistnämnda är asbesten bindemedel. I mitt yttrande 1993 har jag talat om ornerat asbestgods, eftersom just orneringen kan knytas till samisk ornamentik. Om fångstkulturens boplatser utmärks av asbestkeramik (asbestgods), så är inte många av fångstkulturens boplatser återfunna. Av fig. 7 hos Zachrisson kan man se att asbestkeramik har hittats på tre boplatser i det nordligaste Härjedalen och åtta i Jämtland. På kartan fig. 5 hos Zachrisson är enligt bildtexten ca 2600 boplatser redovisade, de flesta skall vara från 1500 f.Kr.–500 e.Kr., dvs från en period som till stor täcks av det ornerade asbestgodsets brukningstid. Det finns fler boplatser med skärvor av ornerat asbestgods i Ängermanlands-Lapplandsdelen på kartan än i Jämtland-Härjedalen men mycket över hundra är det inte. I varje fall visar kartan över 2000 boplatser utan ornerat asbestgods. Förklaringen ligger naturligtvis i att det inte existerat en fångstkultur utan flera och att en av dem arkeologiskt sett utmärks av fynd av ornerat asbestgods. Det finns alltså under årtusendena en oerhörd mängd boplatser med ett material som vi ännu inte kan bestämma etniskt. Vid utgrävningar skulle givetvis antalet fynd av ornerat asbestgods öka, men det gäller såväl Härjedalen-Jämtland som Ängermanland-Lapplandsdelen på kartan. Därför finns det skäl att jämföra siffrorna så som jag gör.

Hur stor del är då tre boplatser med fyndmaterial som kan tyda på samisk etnicitet av hela antalet kända stenåldersboplatser (i fig. 7:s mening) i Härjedalen? Enligt en uppgift från 1989 var närmare 2000 lägerplatser från stenåldern kända, flertalet bedömdes tillhöra den yngre stenåldern och bronsåldern (Sundström 1989a:29). Men under de senaste åren har den nya fornminnesinventeringen pågått i Härjedalen och många nya boplatser har upptäckts. Man kan jämföra med Medelpad. På kartan Zachrisson fig. 7 kan man av punktmarkeringarna räkna sig till att inom det karterade området kände man när kartan gjordes för några år sedan högst ett 40-tal stenåldersboplatser. Sedan dess har den nya inventeringen gått över landskapet. Jag har inte de totala siffrorna men enbart vid Holmsjön i Haverö socken påträffades 1992 ett 80-tal boplatser, 12 var kända förut. I hela Haverö socken var tidigare ett 20-tal boplatser registrerade, efter den nya inventeringen steg antalet till ca 150. Ornerat asbestgods hittades inte på någon.

Antalet kända stenåldersboplatser i Härjedalen har sannolikt ökat kraftigt vid inventeringen. Om flertalet är från tiden 1500 f.Kr.–500 e.Kr., så vågar man påstå att andelen boplatser som sannolikt skulle kunna bedömas som samiska är liten. Eftersom det av flera skäl är praktiskt taget omöjligt att nå fram till en säker siffermässig bedömning använder jag uttrycket "dominerande befolkning". Från det ornerade asbestgodsets tid, ca 800 f.Kr. till århundradena e.Kr., finns i Härjedalen en dominerande befolkning vars etnicitet är svår att bedöma enbart utifrån boplatssfunden, den eventuellt samiska är emellertid inte dominerande.

Zachrissons tre alternativ är inte tillräckliga. Både a, b och c måste förkastas. Svaret blir att det fanns inslag av sannolikt samisk etnicitet i en annan, dominerande befolkning. Om

den dominerande befolkningen var sammansatt av en eller flera folkgrupper vet vi inte. Jag återkommer till bedömningen av den dominerande befolkningsgruppen vid svaret på den första frågan på s. 13.

3. Det mellannorrländska kulturområdets uppkomst

På s. 13 kräver Inger Zachrisson klarlägganden av mig på fem angivna frågor. Även om detta leder till arkeologiska utläggningar som passar bättre i uppsatser i fackpublikationer, så anser jag mig tvungen att ge svar som naturligtvis måste bli kortfattade. Den första frågan lyder:

"1. Den skandinaviska kulturgränsens orsak och datering?" Det finns tre underfrågor, a–c. Underfråga a är sedan delad i ytterligare frågor. – Under den äldre bronsåldern utbildades i Sydskandinavien en zon med likartade vapen, smycken och redskap av brons och med bl.a. starka ekonomiska, kulturella och ideologiska kontakter med Mellaneuropa. Man talar om en sydskandinavisk bronsålder som nådde Mälardalen och södra Norge. Enstaka föremål hittas längre norrut. Enligt en allmän åsikt uppbars denna bronsålderskultur av en befolkning som brukar betecknas som germaner eller urgermaner. Under den yngre bronsåldern skedde många förändringar i Sydskandinavien som inte tas upp här. Men ett väsentligt drag är att den yngre bronsålderns former har en vidare och tätare utbredning norrut, ibland i lokala former som alltså är tillverkade inom mindre områden. Innebörden är att inte bara tekniska färdigheter spreds utan också att former som från början tillhörde en sydlig symbolvärld accepterades norrut och därmed etablerades kulturella och ideologiska kontakter och med all sannolikhet även ekonomiska. I vilken mån även människor spred sig från söder går inte att avgöra.

I Norge finns viktiga bearbetningar i detta sammanhang, jag hänvisar till en uppsats av förre professorn i Oslo Sverre Marstrander (1983). Som fig. 11 tar jag med den viktigaste av hans kartor, utbredningen av porfyr- och nackböjda stenyxor i Norge. Typerna tillhör den yngre bronsåldern, enligt den vanligaste dateringen ca 1000–500 f.Kr. Yxfynden har kopplats samman med fynd av bronsföremål från samma tid. På kartan har häradet för varje bronsfynd markerats. Stenyxor och bronsföremål av bestämda typer från den yngre sydskandinaviska bronsåldern är vanliga i Danmark och Sverige upp till Mälardalen. Den markerade spridningen i södra, västra och mellersta Norge tyder på att den sydskandinaviska bronsålderskulturen dominerar där även om näringarna bara inom vissa områden överensstämmer med danska förhållanden. Skillnader i näringarna har inte varit avgörande.

I mitt yttrande från 1993 har jag som fig. 5 angivit spridningen av stenyxor och bronsföremål i Norrland, kartan upprepas här som fig. 12. De flesta fynduppgifterna finns med redan i min doktorsavhandling 1960. Det finns bara tre fynd från Västerbottens och Norrbottens län, övervikten för Mellannorrland är stor. Min hypotes är att den norrländska kartbilden skall tolkas på samma sätt som den norska. Det finns ett viktigt förhållande som styrker hypotesen. De arkeologiska fynden visar ibland på spridningsvägar som varit av betydelse under tusentals år, kanske under hela forntiden och in i historisk tid (Baudou 1989a). En sådan väg går mellan Trøndelag och Jämtland, egentligen från Atlanten till Bottenviken. Redan under den äldre stenåldern (mesolitikum) spåras förbindelsen och under den yngre stenåldern finns mängder av fynd som visar på kontakterna över Kölen. Detsamma gäller den äldre järnåldern, framför allt folkvandringstiden, och därefter den yngre järnåldern. Under historisk tid finns samma tendens i spridningen av ortnamn och dialektala former. Därför är det befogat att se ett nära samband mellan spridningarna av former av stenyxor och bronsföremål under den yngre bronsåldern. På Zachrissons karta fig. 3a saknas denna väsentliga förbindelse, däremot är den utmärkt på en av mina kartor som här återges som fig. 7.

I Övre Norrland användes under den yngre bronsåldern ornerat asbestgods och bruket fortsatte till århundradena e.Kr. Fyndspridningen visar som man kan vänta sig att gränsen mellan de två områdena med olika arkeologiskt material inte alls är skarp. På den

södra sidan av gränsen fanns under järnåldern de stora gårdarna, fornborgarna, de vikingatida silverskatterna och runstenarna. Gränsen har spelat en roll ända in i sen historisk tid såsom Christer Westerdahl (1989 och 1990) visat.

Förhållandena under den yngre bronsåldern i Norge upp till Trøndelag och i Mellannorrländ blir en viktig utgångspunkt för en hypotes om fyndspridning och befolkning i hela Mellannorrländ vid tiden omkring Kr.f. Min hypotes är att ättlingarna till den yngre bronsålderns befolkning i Mellannorrländ höll fast vid en sydsandinavisk tradition som inte var bunden till endast en näring. Därav följer att jag också ställer hypotesen att den dominerande befolkningen under järnåldern i hela Mellannorrländ, liksom i Härjedalen, skall räknas till den nordiska befolkningsgruppen. Den nordiska befolkningsgruppen kan sedan följas in i historisk tid och hela tiden som en majoritetsbefolkning. Inslag av samiska minoriteter har funnits tidvis, det antyder fynden av ornerat asbestgods liksom de vikingatida Vivalen-fynden. Förhållandet är helt annorlunda i Övre Norrland, där samerna av de arkeologiska fynden att döma från början utgjort en majoritetsbefolkning som under historisk tid trängts undan till en minoritet. Enligt en internationell definition är då samerna en urbefolkning i Övre Norrland, dvs Västerbottens och Norrbottens län men däremot inte i området söder om Västerbottens län som varit ett nordiskt område av de arkeologiska fynden att döma.

En anmärkning av Zachrisson på s. 13 om järnåldersdateringar på fångstboplatser kan ges en omfattande kommentar som för alldeles för långt att ge här. Det har länge varit känt att många härdar på fångstboplatser i de mellannorrländska landskapen liksom i Övre Norrland dateras till järnåldern. Men alla kan inte förklaras på samma sätt, de hör hemma i olika sammanhang och måste diskuteras metodiskt. Det är t.ex. vanligt att en härd från järnåldern eller historisk tid lagts på en boplatz från stenåldern. Jag hänvisar till en klassisk uppsats av Astrid Linder (1966), som påvisat att fyndmaterialet och härden kan ha helt olika datering och att de således inte hör samman. F.ö. kan rena fångstboplatser från järnåldern i Mellannorrländ ha tillhört den nordiska befolkningen. Att som Zachrisson räkna fångst som samisk och odling som nordisk är alldeles för enkelt ur metodisk synpunkt.

På Zachrissons punkt 1b kan jag svara att mina formuleringar rörande samernas utbredning i historisk tid ibland kunde ha formulerats bättre. Denna fråga rör dock sentida förhållanden.

Till punkt 1c svarar jag att jag inte alls har ändrat mig. Jag har diskuterat Zachrissons misstag ovan i samband med kartgenomgången.

Zachrissons andra fråga lyder: "Samisk expansion under vikingatid-tidigmedeltid?" Jag tolkar de mycket rika samiska offerplatsfynden i Övre Norrland med bl.a. silvermynt och smycken av främmande ursprung som tecken på ett samhälle med stark handel och ekonomi och utvecklad organisation. Från vikingatiden och medeltiden finner man också en mängd samiska boplatser i fjällområden som inte tidigare utnyttjats på samma sätt (Mulk 1994). Samerna i Övre Norrland är vid denna tid inte någon minoritetsbefolkning utan en majoritetsbefolkning med, såsom jag ser det, ett starkt och expansivt samhälle. Antalet samiska boplatser i skogslandet är också stort av åtskilliga dateringar att döma. Att det skett en utflyttning därifrån till Härjedalen kan jag inte inse är så överraskande. Om nordborna där opponerat sig eller inte är en fråga som det torde vara omöjligt att ge ett vetenskapligt grundat svar på. Under de kanske 400 år som samerna kan ha bott där har de av de sena gravfynden att döma tagit upp en del nordiska föremålsformer men anpassat dem efter samiskt bruk. Det stora exemplet på samisk expansion är naturligtvis utnyttjandet av fjällområdet, som sannolikt tagit sin början redan något före vikingatiden. Ett annat exempel kan ju vara det som Zachrisson själv nämner i sin skrivelse s. 1: den samiska offerplatsen från ca 800 e.Kr. vid Finntjønnan i Sør-Trøndelag. Jag har dock icke hunnit kontrollera Zachrissons uppgift.

Zachrissons tredje fråga: "Dog samerna sedan ut i Härjedalen?" Bakom frågan ligger övertygelsen att samerna bodde "i Härjedalen". Det vi kan veta med någon arkeologisk

sannolikhet är att samer bodde på Vivallen, en mycket liten del av det stora Härjedalen. Gravarna vid sjöarna i skogslandet i östra Härjedalen hör till det mellannorrländska gravkomplexet som diskuterats ovan och gravhögar och stensättningar i västra Härjedalen är plundrade och därför svåra att placera i sitt kulturhistoriska sammanhang. Sundström (1989b:89) skriver: "Det är ännu ej klarlagt vad gravhögar representerar. Dels vad gäller vilka det var som anlade dem och vilken ekonomi de levde i, dels om de olika höjdlägena visar åretruntbosättningar i olika lägen eller ett säsongsvist utnyttjande av olika nischer i landskapet."

På s. 2 i sin senaste skrivelse nämner Zachrisson att Anders Hansson vid Jämtlands läns museum "arbetar med boplatser som började anläggas vid denna tid /vikingatiden/, och som likaså mera tycks följa ett nordiskt mönster. Det kan röra sig om assimilation av den lokala (samiska) befolkningen, eller om inflyttade nordbor." Den fasta utgångspunkten för Zachrisson är återigen att befolkningen är samisk. Att det vid en förutsättningslös bedömning finns en tredje möjlighet, nämligen att nordborna bott där hela tiden, räknar hon överhuvudtaget inte med.

Zachrisson bättrar ibland på andra arkeologers resultat genom att tala om vad de egentligen menat, t. ex. på s. 2. En teckning till en uppsats av Sundström (fig. 8 hos Zachrisson) framställer två parallella näringssystem under vikingatiden i Härjedalen. Sundström ger inga etniska bestämmingar, varken i bildtexten eller i den löpande texten. Zachrisson vet dock hur det hela skall utläsas: "Även om ordet 'samer' inte nämns, talar t ex teckningen av 'fångstkulturens' bostäder (av kåta-typ) sitt tydliga språk."

Svaret på Zachrissons fråga blir att vi vet en del om den nordiska befolkningen i Härjedalen under medeltiden men litet om de samiska inslagen. Hur förändringarna efter Vivallen skedde vet vi inte. Mycket mer arkeologisk forskning behövs.

Zachrissons fjärde fråga är: "Samisk expansion under 1500-1600-tal?" Detta problem ligger inom de historiska källornas tid och utanför mitt kompetensområde. Jag har aldrig yttrat mig om problemet och vill inte heller nu ge mig in på ett forskningsområde som jag känner alltför litet.

Zachrissons femte fråga gäller: "Barths definitioner." Kanske våra åsikter i grunden inte skiljer sig nämnvärt på denna punkt men däremot i tillämpningen. Den norske socialantropologen Barths publikation från 1969, som jag använt, anses vara det centrala arbetet i studierna av etnicitet och har fått många efterföljare, det finns också tidigare studier. Beteckningarna BB och AB, dvs before Barth och after Barth förekommer. Efter Barth har åtminstone ca 10 norska arkeologer (eller socialantropologer) arbetat vidare med Barths teorier som utgångspunkt. Många inlägg i internationell forskning går tillbaka på Barth och många arkeologer som arbetat med materiell kultur har använt Barths definitioner. För övrigt kan man inte skilja kategoriskt mellan materiell kultur och andlig kultur, eftersom åtskilligt i t.ex. dräktskicket mycket väl kan ha en ideell, symbolisk innebörd. Men alla föremål har inte lika värde ur etnisk synpunkt. Det finns många redskap som är så funktionellt lämpliga till sin form att de har en mycket vid spridning som inte alls är etniskt bunden. Å andra sidan förekommer dräktsmycken eller speciellt utformade vapen som är bundna till vissa sociala grupper inom en bestämd etnisk grupp under en avgränsad tidsperiod. Ett gravskick kan vara mycket speciellt utformat men kan också vara så enkelt att det inte lämpar sig för att skilja olika sociala eller etniska grupper åt. Detta är rätt självklart och inte okänt bland arkeologerna.

Mitt resonemang är inte inkonsekvent, det utgår från goda etniska markörer. Till föremålen som kan användas för en diskussion om etniska och sociala grupper hos nordborna hör smycken. De skinnskrapor Zachrisson åberopar såsom finsk-ugriska är högst funktionella. Enligt vad Zachrisson själv sagt skall de finnas ända bort till tjuktjerna i nordöstra Sibirien. Det är i så fall en spridning över närmare tusen mil. I tid räknat tycks de ha använts från den yngre järnåldern hos samerna till sentida finsk-ugriska folk och tjuktjerna, det är mer än tusen år. Med den vida spridningen i rum och tid hör den aktuella skraptypen inte till de användbara etniska markörerna.

4. Den genetiska etniciteten

I sin bevisföring använder Zachrisson också resultat från genetisk forskning. Senast har hon på s. 12 återgivit Lars Beckmans map 43 från doktorsavhandlingen 1959. Överst s. 9 säger hon att kartan är ett "belägg för det sydsamiska områdets stora utsträckning tidigare." Det är av intresse att se hur Beckman själv tolkade sin karta. Den bygger på analyser av blodprover i huvudsak från 1947–56. Trots att samernas födelse- och dödstal inte avviker signifikant från andra europeiska befolkningars, så har den samiska befolkningen inte ökat påfallande under de senaste århundradena "because of a continuous "denomadization" of part of the Lappish population (through marriage, etc.) and subsequent assimilation into the settled population. This process has produced a continuous gene flow from the Lapps into surrounding populations – a process which has probably been going on since early times." (Beckman 1959:175).

Beträffande den samiska folkgruppens genetiska uppkomst säger Beckman (1959:175 f.) följande:

"The most reasonable explanation is perhaps that the original Lappish population was differentiated in northern Scandinavia through comparatively long isolation as a small group. Genetic drift is probably responsible for some of the variations found between the small Swedish groups. The peculiar blood group frequencies found in all Lapps are probably not originated through genetic drift alone. As the Lapps are thought to be a very old population part of the peculiarities may be tentatively explained by long time isolation and selection against heterozygotes through serological incompatibility. Such selection tends to decrease the frequency of the less frequent allele at a certain locus."

Därefter följer ett försök till regional klassificering av den svenska befolkningen i genetiskt skilda subpopulationer. På map 44 (här fig. 13) utmärker område 1 en population med klart samisk influens, områdena 2 indikerar östlig influens och områdena 3 i huvudsak västlig influens. Ett inlandsområde i Mellannorrland utan bestämda influenser från någon av huvudpopulationerna har linjemarkering. Beckman kommenterar:

"In the large central Sweden area marked with lines, influences from all the three main anthropological elements of Sweden seem to have met. The eastern influence has come both from the north and south (mainly from the south), the Lappish influence from the north, and the western influence both from the southwest and via Jämtland."

Beckman ger inga närmare tidsbestämningar i sin tolkning av kartorna. Det är inte heller möjligt, utgångsmaterialet är nutida och kartorna visar resultatet av årtusendens befolkningsrörelser. I en nypublicerad essä kommer han tillbaka till frågan om den nordsvenska befolkningens etniska ursprung. Undersökningarna gäller Övre Norrland, dvs Norrbottens och Västerbottens län. Hans kartor har publicerats i ett annat sammanhang och redan i mitt första yttrande refererade jag till dem (s. 6 f. och fig. 1–3). Beckman (1994:46) skriver själv om dateringarna:

"Det är emellertid inte så lätt att med säkerhet datera de bakomliggande folkvandringarna och uppkomsten av den nuvarande genetiska strukturen. Det förefaller dock osannolikt att de allra äldsta invandringarna skulle ha avsatt genetiska spår som har bestått intill nuvarande tid. De samlade resultaten stämmer väl med antagandet att den nuvarande nordsvenska befolkningen är ett resultat av en blandning av finnar, samer och svenskar. Överensstämmelsen mellan genetiska och historiska och arkeologiska data är ganska god. Det område i norra Sverige som visar ett samiskt genetiskt inflytande överensstämmer t.ex. i stora drag med samernas huvudsakliga utbredningsområde under de senaste två årtusendena. Man hade här kanske väntat sig ett tydligare samiskt inslag i de sydvästra delarna av Västerbottens län. Utbredningen av det finska inslaget måste också sägas visa en god överensstämmelse med historiskt kända fakta. De högsta värdena för finskt

inflytande förekommer i det område där det har funnits och än i dag finns en finsk befolkning."

Jag antog i mitt yttrande 1993 (s. 7) att tolkningen av kartorna i Övre Norrland bara skulle kunna nå tillbaka till omkring 1000 e.Kr., skillnaden får man diskutera senare. Även om man för tolkningen tidsmässigt 2000 år tillbaka, så är det långt kvar till tiden för invandringen och området söder om Västerbottens län yttrar sig Beckman inte om. I arbetet från 1959 räknade Beckman med att de samiska influenserna i Mellannorrland kom norrifrån utan att han angav någon bestämd tid. Beckmans kartor motsäger inte min hypotes.

Jag kan inte se att Zachrisson i de genetiska undersökningarna skulle få stöd för sin åsikt att det sydsamiska områdets stora utbredning skulle vara ursprunglig och tidig, dvs förhistorisk, varken i publikationen 1959 eller 1994. Zachrisson har omtolkat Beckmans karta efter sin hypotes och nämner inte Beckmans annorlunda tolkning. Inte heller nämner hon map 44 som avviker mycket från hennes idéer.

Zachrissons sista mening på s. 2 i den senaste skrivelsen skulle dock antyda att hon fått stöd. Beckman skall vid offentligt seminarium den 30.9. 1994 ha sagt att "om genetiska studier hade gjorts i Härjedalen vore han säker på att de skulle ge precis samma resultat som de gett i Norrbotten och Västerbotten, att samerna där är urbefolkning." Principiellt bör man undvika att hänvisa till icke dokumenterade yttranden som inte kan kontrolleras, särskilt om hänvisningen gäller en undersökning som inte är gjord men resultaten ändå förväntas bli på visst sätt. Frågan är också vad som skulle ha menats med urbefolkning, urbefolkning i juridisk mening? De publicerade resultaten i Övre Norrland visar vad man kan få fram och hur Beckman värderar resultaten. Beckmans publikationer är mycket stringenta och utan tvivel synnerligen välgrundade vetenskapligt. Jag håller mig till Beckmans publikationer, det är metodiskt riktigtast, och förmodar att något har sagts som Zachrisson missförstått.

5. Övriga kartor i Zachrissons svar 941119

Jag vill också påtala fig. 11, som visar samiska och finska språkområden efter Sveriges Nationalatlas. Markeringen "med få samiska inslag" täcker en stor del av Dalarna. Men detta är de samlade beläggen utan att beläggens datering har angivits. Inte heller i atlastexten finns någon datering av det samiska materialet. Några dateringar till 1000-talet e.Kr. av de finska ortnamnen anges, det gäller Tornedalen. Kartan kan inte användas som stöd för ett antagande om samisk bosättning i Mellannorrland under järnåldern och medeltiden och den motsäger inte min hypotes.

I samma avsnitt som Zachrisson åberopar finns ett avsnitt kallat "Ortnamn och äldre kulturområden" (Brink, Korhonen och Wahlberg 1994:138 f.). Med hjälp av gamla ortnamn med ålderdomliga efterleder "finner man under förhistorisk tid minst tre övergripande kulturprovinser i Norden". En är sydsandinavisk, en östnordisk och den tredje "är en norrländsk-norsk provins (-vin), omfattande Norge, mellersta Norrland och ibland även Bohuslän, Dalsland, Västergötland och södra Norrland. Även vissa arkeologiska fakta kan tolkas i samma riktning." Namnen med efterleden -vin räknas till dem som kan vara ca 2000 år gamla och tillhöra den äldre järnåldern. Till just det resultatet har jag kommit i tre uppsatser (Baudou 1986, 1989a och 1989c). Zachrisson har inte nämnt textavsnittet om de gamla nordiska ortnamnen i mellersta Norrland, vilket hade funnits skäl att göra eftersom processen gäller just förhållandet mellan samer och nordbor.

Zachrissons fig. 13 (s. 12, kallad fig.12) anger de s.k. sockenlapparnas utbredning på 1700- och 1800-talen i mellersta och södra Norrlands odlingsbygder. Genealogiska undersökningar har visat att de härstammade från en skogssamisk, renskötande befolkning i mellersta och södra Norrland under 1600-talet. Så långt tillbaka går det historiska källmaterialet och man kan inte utan daterade belägg förutsätta att denna skogssamiska befolkning fanns där långt tidigare. I Övre Norrland kan däremot den

skogssamiska befolkningen påvisas under medeltiden och senare historisk tid genom C 14-dateringar av härdar på boplatserna. Zachrissons karta fig. 13 kan inte användas för att bevisa samisk bosättning i Mellannorrland under järnåldern och medeltiden.

På kartan fig. 10 i sin skrivelse har Zachrisson fört samman fynd och fornlämningar från Mellannorrland och mellersta Norge som anges vara samiska och daterade till ca 500–1500 e.Kr. Fynden har mycket olika karaktär och har kommit fram under skiftande omständigheter. Osystematiska sammanställningar av lösryckta fynd och fornlämningar har begränsat värde. Det avgörande i den arkeologiska delen av denna rättsprocess torde vara de övergripande synpunkterna som måste fastställas systematiskt. Då är det inte nödvändigt att göra en omfattande granskning av varje punkt på kartan fig. 10.

Zachrissons kartor fig. 12 över namnformer i södra Norge borde diskuteras av språkvetare. Själv har jag inte hunnit få fram publikationen och kan därför inte ge några synpunkter ur ett arkeologiskt perspektiv. Jag vill dock framhålla att det är förhållandena i Mellannorrland och Härjedalen som skall behandlas. Även professor Bergslands föredragstext borde diskuteras av språkvetare. Jag har emellertid fäst mig vid det försiktiga ställningstagande som ligger i sista meningen: "Av samiske stedsnavn lånt fra nordisk kan ikke uten videre sluttes at samer kom til stedet først etter nordisktalende."

6. Arkeologi och politik: urbefolkning i juridisk mening

Kort sagt anser Zachrisson att jag är totalt ohederlig som forskare och människa. Jag har grumliga motiv, går med skygglappar, manipulerar uppenbara fakta, smutskastar och förlöjligar mina meningsmotståndare, uppvisar makt och maktmissbruk och är arrogant och nedlåtande.

I ett tidigare avsnitt (s. 13) karakteriserar Zachrisson mina inlägg i processen. Jag förnekar genomgående andras argument utan att komma med motförslag, mina tolkningar av historiska förlopp är "ofta så glidande, så behäftade med oklarheter och orimligheter att de förefaller vara resultat av önsketänkande eller utgöra rena skrivbordsprodukter."

Enligt Zachrisson fullföljer jag "en tradition inom det övre skiktet bland svenska och norska akademiker, en tradition med rötter i sent 1800-tal." Zachrisson undrar vilka värderingar dessa herrar har och vilken uppfattning de har om sin egen betydelse. "Det är den 'vite', nordiske mannens överlägsenhet over og forakt for den 'andra' kulturen, det 'andra' könet som talar."

Jag tycker inte att Zachrissons beskrivning och värdering är rättvis. Under de senaste åren har jag studerat den arkeologiska forskningens utveckling i Sverige och publicerat ett par uppsatser. I viss mån knyter uppsatserna an till processen. Jag citerar avslutningen till en uppsats från 1994:

"Den förklarligt nog enkla bilden hos Montelius med två eller ett enda folk som "kom först" till Sverige ersätts hos Forssander och Arbman med en tendens att söka det mångkulturella och månggetniska i den förhistoriska utvecklingen. Men kunskaper och begrepp som gäller under den senare tusenåriga historiska tiden har varit svåra att släppa. De får ibland fortfarande styra synen på samhällen som ligger många tusen år tillbaka. Den mångkulturella och månggetniska synen blir allt viktigare, den knyter an till våra dagars Sverige och har kanske påverkats av dagssituationen. Man kan sätta i fråga om inte denna syn är aktuellare och väsentligare att diskutera än det som visas i utställningarna "Den Svenska Historien". (Baudou 1994a:44 f.).

När Zachrisson nu karakteriserat mig och min insats i den här processen, anser jag mig ha rätt att citera även en av mina uppsatser från 1993, eftersom den ger en god del av min inställning till fornforskningen. De tre första sidorna bifogas som bilaga 1.

Jag återgår till sakfrågan. Det är första gången ett svårt arkeologiskt problem behandlas utförligt i en rättsprocess i Sverige. Jag har flera gånger framfört min mening att den arkeologiska forskningens egenart gör att arkeologiska problem inte borde avgöras vid en domstol. När det nu har kommit så långt, anser jag att de arkeologiska argumenten måste granskas så noggrant som möjligt. Det har lett till en utförligare och hårdare granskning än som är vanlig vid diskussioner i arkeologiska publikationer i Sverige. Granskningen kan på sätt och vis jämföras med den som förekommer vid doktorsdisputationer. Zachrissons uppsatser har inte diskuterats nämnvärt i tryck och därför kan min kritik kännas oväntat hård. Hon anser att kritiken är politiskt betingad. Även om Zachrisson inte tror på vad jag säger, så vill jag ändå deklarera att jag i alla skrivelser och i alla sammanhang i detta mål utgått från en vetenskaplig bedömning som bygger på den kunskap och erfarenhet jag fått från många års arkeologisk forskning i Norrland, både vid Umeå universitet och i flera andra sammanhang. Jag beklagar om min kritik skulle ge ett annat intryck.

Jag uppfattar det som väsentligt att den vetenskapliga erfarenheten är så mångsidig som möjligt. Om man måste arbeta med förhållanden som rör det mesta från stenålder till vikingatid över hela Norrland, så räcker det inte med att såsom Zachrisson ha specialiserat sig på ett forskningsområde som rör en del av problemställningen. Zachrisson är en framstående forskare inom området äldre samisk kultur. Men processen gäller mycket mer, man måste också ha en god överblick över andra förhistoriska grupper i det förhistoriska Norden. En annan grund till min ibland hårda kritik är att Zachrissons arkeologiska argument enligt min mening inte fyller de stränga krav på teoretisk och metodisk skärpa och akribi som man måste ställa i en rättsprocess som kan få så stora juridiska, ekonomiska och politiska konsekvenser som denna. Ett exempel är den senaste skrivelsernas kartserie som inte alls visar det hon påstår.

Zachrisson inför i sin nya skrivelse för första gången begreppet "urbefolkning i juridisk mening" (s. 2, nederst): "De som ca Kr f uppbar denna fångstkultur i Härjedalen bör betecknas som urbefolkning i juridisk mening." Såsom framgår redan av uttrycket är detta inte ett arkeologiskt begrepp utan ett juridiskt-politiskt. Zachrisson har inte gett någon definition. Ingvar Åhrén, ordförande i sametingets styrelse, anger i en artikel i Västerbottens-Kuriren 941116 (bilaga 2) i anslutning till internationella överenskommelser tre grundläggande kriterier för begreppet urbefolkning. Det första kriteriet, som är tillämpligt i detta fall, lyder: "Urbefolkningen fanns i området före den befolkning som nu är dominerande."

Lars Anders Baer har i en artikel i Samefolket för november i år likaså angivit den juridiska innebörden av "urbefolkning": "I folkrätten brukar urbefolkning i förenklade termer definieras som den folkgrupp som bebodde området innan den blev koloniserad av andra folk." Han hänvisar till att under "Gustav Vasas tid började delar av Sápmi att integreras i den svenska statsbildningen."

Jag har ovan påpekat dels (s. 4) att Zachrissons hypotes om en samisk fångstbefolkning i inlandet och en nordisk jordbrukande befolkning vid kusten och i Storsjö-området i Jämtland avvisats i Nationalatlasen, dels (s. 8–9) att det är möjligt att föra fram en helt annan hypotes med utgångspunkt från ett ganska rikt arkeologiskt material som knyter an till den sydskandinaviska bronsålderskulturen och som därför talar för en nordisk etnicitet. Då fanns det sedan den yngre bronsåldern en nordisk befolkning i hela Mellannorrland och denna är den första som kan definieras etniskt. Enligt hypotesen levde ättlingarna till bronsåldersbefolkning vidare i hela Mellannorrland under järnåldern och medeltiden. Så långt tillbaka vi har någon kunskap om befolkningens etnicitet i Mellannorrland kan den enligt hypotesen betecknas som nordisk. Vid olika tillfällen kan samiska inslag utan kontinuerligt samband påvisas, sådana är de vikingatida Vivallefynd och de få skärvorna av ornerat asbestgods från en långt tidigare period.

Med denna möjliga tolkning har Mellannorrland aldrig tillhört Sápmi. Befolkningen i hela Mellannorrland och Härjedalen kan räknas som nordbor under hela järnåldern och någon samisk urbefolkning i juridisk mening finns inte i Mellannorrland.

Förhållandet är helt annorlunda i Övre Norrland, där samerna av de arkeologiska fynden att döma är den första befolkning som ~~vilken~~ etniskt definiera och som då utgjorde en majoritetsbefolkning. Under historisk tid trängdes denna befolkning undan och blev en minoritet. Övre Norrlands inland "koloniserades" av svenskarna. Enligt den internationella definitionen är samerna en urbefolkning i Övre Norrland, dvs Västerbottens och Norrbottens län, något som jag aldrig förnekat.

Termen "urbefolkning" har alltså en juridisk innebörd definierad i internationella sammanhang. Men om man lämnar de historiska källorna och går ännu längre tillbaka i tid kommer man inte undan en arkeologisk diskussion om vilken folkgrupp som fanns före den som nu dominerar. På så sätt dras den arkeologiska forskningen in med alla svårigheter det innebär. Med den internationella definitionen skulle man 1874 med Montelius forskningsresultat kunnat påstå att samerna varit en urbefolkning i hela Sverige som vartefter trängts undan av germanerna. Men 1919 hade Montelius ändrat åsikt, inte ens i Norrland eller Övre Norrland var de först och rättsläget skulle ha blivit oklart. Det Zachrisson och den samiska parten nu hävdar är att samerna är en urbefolkning i juridisk mening i hela Norrland. Enligt min mening kan det hävdas att de är urbefolkning i juridisk mening i Övre Norrland, dvs Norrbottens och Västerbottens län, däremot inte söder om Västerbottens län. Troligen är det inte många av de jämförelsevis få människor som känner till den internationella definitionen av "urbefolkning" som inser hur svårt det är att ge den nödvändiga preciseringen i tid och rum.

De flesta människor har aldrig hört talas om den internationella definitionen av "urbefolkning". För flertalet är det helt enkelt är de första människor som levde i området (Baudou 1994b, se bilaga 3). "Urbefolkning" har då en allmän betydelse som skiljer sig från den internationella definitionen. Den allmänna betydelsen ger ett prestigeladdat slagord som förenklar synsättet och gör det svårare att förstå att forntidens lämningar är spåren efter många "folk", många kulturer och levnadsformer. Det finns alla skäl att klargöra både den juridiska innebörden av termen "urbefolkning" och den allmänna betydelsen.

Den samiska partens juridiska ombud anför på första sidan i sitt yttrande 941129 att Zachrisson "genom sina utlåtanden i målet utvecklat att det arkeologiska materialet visar på ett fredligt möte mellan samer och skandinaver – att de levde i ett slags symbiotiskt förhållande – under vikingatid och tidig medeltid i mellersta Skandinaviens inland." Denna formulering går visserligen inte lika långt tillbaka i tid som Zachrissons egna skrivningar men betonar hela inlandet i mellersta Skandinavien, således även Mellannorrland. Det symbiotiska förhållande man syftar på är samverkan mellan en fångstbefolkning och en jordbrukande befolkning, ett förslag som förts fram av flera arkeologer. Men om man kan konstatera olika näringar följer inte därav att folkgrupperna är etniskt skilda. Denna förenkling har inte heller accepterats i Nationalatlasens del om kulturminnen och kulturmiljövård. Inte heller kan man dela upp näringarna så schematiskt om man tar hänsyn till alla spår vi nu känner i Mellannorrland. Under järnåldern kan man konstatera jakt, fiske, boskapsskötsel, sädesodling och järnframställning i så stor skala att handel måste ha förekommit, troligen också skinnhandel. Det är möjligt att lägga fram hypotesen att en nordisk befolkning från den yngre bronsåldern kan urskiljas såsom den första etniskt bestämbara folkgruppen i Mellannorrland och att den befolkningens ättlingar uppbar den nordiska järnålderskulturen fram till medeltidens nordiska kultur. Mellannorrland har då aldrig ingått i ett ursprungligt samiskt område och samerna har aldrig varit urbefolkning i juridisk eller allmän mening i Mellannorrland.

Umeå den 22 december 1994

Evert Baudou

Evert Baudou
professor emeritus, Umeå universitet

Litteratur nämnd i texten

- Baer, L.A. 1994. Det här med urbefolkningar och arkeologi. *Samefolket* 1994, nov.
- Barth, F. 1969. Introduction. Ethnic Groups and Boundaries. *The Social Organization of Culture Difference*. (ed. F. Barth). Bergen–Oslo–London.
- Baudou, E. 1960. *Die regionale und chronologische Einteilung der jüngeren Bronzezeit im Nordischen Kreis*. Stockholm.
1986. Ortnamn och nordliga kulturprovinser under järnålder och medeltid. *Tre kulturer* 3. Umeå.
1987. Orsaker till bebyggelseförändringar i Norrland under medeltiden. *Arkivet historien rörelsen. Sven Lundkvist 60 år*. Stockholm.
1988. Samer och germaner i det förhistoriska Norrland. En kritisk översikt över tio års forskning. *Bebyggelsehistorisk tidskrift* 14, 1987.
- 1989a. Arkeologisk och språklig kommunikation mellan Norge och Mellannorrland under den äldre järnåldern. *Ortnamnssällskapets i Uppsala årsskrift* 1989.
- 1989b. Gränser och center-periferi-förhållanden i Norrlands bronsålder. *Regionale forhold i Nordisk Bronzealder*. Århus.
- 1989c. Hög – gård – helgedom i Mellannorrland under den äldre järnåldern. *Arkeologi i norr* 2. Umeå.
1992. *Norrlands forntid – ett historiskt perspektiv*. Wiken.
1993. Norrlands forntid i historieskrivning och hembygdsrörelse. *Arkeologi i norr* 4/5. Umeå.
- 1994a. Problemet forntida "folk" i populärvetenskapliga historieverk. *Odlingslandskap och fångstmark. En vänbok till Klas-Göran Selinge*. Riksantikvarieämbetet.
- 1994b. Gör inte politik av arkeologi. *Västerbottens–Kuriren* 941121.
- 1994c. Arkeologiska kulturgränser i norr, särskilt vid Bottniska viken. *Kulturgränser – myt eller verklighet?* Diabas 4. Umeå.
- 1994d. Övre Norrland som region under förhistorisk tid. *Botnia. En nordsvensk region*. Höganäs.
- Beckman, L. 1959. *A Contribution to the Physical Anthropology and Population Genetics of Sweden*. Hereditas 45. Lund.
1994. Om den nordsvenska befolkningens ursprung. *Botnia. En nordsvensk region*. Höganäs.
- Brink, S., Korhonen, O. och Wahlberg, M. 1994. Bebyggelsenamn. *Kulturminnen och kulturmiljövård. Sveriges Nationalatlas*. Stockholm.

- Engelmark, R. 1978. The Comparative Vegetational History of Inland and Coastal Sites in Medelpad, N Sweden, during the Iron Age. *Early Norrland* 11. KVHAA. Stockholm.
- Halén, O. 1994. *Sedentariness during the Stone Age of Northern Sweden*. Acta Archeologica Lundensia. Series in 4:o. No. 20. Lund.
- Hulthén, B. 1991. *On Ceramic Ware in Northern Scandinavia during the Neolithic, Bronze and Early Iron Age*. Archaeology and Environment 8. Umeå.
- Huurre, M. 1979. *9000 vuotta suomen esihistoriaa*. Helsinki.
- Linder, A. 1966. C 14-datering av norrländsk asbestkeramik. *Fornvännen* 61. Stockholm.
- Marstrander, S. 1983. Porfyr- og nakkebøyde økser som indikatorer for bosetning og sosiale strukturer i Norges yngre bronsealder. *Varia* 9. Universitetets Oldsaksamling. Oslo.
- Montelius, O. 1874. Minnen från Lapparnes stenålder i Sverige. *Månadsbladet* 1874. Juli. KVHAA. Stockholm.
1919. *Forntiden*. Sveriges historia till våra dagar 1. Stockholm.
- Mulk, I.-M. 1994. *Sirkas – ett samiskt fångstsamhälle i förändring Kr.f. – 1600 e.Kr.* Studia Archaeologica Universitatis Umensis 6. Umeå.
- Stenberger, M. 1964. *Det forntida Sverige*. Uppsala.
- Sundström, J. 1989a. Pionjärerna. *Arkeologi i fjäll, skog och bygd* 1. Stenålder – tidig järnålder. Östersund.
- 1989b. Järnåldersgravar i fångstlandet. *Arkeologi i fjäll, skog och bygd* 2. Stenålder – tidig järnålder. Östersund.
- Westerdahl, C. 1989. *En kulturgräns nolaskogs*. Örensköldsviks museums småskrifter 20. Örensköldsvik.
1990. Norra Ångermanland som kulturell gränzon. En skiss. *Tre kulturer* 5. Umeå.
- Zachrisson, I. 1992. *Härjedalens äldre historia*. Sápmi 8/92. Umeå.
1994. Samisk kulturmiljö. *Kulturminnen och kulturmiljövård*. Sveriges Nationalatlas. Stockholm.
- Åhrén, I. 1994. Samerna är en urbefolkning. *Västerbottens-Kuriren* 941116.

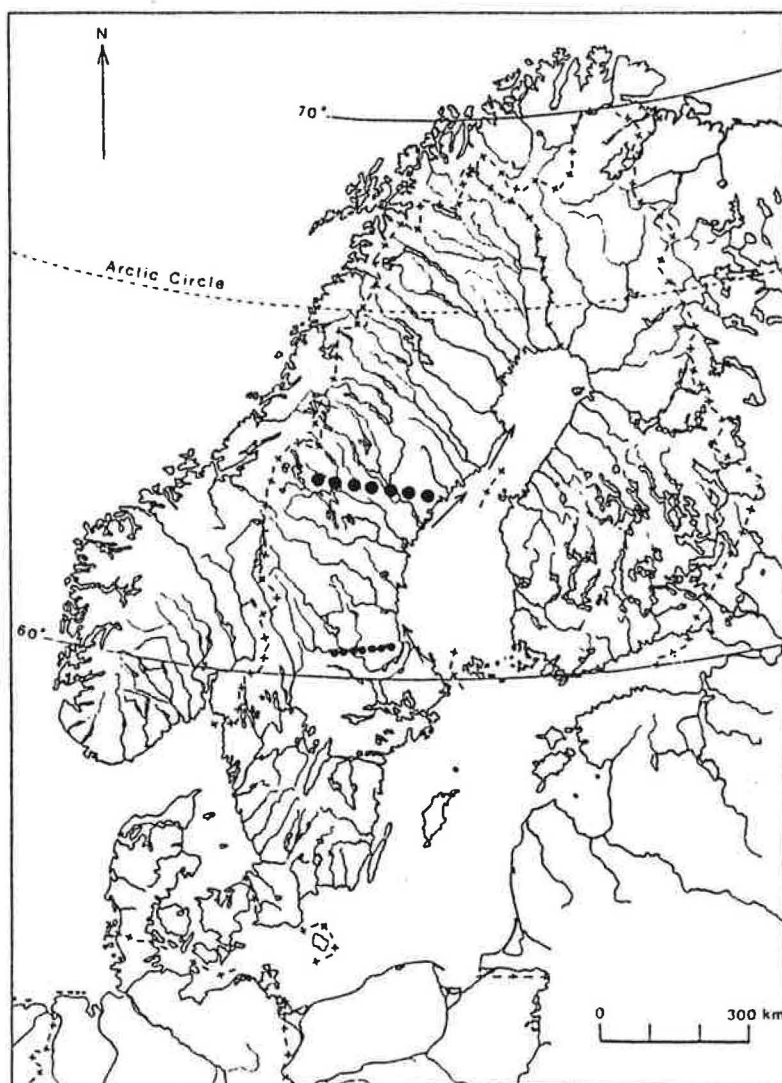

Fig. 4. De schematiska gränserna i Norrland för den mellannorrländska kulturprovinsen under den yngre bronsåldern, ca 1000–600 f. Kr., efter det arkeologiska materialet. Gränsen mot den nordfennoskandiska kulturprovinsen i norr består genom hela järnåldern och in i medeltid. Gränsen i söder mot Mälardalen försvinner under den yngre järnåldern. Utmed kusten finns förbindelse med sydligare områden under hela forntiden.

Fig. 2. Baudou 1987.

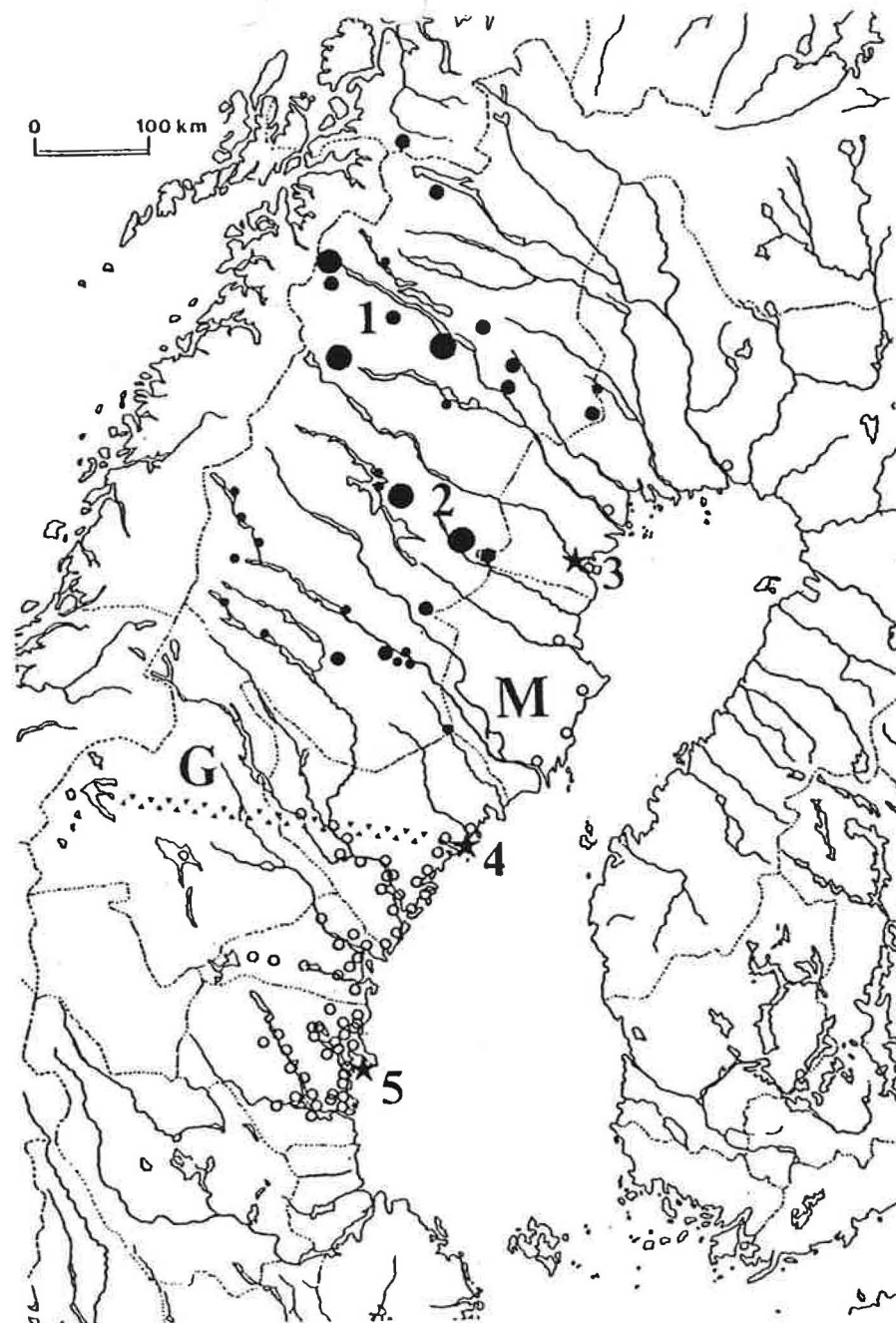

Fig. 2. *Svensk och samisk bosättning i Norrland på 1300-talet.* De öppna cirkklarna anger (huvud)kyrkor i Hälsingland, Medelpad och Ångermanland enligt uppbördslängderna för pallielösen 1316 och sexårsgården 1314—19 (efter Jonsson 1971:153 och Blomkvist 1986:92). I Västerbotten och Norrbotten markeras både huvudkyrkor och kapell fram till ca 1340 (Sundström 1984:184). De minsta fyllda cirkklarna anger undersökta långstboplatser med bl a samiska föremål (Baudou 1981:141), de mellanstora fyllda cirkklarna är samiska metalldepåer (Zachrisson 1984:15). De största cirkklarna står för utgrävning av samiska boplatser, 1 inom Jokkmokks socken, 2 inom Arjeplog och Arvidsjaurs socknar. Stjärnorna vid kusten anger undersökta bosättningar från 1200- till 1400-talet med starka inslag av handel, 3 Kyrkbyn vid Öjebyn, 4 Kyrkesviken i Grundsunda och 5 S:t Olofs hamn utanför Hudiksvall. Vid G går en gräns som ca 1000 f Kr—1000 e Kr skiljer områden med helt olika fynd och fasta fornlämningar (Baudou 1986:22ff). Ca 1000—1500 förskjuts gränsen något norrut. M markerar ett smalt band av ortnamn på *-mark* mellan nordligaste Ångermanland och Luleå-trakten där majoriteten anses ha tillhört nybyggen anlagda under 1300-talet eller något tidigare (Holm 1949:95ff). I Tornedalen och utmed kusten till Kalix älv bosätter sig under medeltiden en finsk jordbrukarbefolkning.

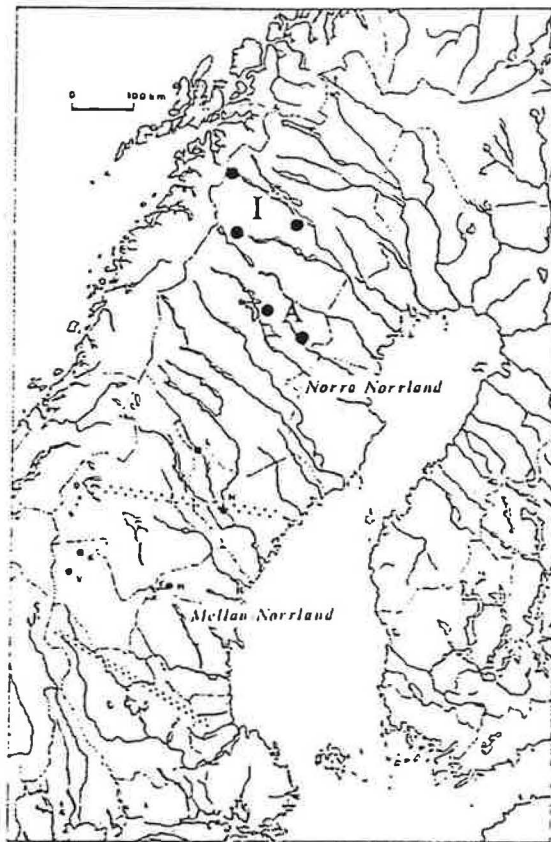

Fig. 1. Karta över arkeologiskt undersökta platser nämnda i texten.

- I Jokkmokk, vikingatid—medeltid, samisk kultur
- A Arjeplog—Arvidsjaur, vikingatid—medeltid, samisk kultur
- L Långön, vikingatid, sannolikt germansk kultur
- N Nämforsen—Räinge (yngre stenålder—) bronsålder—järnålder, sannolikt tidig samisk kultur
- K Krankmårtenhögen, äldre järnålder, sannolikt germansk kultur
- V Vivalden, vikingatid—äldre medeltid, sannolikt samisk kultur
- H Holmsjön, järnålder, germansk kultur

Fig. 3. Baudou 1988.

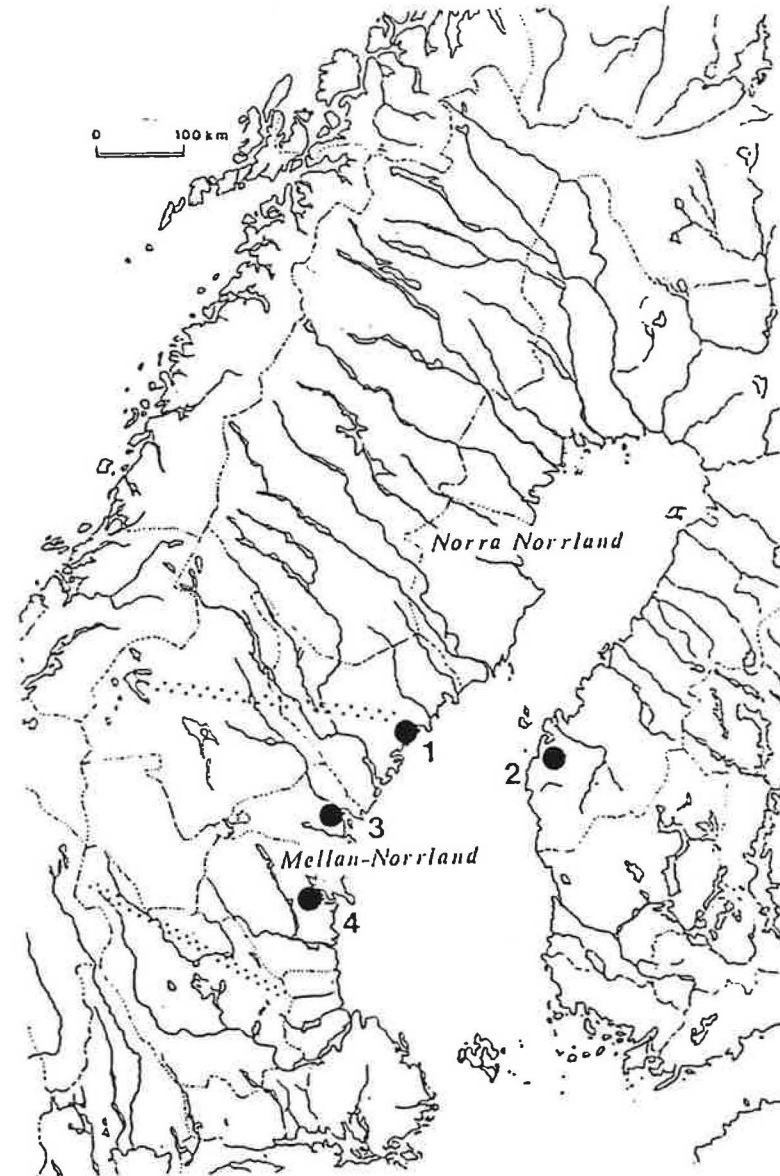

Fig. 6. Gränsen mellan norra Norrland och Mellannorrland blir en skiljelinje mellan samisk etnicitet i norr och nordisk i söder. Den märks tidigast under den yngre bronsåldern. Den södra gränsen finns under den äldre järnåldern men är inte på långt när så markerad. Viktiga järnåldersboplatser nämnda i texten är angivna: 1 Gene, Örnsköldsvik; 2 Kalaschabrännan, Malax, Österbotten; 3 Högon, Sundsvall; 4 Trogsta, utanför Hudiksvall.

Fig. 4. Baudou 1989a.

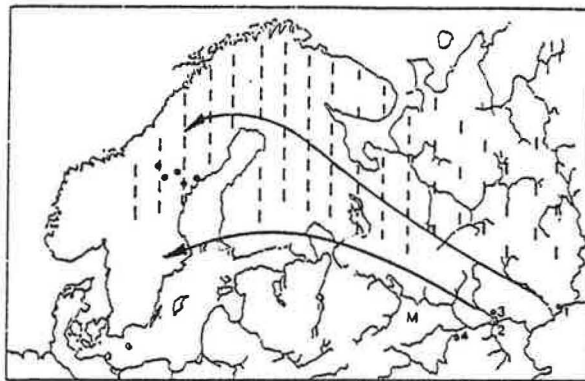

Fig. 9. Norrlands orientering från senneolitikum till äldre järnålder. Under SN och äldre bronsålder dominerar en östlig orientering i hela Norrland såsom streckningen visar. I början av den yngre bronsåldern utbildas gränsen mellan norra och mellersta Norrland. I norra Norrland vidareutvecklas de östliga kontakterna, främst med Anan-jino-kulturen. Mellannorrland hörjar knyts till den skandinaviska kulturen. Även Mälardalen har östliga kontakter. - Kartunderlaget från Meinander 1985:16, fig. 1. Nr 1-4 fyndorter inom Anan-jino-kulturen; M Moskva.

182

Fig. 5. Baudou 1989b.

Fig. 32. Kulturgränsen mellan Övre Norrland och Mellannorrland går genom norra Ångermanland och Jämtland, i Jämtland är det dock en stark blandning mellan olika tendenser. Gränsen har sedan omkring 800 f.Kr. varit väsentlig för både kultur, språk och näringar. Den södra gränsen, som haft betydelse för kultur och näringar, har varit rörlig och kan ha legat i norra Gästrikland eller närmare Dalälven. Utmed kusten har funnits kommunikationer genom hela forntiden. Norrlands gränser mot Norge och Finland är sentida politiska konstruktioner som saknat betydelse under de äldre tidsperioderna.

Fig. 6. Baudou 1992.

Fig. 7. Spridningsvägar norrut för sydiskandinavisk bronsålderskultur. En del sydiskandinaviska senneolitiska former följde samma väg. Östliga impulser nådde samtidigt Finland, Nordnorge och Norrland, där framför allt Övre Norrland. Den kulturhistoriska gränsen mellan Övre Norrland och Mellannorrland som började framträda omkring 800 f. Kr. har också markerats. Kommunikationerna var landbundna eller följde tätt intill kusten. Jfr fig. 8-9.

Fig. 7. Baudou 1994c.

Fig. 8. Baudou 1994d.

Fig. 4. Schematisk karta över de två stora kulturområdena i Norden under epineolitisk tid. Hela Norrland och Nordnorge orienterades österut. I Jämtland har gjorts fynd från båda kulturområdena.

Fig. 9. Baudou 1994d.

Fig. 8. Schematisk karta över de två stora kulturområdena i Norden under den äldre metallåldern. Till skillnad mot epineolitisk tid ligger nu största delen av Mellannorrland i det södra kulturområdet.

Fig. 10. Schematisk karta över de två stora kulturområdena i Norden under den yngre metallåldern.

Fig. 10. Baudou 1994d.

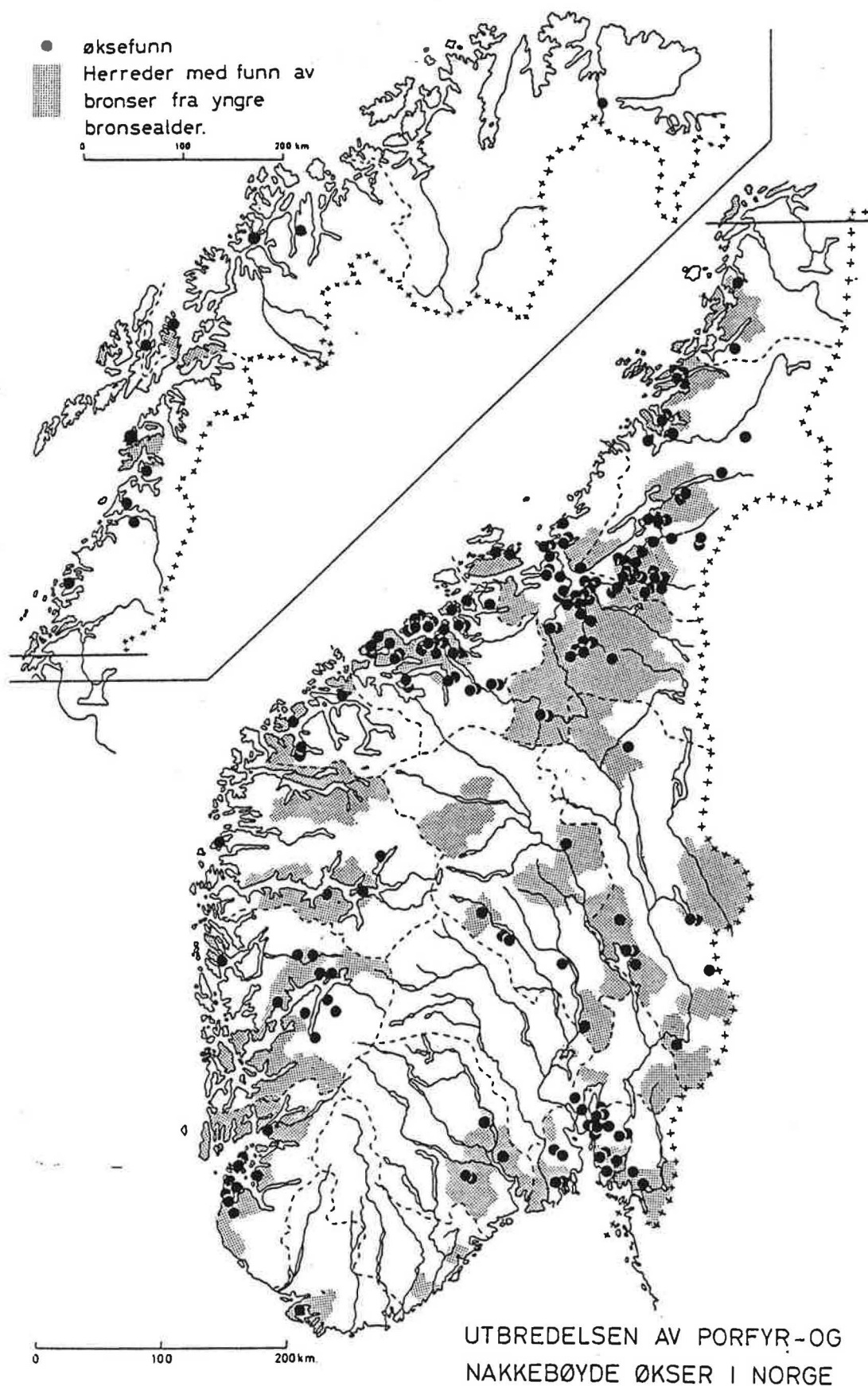

Fig. 20. Kart over utbredelsen av porfyr- og nakkebøyde økser i forhold til herreder med bronsefunn fra yngre bronsealder.

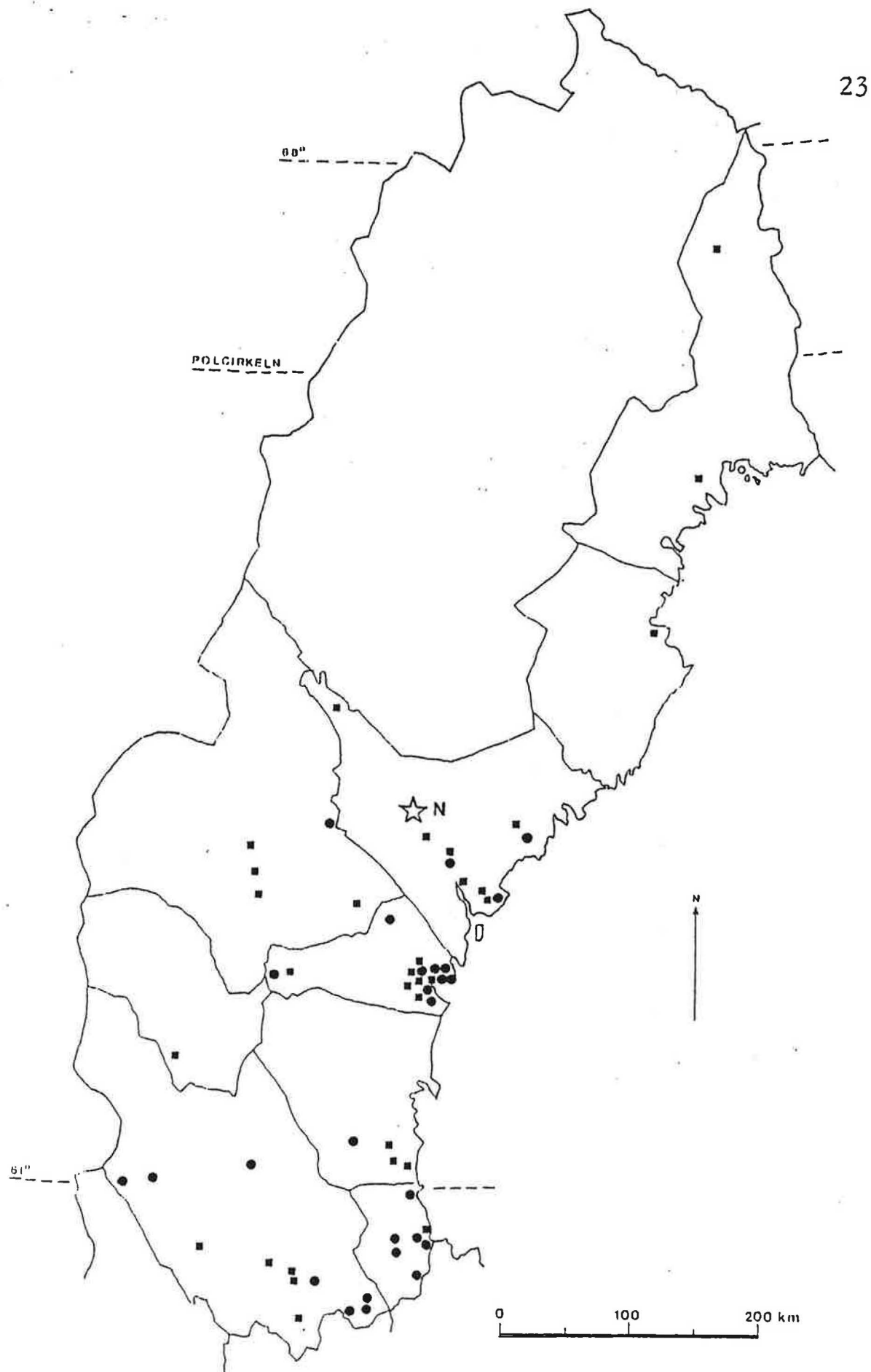
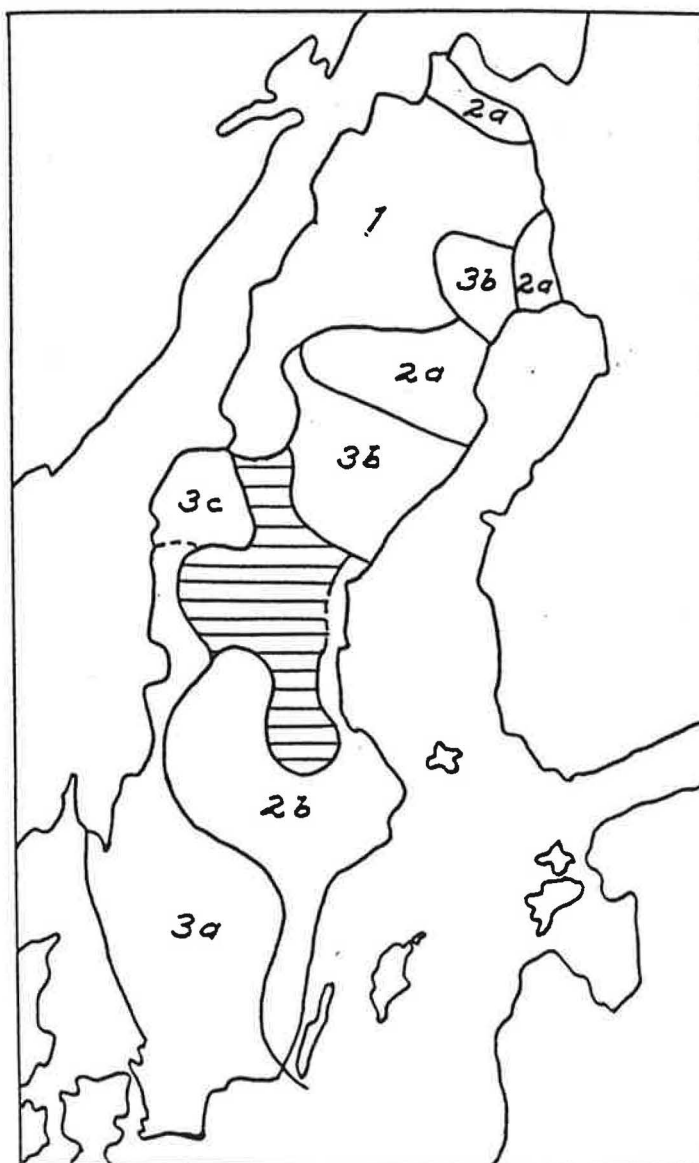

Fig. 5. Spridningen av bronsföremål (rundlar) och stenyxor (fyrkanter) från den yngre bronsåldern, ca 1000-500 f.Kr. Typerna är nordiska med ursprung i Syd- eller Mellanskandinavien. Söder om *limes norrlandicus* finns en stor mängd fynd av dessa typer. Den naturvetenskapliga norrlandsgränsen var inte något hinder för spridningen av kulturföreteelser vid denna tid. N = boplatsen vid Nämforsen. Jfr fig. 4.

Map 44. Classification of the Swedish population into genetically different subpopulations.

Fig. 13. Beckman 1959.

Arkeologi i norr 4/5: 9-37. Umeå 1993.

9

Evert Baudou

Norrlands forntid i historieskrivning och hembygdsrörelse

Baudou, E. 1993. The historiography of prehistoric Norrland and the Swedish Local Culture Movement. *Arkeologi i norr* 4/5:9-37.

Abstract

The starting point of this paper are the many new exhibitions now showing in Swedish museums which are collectively known and referred to as 'The Swedish History'. But what is *our* history? Why should the poly-ethnic inhabitants of today's Sweden feel any bonds of affiliation to or for Sweden's national history? The paper scrutinizes the role of Swedish prehistory, especially the prehistory of Northern Sweden, as reflected in the historiography of the last three hundred years. During the 17th century the Swedish government considered the documentation of the country's antiquities to be of great national interest. During the 19th century an antiquarian movement developed in the educated classes which, early in the 20th century, spread into a greater part of society through the efforts of the Local Culture Movement. The increasing interest in local history, geography and cultural development lead to the cooperation between the central antiquarian authorities and local groups. Today, for archaeologists at the universities, it is an important task to work with both an international and local perspective and to spread the results of their work to the public.

Evert Baudou, Institutionen för arkeologi, Umeå universitet, S-901 87 Umeå, Sweden.

Den Svenska Historien 1993

Den 21 mars öppnades utställningar på en mängd museer i Sverige med temat Den svenska historien. Utställningarna skall stå ett år framåt under Den Svenska Historiens År. De mest omtalade är den i Statens Historiska museum i Stockholm som går från 500-talet till Gustav Vasa och den i Nordiska museet som fortsätter fram till vår tid. I förordet till boken *En vandring genom Den Svenska Historien*, ett slags utställningskatalog, säger projektledaren Sten Rentzhog att målet är att "återupptäcka vår historia, att historien åter blir levande i vårt samhälle och i våra hjärtan. Vår nationella gemenskap

består av det gemensamma språket och den gemensamma historien." Utställningarna är dramatiseringar av sedan gammalt kända bilder från Sveriges historia, t.ex. Nyköpings gästabud 1317, slaget vid Brunkeberg 1471, Stockholms blodbad 1520, men skildrar också sådant som samhällets nydaning under Gustav II Adolf, liberala reformer 1840-1873 och sågverksindustrin vid Sundsvall.

Utställningarna har blivit en enorm framgång med mycket höga besöks-siffror. Det är också en stor framgång att omfattande diskussion om historieforskningens mål och populärvetenskapens roll omedelbart bröt ut i press, radio, TV och facktidskrifter. Arkeologin har tyvärr stått utanför diskussionen. Den här föreläsningen är dock ett resultat av utställningarna. Under veckan 12-19 september har Forskningsrådsnämnden i Stockholm anordnat föreläsningar vid läns museerna i landet om teman med historisk anknytning. Forskningsrådsnämnden är ett centralt forskningsorgan i Stockholm som bland annat har till uppgift att informera om forskning och stimulera kontakterna mellan forskningen och allmänheten.

När man ser utställningarna i Stockholm blir man imponerad av dramatiken och förstår varför det kommer så många människor. Men man blir funder-sam över förordet i katalogen. Vad är egentligen *vår* historia, *vår* nationella gemenskap och den *gemensamma* historien? Det sista avsnittet i Nordiska museet handlar om Sverige i världen. I Sverige finns i dag många språk och många kulturer. Riktat sig utställningarna också till invandran och deras barn som är med bland alla skolbarnen som kommer till utställningarna? Kan en miljon invandrare och nära efterkommande till invandran uppleva utställningarna som en nationell gemenskap? Är det inte väl optimistiskt att tro "att alla efter sina behov och sina värderingar kan bära med sig en levande föreställning om vårt förflutna, och där hämta glädje och inspiration" som det står i katalogens förord? Vad säger samerna?

Man skall nalkas var tid som om man var med då, om man skall komma historien nära, enligt katalogen. Det är ett knepigt krav. Om jag försöker tänka mig att jag är en knekt från en by i Anundsjö eller båtsman från Själevad i början av 1700-talet, så skulle jag inte vara så glad, det är jag säker på. Jag visste inte att kriget skulle vara i 21 år, men jag visste att de flesta soldaterna från trakten hade dött långt borta under de tidigare kriget. Så långt kan man tänka. Men skulle Sveriges äldre historia spela en roll för mig då? Skulle jag kunna hämta någon glädje och inspiration av historien om Kalmarunionen och Stockholms blodbad? Troligen hade jag inte hört talas om något sådant. Men hur skulle det gå för familjen och gården?

Föreställningar om historia är en företeelse som länge berörde få människor. Det är stor skillnad mellan hur flertalet människor såg tillbaka på

"sin" historia förr i tiden, om de gjorde det över huvud taget, och hur man ser på historien i dag. Jag vill inte påstå att jag i dag känner mig glad över Stockholms blodbad fastän jag sett tunnan med de avhuggna huvudena av kung Kristians motståndare i Historiska museets utställning. Inte ens en dansk skulle vara glad. I Nyköping 1317 kastade kung Birger sina bröder hertigarna Erik och Valdemar i slottsfängelset, där de sedan dog. Det är inte särskilt inspirerande. I katalogen frågar författaren, Herman Lindqvist, hur Norden skulle ha sett ut i dag utan Nyköpings gästabud, och hur skulle det ha blivit om "hertigarna och deras riken överlevt och Sverige på 1300-talet delats i tre separata, självständiga riken?" Det är en meningslös fråga. Det är svårt nog att reda ut vad som hände och hur man skall tolka händelserna. Att sedan spekulera över vad som *inte* hände och allt möjligt annat som *inte* hänt fram till våra dagar är en sällsynt meningslös sysselsättning. Lindqvist jämför med Shakespeares dramer. Men då har man lämnat historieframställningen och talar om lysande och psykologiskt djup litteratur.

Därmed är jag inne på ämnet för min föreläsning. Hur har man egentligen sett på forntiden under olika tider och hur har man sett på Norrland? I Sverige har funnits fornforskning i ungefär 400 år. Den har under tidernas lopp genomgått stora förändringar och av dessa förändringar kan vi lära oss en del om hur människorna tänkte. Man märker hur kunskapen om forntiden formas av forskaren i samspel med den samtida tankevärlden.

Svenska Fornminnesföreningens möte 1870

Klockan 9 den 1 juni 1870 samlades Svenska Fornminnesföreningen till sitt första årsmöte i stadshusets stora sal i Växjö i det gamla Varend. Hälsningstalet hölls av mötets ordförande, den kända kulturpersonligheten Gunnar Olof Hyltén-Cavallius. Han gläds åt att så många berömda män inom den svenska vetenskapen, konsten och litteraturen kommit till denna undagömda bygd i skogen och säger:

Ty denna förening har tagit sig en uppgift, som vinner genklang i hvarje svenskt hjerta. Barn af en bland vår samtids mest fruktbärande idéer, sträfvat hon att återföra oss till oss sjelfva, genom att till klarhet höja vårt nationela medvetande. Hon vill således åt vår moderna bildning gifva ett rent nationelt underlag och ett äkta nationelt uttryck. Och huru kan detta ske annorlunda eller bättre, än genom att åter väcka till lifs och bringa till heders kvarlevorna af våra fäders egendomliga, åt många håll rikt utvecklade kultur? Hon samlar derföre dessa rent svenska fornminnen, bibehållna i form af

VK 941116

debatt Redaktör: Mats Olofsson

Samerna är en urbefolk

Internationella konventioner ger fullt stöd för denna

ENLIGT vad som återgetts i VK den 27 oktober har professor E Baudou varnat för försök från samiskt håll att vilja hävda att samerna utgör urbefolkning i Norrland varvid han för fram att det är farligt att dra politiska slutsatser utifrån arkeologiska fynd. Uttalandet är märkligt så till vida att E Baudou som arkeolog låtit sig engageras av samernas motpart i tvisten om rätten till betesmark i Härjedalen, där hans material just kommer att användas juridiskt-politiskt.

Att koppla frågan om rätten till landet med frågan vem som var först leder fel. Då kan de flesta folk i Europa, efter alla folkvandringar, inte längre hävda rätten till sin jord, skriver Ingvar Åhrén.

inlägget

Mitt perspektiv är urbefolkningens och samerna är en urbefolkning. I samepropositionen 1993/93:32 sägs, som också riksdagen anslutit sig till, att samerna i egenskap av urbefolkning i detta land har en särskild ställning. "Samerna har funnits i de nordliga delarna av Skandinavien innan dessa områden i någon större utsträckning befolkades av andra och innan den nuvarande svenska nationalstaten växt fram."

• Vilket folk var först?

Begreppet urbefolkning kan vara svårt, särskilt som det oftast görs en tolkning av begreppet som att med urbefolkning menas de som var först på en bestämd plats. Därmed åsyftas att gå det inte att föra i bevis

att folket i fråga var först så är det inte en urbefolkning.

Men lägger man upp diskussionen på det sättet kommer man fel redan från början. För vem kan egentligen föra i bevis att jag – eller mitt folk – var först, allra helst som det kan vara fråga om att gå tusen år och längre tillbaka i tid. Gäller detta dessutom folk som mer eller mindre bokstavligt levt på ytan och inte lämnat några spår efter sig, som exempelvis folken runt Arktis då blir det ännu besvärligare.

• ILO-konvention vägleder

Ett annat fel som görs i diskussionen om urbefolkningar är att koppla frågan om rätten till landet med frågan vem som var först.

Anlägger man denna tankegång kan de flesta folk i Europa, för att ta med som exempel, inte hävda rätten till sin jord med de många folkvandringar som ägt rum där.

Men med detta är inte sagt att urbefolkningen inte har rätt till land och vatten, för rätten som sådan går tillbaka på hävd.

Håller vi oss till ILO:s konvention nr 169 om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder sägs i dess första artikel (b) att "ursprungsfolk är de som härstammar från folkgrupper som bodde i landet eller i ett geografiskt område, som landet tillhör, vid tiden för erövring eller kolonisation eller fastställandet av nuvarande statsgränser och vilka, oavsett rättslig ställning, har behållit en del av eller alla sina egna sociala, ekonomiska, kulturella och politiska institutioner."

• Fakta – ej politik

Även om Sverige ännu inte ratificerat konventionen finns en slags accept genom att Sverige tog aktiv del i arbetet med utformningen av konventionen.

Urbefolkningarna, som tillsammans är

"Farligt göra politik av fynden"

Arkeologiprofessor varnar för tal om urbefolkning

Någon urbefolkning har aldrig funnits i Norrland! Det är farligt att dra politiska slutsatser utifrån arkeologiska fynd!

Den bestämda varningen kom från arkeologiprofessorn Evert Baudou, då det norrländska Nordlänssällskapet firade jubileum i Umeå på onsdagen.

under senare tid gjort i allt större mängd i norra Skandinavien – kan man bara avgöra att milen kan behövt sådana instrument. Det går inte att dra slutsatser att de tillhört ett och samma folk, betecknade Baudou.

• Runt Nordpolen

Man kan inte tala om kontinuitet eller om ett enda fångstfolk i Norrland under ständigheten, hävda de. Och visade bilder på mycket likartade ständighetsbilder från hela det norra

att museet i Kr. går det att tala om en tydlig etnisk samhörighet i norr. Gränsen går genom Ångermanland. Norr därom finns fynd som hänger ihop med fynd i Finland och Ryssland. Sannolikt en tidig samisk grupp, menade Baudou.

Men längre tillbaka än så kan man inte säga om samiska kulturer i norr.

slutsatser utifrån arkeologiska fynd. Håller Evert Baudous varning i samhällsdebatten. Han ser tendenser i vår tid. Och tänker bland annat på försök från samiskt håll att hävda att samerna utgör urbefolkningen i Norrland.

Men han drog också orovade paralleller till arkeologisk-politisk debatt före första och andra världskriget. Tyska arkeologer fann germanska redskap långt in på slaviskt område. Slutsatsen blev politisk: detta är gammal

bakgrund för att studera fynden i sig, uppmärksamma dem som framstående arkeolog.

• Intryck av Norrland

Evert Baudou höll sin föreläsning vid Johan Nordlänssällskapets 15-årsjubileum. Där talade bland annat också Sverker Sörlin om utifrån och inhemskt reserörs intryck av Norrland i äldre tider. Helt gemensamt drog för dem alla var viljan att beskriva något märkvärdigt, exotiskt. Det gäller alltså Olaus Magnus 1519 till nutidens

som får d bota, som naturindia av männ

• Flitig

Johan: en kultu ning där i och i

• Visst är samerna en urbefolkning, argumenterar Ingvar Åhrén och vänder sig mot innehållet i denna nyhetsartikel i VK 27 oktober.

ning

definition

över 300 miljoner människor, finns utspridda över alla kontinenter. Sammanfattar man innebörden av begreppet urbefolkning, eller urfolk som det också skrivs, är det tre grundläggande kriterier som skall vara uppfyllda:

- Urbefolkningen fanns i området före den befolkning som nu är dominerande.
- Urbefolkningens utnyttjande av naturresurserna skiljer sig från den nu dominerande befolkningens.
- Urbefolkningens kulturella traditioner, även språket, skiljer sig från den nu dominerande befolkningens.

Regeringen i Finland har till den finska riksdagen lagt fram en proposition om stadganden om kulturell autonomi för samerna, som skall tas in i regeringsformen. Lydelsern är:

" Samerna såsom ett urfolk skall, i enlighet med vad som stadgas i lag, tillförsäkras kulturell autonomi inom sitt hembygdsområde i ärenden som angår deras språk och kultur."

● Fakta – ej politik

Förslag till en FN-deklaration om urbefolkningar behandlas för närvarande i underkommissionen för mänskliga fri- och rättigheter inför beslut i FN:s generalförsamling nästa år som en del i FN:s proklamerade urbefolkningsårtionde. I förslaget till deklarationstext definieras urbefolkning enligt följande:

- * Förfäderna var sedan urminnes tider bosatta eller flyttade inom det område där folket fortfarande lever.
- * Folket framtogs bestämmanderätten över sitt område av främmande erövare.
- * Folket ingår sedan de underkastats i en stat som styrs av andra delar av befolkningen med annan kultur och andra traditioner.
- * Folket vill bevara sin identitet, sin kultur och sina traditioner.

Samtliga dessa kriterier stämmer in på amerna som folk och urbefolkning, detta är inte politik utan fakta!

INGWAR ÅHRÉN

Ingvar Åhrén, Härnösand är ordförande i sametingets styrelse

Gör inte politik av ar

Fynd kan ej användas som politiska eller juridiska

INGVAR ÅHRÉN, ordförande i sametingets styrelse, skrev i VK den 16 november en artikel kallad "Samerna är en urbefolkning" som protest mot innehållet i en nyhetsartikel om ett föredrag jag höll vid Johan Nordlander-sällskapets 15-årsjubileum.

Det är utmärkt att Åhrén diskuterar innebörden av "urbefolkning", en term som har flera betydelser och ofta missförstås. Han hänvisar till internationella deklarationer och nationella propositioner som för fram olika kriterier för att definiera en urbefolkning. Dessa uttalanden finns ingen anledning att invända mot, de innebär en klar definition av en speciell betydelse av ordet. I den betydelsen är samerna en urbefolkning.

Men Åhrén går alldeles för lätt förbi två svårigheter: den allmänna betydelsen av termen "urbefolkning" och den politiska eller juridiska innebörd som kan ligga i att arkeologiska fynd tolkas såsom tillhörande en bestämd folkgrupp, t ex samerna eller svenskarna (nordborna, germanerna).

• Vem var först fel fråga

Beteckningen "urbefolkning" har använts i mer än hundra år, långt före de internationella organisationernas tid och ordet användes i dagligt tal i en helt annan betydelse än den som Åhrén nämner. Detta känner han mycket väl till: "med urbefolkning menas de som var först på en bestämd plats". Men då kommer man fel i diskussionen menar Åhrén, vem kan veta vem som var först?

Sedan jag började arbeta med Norrlands forntid för snart 40 år sedan har jag hållit flera hundra föredrag i hembygdsföreningar, på folkbildningskurser, för fackarkeologer och i andra sammanhang.

Den vanligaste frågan är: Vem var först i Norrland, samerna eller svenskarna (nordborna, germanerna)? Typiskt nog kallades föredraget i Nordlandersällskapet "Vilka var här allra först?" Den titeln hade inte jag satt. Mitt föredrag gick ut på att försöka visa hur arkeologerna tolkar sina fynd och hur tolkningarna är beroende av arkeologernas teorier, idévärld, bakgrund, social miljö osv.

Långt in på 1900-talet fanns det åtskilliga arkeologer som ansåg sig veta vilka som var urbefolkning i meningen först på platsen. Numera inser de flesta forskarna svårigheterna och uttalar sig mer nyanserat och försiktigt.

• Samer urbefolkning enligt ILO

Men det gäller att tala om varför vi inte kan veta vilka som var urbefolkning i ordets allmänna mening. Först då blir det förståeligt hur långt arkeologerna kan gå, då de försöker dra slutsatser om hur lång tid tillbaka vi kan följa de nutida folken utan att skriftliga källor finns. Hur långt tillbaka kan man följa samerna före de skriftliga källornas tid? Enligt min mening kan man komma till första årtusendet f. Kr. i Övre Norrland, dvs Norrbottens och Västerbottens län.

Enligt den internationella definitionen är det fullt klart att samerna kan kallas för en urbefolkning. Några arkeologiska fynd som kan emellertid inte användas som belegg för detta, skriver Evert Baudou.

• Arkeologiskt och vetenskapligt värdefulla fynd kan inte användas som vare sig politiska eller juridiska argument för samernas status som urbefolkning.

De nutida samerna är en urbefolkning enligt bl a ILO:s konvention nr 169. Om man följer min tolkning av de arkeologiska förhållandena i Övre Norrland, så kan man följa denna urbefolkning tillbaka till första årtusendet f. Kr. men inte längre.

Men folk i allmänhet resonerar inte så. Om samerna var en urbefolkning, så var de också här allra först tänker man medvetet eller omedvetet. Mycket få icke-samer tänker på definitionen i ILO:s konvention nr 169.

I Vuollerim är nu en av de mest kända förhistoriska platserna i Norrland. Bosättningen tillhör tiden omkring 4000 f. Kr., då hade människor redan bott i Norrland i 3000 år. Många besökare tror att invånarna var

samer, andra tror att de var svenskar (germaner). Men arkeologerna kan bara svara att de inte var samer och inte heller svenskar eller germaner, de begreppen kan inte följas 6 000 år tillbaka.

Vi känner till Vuollerim-bornas levnads-sätt och bostäder men stenarna berättar inte vilket språk de talade eller vad de kallade sig och sina grannar och inte heller kan vi bestämma deras ras.

I historisk tid har Vuollerim varit samiskt område. De nutida samerna där är en urbefolkning i FN-deklarationens mening, därom behöver man inte tvista. Men om man inte känner till eller glömmer definitionen, så är det lätt gjort att kalla befolkningen i Vuollerim för 6000 år sedan för

keologi

argument i vår tid

samer, vilket inte stämmer med den nuvarande forskningens resultat.

● Hur tolka arkeologiska fynd?

De som frågat mig under snart 40 år har inte skiljt mellan de olika innebörder termerna "urbefolkning" kan ha. Det är säkert en illusion att tro att alla människor plötsligt skall börja använda "urbefolkning" enligt ILO:s konvention 169. Vi måste leva med de två betydelserna och sprida kännedomen om skillnaden mellan dem.

Nyhetsartikeln i VK hade en journalistiskt tillspetsad men riktig rubrik: "Farligt göra politik av fynden". Fynden måste alltid tolkas: stolphål kan vara spår efter en fortida bebyggelse men hur såg husen ut? En bronsyxa kan vara ett arbetsredskap men ibland kanske det är riktiga att tolka den som ett värdighetstecken, en symbol för makt. En del tolkningsförsök gäller etniska förhållanden, d v s att spåra olika folkgrupper.

Om man för ut dessa resultat utanför den arkeologiska kretsen utan att nämna all osäkerhet som ligger i tolkningarna och använder dem som argument i ett nutida sammanhang, då har man handlat fel.

● Politik av arkeologiska fynd

Åhrén nämner att ett sådant fel är att koppla rätten till land till frågan vem som var först. På den punkten är vi helt ense. Sådana arkeologiska argument kan inte användas i rättsfrågor i dag. Frågan är om några arkeologiska argument kan användas i nutida rättsfrågor?

Enligt min mening borde man i Norrland begränsa sig till argument som är grundade på historiska, skrivna dokument från de senaste 500 åren, även det en mycket lång tid. Då undviker man de arkeologiska tolkningssvårigheterna och håller sig inom en rättsordning och tradition som vi kan överblicka.

Tiden och de skriftliga beläggen är ändå tillräckliga för att man skall kunna kalla samerna en urbefolkning i Övre Norrland enligt den internationella definitionen.

Jag anser således att man inte någonstans kan eller skall använda arkeologiska fynd som politiska eller juridiska argument i vår tid. Som arkeolog är jag medveten om att de arkeologiska fynden med sina stora tolkningssvårigheter och med de arkeologiska teoriernas snabba utveckling inte är jämförbara med argument grundade på sentida skriftliga dokument.

Anser Ingvar Åhrén att man kan göra politik av fynden?

EVERT BAUDOU

Evert Baudou, Umeå, är professor i arkeologi.

K.B:s utslag 27/9 1842 rörande av-
vittring och skattnläggning av hemman och
lägenheter inom Lillhårdals socken.

*Kammarens utslag 31/12 1866 ang. fördelning
av mantal och räntor.*

Akten innehåller ³¹~~5~~ skrivna sidor.

Se akt 16.

Jämtlands läns landskontors arkiv (länsarkivet).

1842 års resolutionsbok.

Nr 189.

Avskrift.

1842 den 27:de September.

KB:des etc. Utslag i anledning af
det Instrument Herr Commissions och
afvittrings Landtmätaren H.F.Behm upp-
rättat rörande afwittring och skatt-
läggning för hemman och lägenheter in-
nom Lillherrdahls Socken; öfver hvil-
ket instrument Styresmannen vid af-
wittringsverket, Herr Öfverste Lieute-
nanten och Riddaren H.A.Pentz, blif-
vit hörd och utan anmärkning öfverläm-
nat till KB:des pröfning och stadfäs-
telse; Gifvet Östersund i Lands Con-
toret etc.

Uti skattlägnings Instrumentet förekomma följän-
de lägenheter:

Littera A, Högen 18 1/2 Trög, Sunnanå 103 Trög,
Kyrkbyn, utom N:o ^{s.} 2, 287 Trög, Nordanhån 28 Trög, Od-
lingsskog 2 Trög, Orrmo 74 1/2 Trög, Åsen 37 Trög och Ös-
tansjö 89 1/2 Trög, tillsammans 639 1/2 Trög eller
17 55/72 Mantal. Denna samfällighet, hvartill häfdas en
rymd i duglig mark af 79,937 T:1 16 kapl, har ett årligt
utsäde af 84 T:r 6 kappar och bärgar 2086 Lass hårdvalls-
foder, 2190 Lass änges foder och 1670 Lass starrfoder,
dermed underhålles 128 st. Hästar, en Oxe, 661 st. Kor,

174 st. Ungnöt samt 1,372 st. får och Getter; hvilka fördelar förrättningsmännen anset motsvara gamla skatten utan förhöjning i mantal och Ränta.

Litt.B. Prästbolet om 4 1/2 Trög eller 5/72:dels Mantal, innehar en ägorymd i duglig mark af 563 Tl:d och besås årligen med korn 24 k. Fodertillgången utgöres af 11 Lass hårdvall, 24 3/4:dels Lass ängesslätt och 1 Lass starr, hvarmed underhålls en Häst, sex kor och 14 st. får och getter; hvilka fördelar likaledes ansets motsvara hitintill utgående skatt och ränta.

Litt.C. Odlingsdahl 39 Trög och Kyrkbyn N:o 2 om 6 Trög, det sednare under benämning af Klubbnäset, tillika med N:o 3 Herjeåsjön om 3 Trög, tillsammans 48 Trög eller 1 1/3:dels Mantal, utgör ett skifteslag med 6,000 T:1 duglig mark. Här utsås årligen 11 T:1 12 kappar korn, och fodertillgången är beräknad till 98 Lass hårdvall, 87 3/4 Lass Ängeshö samt 150 3/4 Lass starr, hvarmed underhålls 9 st. Hästar, en Oxe, 62 st. kor, 18 st ungnöt tillika med 138 st. får och Getter; hvilka fördelar utan förhöjning motsvarar gamla skatten och räntan.

Litt.D. Renåsen eller såkallade Löfhögen om 5 Trög eller 5/36:dels mantal, innehar i duglig mark 750 T:1. Åkerbruk finnes icke, men fodertillgången är upptagen till 25 Lass hårdvall, 30 Lass sidvall eller ängesfoder och 4 1/2 Lass starr, hvarmed underhålls 2 st. hästar, 12 st kor, 2 st. ungnöt samt 20 st. får och getter. Dessa förhållanden, i förening med slåtternas godhet och i öfrigt tjenlige odlingslägenheter, hafva föranledt förrättningsmännen att föreslå skatten för detta hemman till 6 Trög, hvarigenom en öke-

e U-
5 Ma

e Uts.
5 Maj

skatt här uppkommer af 1 Trög med 6 sk 9 rst ränta, fördelad i trögskatt 1 sk 9 rst och Roteskatt 5 sk att utgå efter 15 frihetsår.

Litt.E. Fjetdalen om 7 Trög eller 7/36:dels Mantal, innehar en areal i duglig mark af 1750 Tl:d. Åkerbruk idkas icke, men på ägorne häfdas 33 Lass hårdvalls foder 71 3/4 Lass ängesfoder och 33 Lass Starr, hvarmed årligen underhålles 4 st. hästar 1 oxe, 35 st kor samt 34 får och getter. Skatten för detta hemman är föreslagen till 14 Trög deraf ökeskatten 7 Trög med dess ränta 47 sk 3 rst, fördelad i trögskatt 12 sk 3 rst, samt Roteskatt 35 sk, bör utgöras efter åtnjutne femton frihetsår.

e Utslaget d.
5 Maji 1844.

Litt.Aa. Lillherjeådalen en Nybygges lägenhet, som innehafves af Olof Olsson Forss, har en duglig mark af 750 Tl:d med följande slåttlägenheter:

Äng, sjelfväxande vid Lilherjeån	41 Lass
Starr slått på kjälen söder från d:o	3 d:o
Rödningsland vid Faxbrunnbäcken	3 d:o
Myren söder om Faxbrunnmyran	2 d:o
d:o i Faxbrunnmyran	1 d:o
Inägorne kunna upparbetas till	20 d:o
Tillsammans	70 Lass.

Och som lägenheten i öfrigt genom röjdning betydligt bör kunna förbättras, så hafva förrättningsmännen föreslagit skatten derå till 6 Trög eller 1/6:dels Mantal med ränta 40 sk 6 rst, fördelad i Trögskatt 10 sk 6 rst och Roteskatt 30 sk att utgöras efter 15 frihetsår.

e Utslag d.
5 Maji 1844.

Litt.Ab. Djursvallen en nybygges lägenhet med 250 Tl duglig mark derå Jon Svensson årligen bergar 24 1/2

Lass diverse foder och Pehr Ersson 4 1/2 Lass. Förrätt-
ningsmännen hafva uppskattat denna lägenhet till 2 Trög
med 13 sk 6 rst ränta, fördelad i Trögskatt 3 sk 6 rst

och Roteskatt 10 sk samt föreslagit att Jon Svensson
skulle erhålla 1 1/3 Trög och Pehr Ersson 2/3: dels Trög.

Litt.F. En Särna Socknemän uti Stora Kopparbergs
län enligt Landtmäteriprotocollen den 19, 20 och 22 Aug.
1840 samt 5, 6:te och 7:de Julii 1841 begagnad lägenhet

inom Lillherrdahls Socken, utgörande 4,730 Tl. 13 kpl
samt Litt.G en Elfdalens Sochnemän

tillhörande mark, med benämning af
Trullegraf 8,581 14 d:o

och vid Nuppa fäbodur 320

Tillsammans 13,631 Tl 27 kpl
hvilka lägenheter enligt förslag lämpligast torde böra af-
vittras med Särna och Elfdalens Sochnar i Stora Kopparbergs
län.

Hvad sålunda förekommit och handlingarne i öfrigt in-
nehålla, har KB:de i behörigt öfvervägande tagit, och be-
träffande först skattläggningsförslaget, så, emedan grun-
de-rne derföre finnas vara öfverensstämmande med stadgandet
i Kongl. Majts Nådiga Bref den 20 April 1841 och ägoanslaget
i öfrigt lämpat efter behovet icke öfverstiger den rymd som
hemman i fjelltracterne tilldelas får, pröfvar KB:de skäligt
fastställa skattetalet för Lillherrdahls Socken sådant det
af Landtmätaren och godemännen blifvit upptagit och här
ofvan för hvarje hemman eller skifteslag finnes utfört; kom-
mandes frihetsåren för Lillherjeådalen och Djurvallens Ny-
byggen samt ökeskatterne för Renåsen och Fjetdahlen att fast-

5
ställas till femton, räknade från och med det innevarande och Räntan att utgöras på sätt och i den ordning 9 § uti 1820 års Nådiga Afvittrings Stadga närmare bestämmer.

Widkommande dernäst dispositionen af Nybygges lägheterne Lillherjeådalén och Djurvallen, så vill KB:de, sedan detta utslag vunnit laga kraft och i öfrigt sig visat om Socknemännen af obtionsrätten dertill sig begagna, framdeles derom beslut meddela.

Sluteligen hvad angår den mark 13,031 Tl 24 kpl, som Särna och Elfdalens Socknar i Stora Kopparbergs län genom träffade Föreningar vid gränsregleringen emot Lillherrdal fått sig tillerkänd, så anser KB:de att den samma icke i sammanhang med Lillherrdahls Socken kan blifva föremål för afvittring och skattläggning.

Den missnöjde etc.Kongl. Majst etc. 30 dagar.

År och dag som förr skrifvit står.

L.M.L.

/F.W.J:n.

Bestyrkes å tjänstens vägnar:

Vagnis Rönne

Lätt

ne y allmät de äro, hvilka fönt i nufattat
att föhella Roms afredtaret Oloppstokens
an och Hans legemans, enskilda äro Rer
an Rjelen, domi sednas beupst uti Rgo beudisf
ningens upptagen cender daren. B. proportionellor uppt
1844

Lättare C. Rattbengt Nybygg, legemans af
Sven Pehrson, emnehan i dyleg merck 685 Fd.
a Ståttleginkeloms beuges arligen 14 dag fader, han
i underhallas En Hatt, 6 km, 2 ungnat, 9 fa
och 5 gutter, och her sketten för detta nybygg
blefuit förelagen för 5 Troy eller 16 del merck
att elga i tryghatt med 8 p 9 gylt och Rattbent
8 p 8 eller beupmannas 13 p 9 gylt efter abupituo
10 fruktbar.

Lättare D Gasparens Nybygg, legemans af
Olef Jonsen, emnehan i dyleg merck 280 Fd.
och beupmannas 13 p 9 gylt efter abupituo
10 fruktbar. Rattbent leginkeloms beuges arligen 16 dag fader
huru underhallas En Hatt, 5 km, ett ungnat
6 fa och 6 ft gutter. Sketten för detta nybygg
a förelagen för 5 Troy att efter abupituo 20
fruktbar elga med tryghatt 10 6 gylt och Rattbent
10 p 8 eller beupmannas 13 p 9 gylt. Namn

Lättare E Hemvarens Nybygg, legemans af
sone hemmearagone Sven Pehrson, emnehan
i dyleg merck 685 Fd. a Ståttleginkeloms
14 dag fader, beuged underhallas 5 km
fem ungnat, 10 fa och 10 ft gutter. Sketten för
dette Nybygg her blefuit förelagen för 5 Troy
att efter abupituo 30 fruktbar elgones med tryghatt
8 p 9 gylt och Rattbent 8 p 8 eller beupmannas 13 p
9 gylt Namn.

oh arligen 14 dag fader.

1844

1844

Aug 181

[illegible]

unom multum omni die deo salutem per
Vobis ubi gressu dignum est sedent ad
Vobis ubi gressu dignum est sedent ad

[illegible][illegible]

Am 4. d. d. 1820 aus Nades Affentlinge Thier, welches auf Nades
 am 1. d. d. 1820 aus Nades Affentlinge Thier, welches auf Nades
 am 1. d. d. 1820 aus Nades Affentlinge Thier, welches auf Nades

~~highest~~ ~~efficiency~~ ~~for~~ ~~highest~~
 economy, after years of study
 cannot agree that ~~highest~~ are in any way

[illegible]

181
nåst gellande
L. 120 författningar.

Utden
 och som de öfverblifvet 4 1/2 3 de
 som följande af hemmanen N: 28 och 29 uti Men
 delens by 1/2 1/2 af hemmanen N: 28 och 29 uti Men
 delens by 1/2 1/2 af hemmanen N: 28 och 29 uti Men
 delens by 1/2 1/2 af hemmanen N: 28 och 29 uti Men

14

, log
red,
w d
m
red.
low
BX
)
, far
nail
, ach
to
and
Larkin
tally
at
mom

[illegible]

Afrittringskhandlingar
för Jöngs socken.
Upprättade åren 1833-34 af
J. A. Albin.

Innehåller 336 skrifna sidor
Se akt 720, 49

[illegible]

Page 112	Personer och Ställen	Wagon	betalt mark	nytt skott	Helms bete	Engels mark
332	Uppskatta - hafsan i Bergen åker och skog	141 41	10 28		12	13 43
404	Agger - hafsan i Bergen åker och skog	120 66	19 78			7 137
34	Dufberg - hafsan i Bergen åker och skog	208 4	10			49
137	Överberg - hafsan i Bergen åker och skog	39	19 30			14 293
92	Krattens - hafsan i Bergen åker och skog	54 11	3 24			2 133
392	Byrn - hafsan i Bergen åker och skog	10				
102	Holm - hafsan i Bergen åker och skog	10				
4	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
54	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
11	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
10	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
7	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
9	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
332	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
404	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
34	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
137	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
92	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
392	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
102	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
4	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
54	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
11	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
10	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
7	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
9	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
332	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
404	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
34	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
137	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
92	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
392	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
102	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
4	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
54	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
11	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
10	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
7	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
9	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
332	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
404	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
34	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
137	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
92	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
392	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
102	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
4	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
54	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
11	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
10	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
7	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
9	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
332	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
404	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
34	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
137	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
92	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
392	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
102	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
4	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
54	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
11	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
10	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
7	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
9	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
332	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
404	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
34	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
137	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
92	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
392	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
102	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
4	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
54	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
11	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
10	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
7	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
9	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
332	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
404	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
34	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
137	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
92	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
392	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
102	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
4	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
54	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
11	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
10	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
7	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
9	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
332	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
404	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
34	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
137	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
92	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
392	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
102	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
4	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
54	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
11	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
10	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
7	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
9	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
332	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
404	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
34	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
137	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
92	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
392	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
102	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
4	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
54	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
11	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
10	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
7	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
9	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
332	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
404	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
34	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
137	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
92	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
392	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
102	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
4	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
54	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
11	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
10	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
7	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
9	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
332	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
404	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
34	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
137	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
92	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
392	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
102	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
4	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
54	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
11	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
10	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
7	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
9	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
332	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
404	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
34	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
137	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
92	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
392	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
102	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
4	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
54	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
11	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
10	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
7	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
9	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
332	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
404	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
34	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
137	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
92	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
392	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
102	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
4	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
54	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
11	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
10	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
7	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
9	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
332	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
404	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
34	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
137	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
92	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
392	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
102	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
4	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
54	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
11	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
10	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
7	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
9	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
332	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
404	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
34	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
137	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
92	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
392	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
102	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
4	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
54	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
11	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
10	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
7	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
9	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
332	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
404	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
34	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
137	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
92	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
392	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
102	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
4	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
54	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
11	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
10	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
7	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
9	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
332	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
404	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
34	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
137	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
92	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
392	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
102	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
4	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
54	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
11	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
10	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
7	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
9	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
332	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
404	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
34	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
137	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
92	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
392	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
102	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
4	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
54	Skog - hafsan i Bergen åker och skog	10				
11						

[illegible]

Ch 120 Nr		4 vagnar	Brick onack	Myrr och Kloar	Tallmo utan bete	Stor monte
B III	Transport säg och mjöl quarrar gemensamt med flera deltagare, uti den fä. kallade Gräsbäckens Bäck där gangarna i viken som enärvid den Östra kullen på Östernbergas krog, till bet för Knektbryggare i Västernbergas Brogsmark tillhörig för namnde samfund, och Wernstedtarnes, Tallmo med grus och sand, kvack med kvickbotten och till bet 127 Knektbryggare tillhörig Krogens och Östernbergas 128 Wernstedtarnes och Östernbergas enärvid kvack och Gräsbäck 129 Krogsmark af 130 Wernstedtarnes och Östernbergas och Östernbergas bet af 132 Wernstedtarnes, bruket med Tall, och något bet 133 färd kvickbotten och Östernbergas Krogsmark Krogsmark bruket med Tall och Gräsbäck, och grus och bettydligt bet 134 Krogsmark med bet 135 Myrr med bet 136 Tall med litet sand 138 Knektbryggare 139 Kro, och Gräsbäck 140 Krogsmark, som Tall är och som kvickbotten med kvickbotten och Gräsbäck namnde, med, renga bet 141 Knektbryggare 142 Knektbryggare med bet 143 Knektbryggare 144 Knektbryggare 145 Knektbryggare 146 Knektbryggare med Knektbryggare bet 147 Till med Gräsbäck och kvickbotten som samfund bet	55 125 23844 1	5381 28	15298 28	602 12	
126					958 8	
127						
128						
129			2 29	419 12		
af 130				48		
af 132					917 17	
133						
134						
135						
136			265 8			
138			261 8	219 24 64 2 8		66 8
139						
140						
141			1079		1079	
142			6 7			
143			17 34			
144			3 4			
145						
146				40 9		
147				95 28		1 2
	Transport	135 14 23843 2	1294 15	18253 21		670 4

Fog	124		Inager	Bred mark	Myror och diken	Tälmsvatten bet	Vägrar
186		Glissjöbergs by. För ägor och slätter mm. Hållas enligt Skattejämningsofverkrifvarens och Chatteus. Åker 50.18.9. Vagn och slätter 509.11.4. 539.34. Östlingomark. Backar. Vagn, Dimenten och vagn. Den utlagade Gleisjö bergs Björ. Den som står under vatten. Denna by har 14 hem. mans och kvin. Backens förbrukar mätte anförda. som hufvudsakligen, och som äkern har, allomna och andarna. prästmark. läge, och kyrka äro här sammanlågna. Reglerade för den utlagda. Högarna. 13. Håll 27.10.18. sub. 11. För ägorne jemte slätter mm. Östern. Delen belägen in om. Svaga omöda. färdad. de som hufvudsakligen, utlagda. Högarna. Håll 27.10.18. sub. 11. För ägorne jemte slätter mm. Östern. Delen belägen in om. Svaga omöda. färdad. de som hufvudsakligen, utlagda. Högarna. 13. Håll 27.10.18. sub. 11. För ägorne jemte slätter mm. Östern. Delen belägen in om. Svaga omöda. färdad. de som hufvudsakligen, utlagda. Högarna.					

shogor	Rederna	Myron	Tälms	Sampel
shogor	mark	flöden	atan.	mark
Transmark 618 49	31 15	.	1. 1.	81. 9.
Hemmanen af no 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000, 1001, 1002, 1003, 1004, 1005, 1006, 1007, 1008, 1009, 1010, 1011, 1012, 1013, 1014, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019, 1020, 1021, 1022, 1023, 1024, 1025, 1026, 1027, 1028, 1029, 1030, 1031, 1032, 1033, 1034, 1035, 1036, 1037, 1038, 1039, 1040, 1041, 1042, 1043, 1044, 1045, 1046, 1047, 1048, 1049, 1050, 1051, 1052, 1053, 1054, 1055, 1056, 1057, 1058, 1059, 1060, 1061, 1062, 1063, 1064, 1065, 1066, 1067, 1068, 1069, 1070, 1071, 1072, 1073, 1074, 1075, 1076, 1077, 1078, 1079, 1080, 1081, 1082, 1083, 1084, 1085, 1086, 1087, 1088, 1089, 1090, 1091, 1092, 1093, 1094, 1095, 1096, 1097, 1098, 1099, 1100, 1101, 1102, 1103, 1104, 1105, 1106, 1107, 1108, 1109, 1110, 1111, 1112, 1113, 1114, 1115, 1116, 1117, 1118, 1119, 1120, 1121, 1122, 1123, 1124, 1125, 1126, 1127, 1128, 1129, 1130, 1131, 1132, 1133, 1134, 1135, 1136, 1137, 1138, 1139, 1140, 1141, 1142, 1143, 1144, 1145, 1146, 1147, 1148, 1149, 1150, 1151, 1152, 1153, 1154, 1155, 1156, 1157, 1158, 1159, 1160, 1161, 1162, 1163, 1164, 1165, 1166, 1167, 1168, 1169, 1170, 1171, 1172, 1173, 1174, 1175, 1176, 1177, 1178, 1179, 1180, 1181, 1182, 1183, 1184, 1185, 1186, 1187, 1188, 1189, 1190, 1191, 1192, 1193, 1194, 1195, 1196, 1197, 1198, 1199, 1200, 1201, 1202, 1203, 1204, 1205, 1206, 1207, 1208, 1209, 1210, 1211, 1212, 1213, 1214, 1215, 1216, 1217, 1218, 1219, 1220, 1221, 1222, 1223, 1224, 1225, 1226, 1227, 1228, 1229, 1230, 1231, 1232, 1233, 1234, 1235, 1236, 1237, 1238, 1239, 1240, 1241, 1242, 1243, 1244, 1245, 1246, 1247, 1248, 1249, 1250, 1251, 1252, 1253, 1254, 1255, 1256, 1257, 1258, 1259, 1260, 1261, 1262, 1263, 1264, 1265, 1266, 1267, 1268, 1269, 1270, 1271, 1272, 1273, 1274, 1275, 1276, 1277, 1278, 1279, 1280, 1281, 1282, 1283, 1284, 1285, 1286, 1287, 1288, 1289, 1290, 1291, 1292, 1293, 1294, 1295, 1296, 1297, 1298, 1299, 1300, 1301, 1302, 1303, 1304, 1305, 1306, 1307, 1308, 1309, 1310, 1311, 1312, 1313, 1314, 1315, 1316, 1317, 1318, 1319, 1320, 1321, 1322, 1323, 1324, 1325, 1326, 1327, 1328, 1329, 1330, 1331, 1332, 1333, 1334, 1335, 1336, 1337, 1338, 1339, 1340, 1341, 1342, 1343, 1344, 1345, 1346, 1347, 1348, 1349, 1350, 1351, 1352, 1353, 1354, 1355, 1356, 1357, 1358, 1359, 1360, 1361, 1362, 1363, 1364, 1365, 1366, 1367, 1368, 1369, 1370, 1371, 1372, 1373, 1374, 1375, 1376, 1377, 1378, 1379, 1380, 1381, 1382, 1383, 1384, 1385, 1386, 1387, 1388, 1389, 1390, 1391, 1392, 1393, 1394, 1395, 1396, 1397, 1398, 1399, 1400, 1401, 1402, 1403, 1404, 1405, 1406, 1407, 1408, 1409, 1410, 1411, 1412, 1413, 1414, 1415, 1416, 1417, 1418, 1419, 1420, 1421, 1422, 1423, 1424, 1425, 1426, 1427, 1428, 1429, 1430, 1431, 1432, 1433, 1434, 1435, 1436, 1437, 1438, 1439, 1440, 1441, 1442, 1443, 1444, 1445, 1446, 1447, 1448, 1449, 1450, 1451, 1452, 1453, 1454, 1455, 1456, 1457, 1458, 1459, 1460, 1461, 1462, 1463, 1464, 1465, 1466, 1467, 1468, 1469, 1470, 1471, 1472, 1473, 1474, 1475, 1476, 1477, 1478, 1479, 1480, 1481, 1482, 1483, 1484, 1485, 1486, 1487, 1488, 1489, 1490, 1491, 1492, 1493, 1494, 1495, 1496, 1497, 1498, 1499, 1500, 1501, 1502, 1503, 1504, 1505, 1506, 1507, 1508, 1509, 1510, 1511, 1512, 1513, 1514, 1515, 1516, 1517, 1518, 1519, 1520, 1521, 1522, 1523, 1524, 1525, 1526, 1527, 1528, 1529, 1530, 1531, 1532, 1533, 1534, 1535, 1536, 1537, 1538, 1539, 1540, 1541, 1542, 1543, 1544, 1545, 1546, 1547, 1548, 1549, 1550, 1551, 1552, 1553, 1554, 1555, 1556, 1557, 1558, 1559, 1560, 1561, 1562, 1563, 1564, 1565, 1566, 1567, 1568, 1569, 1570, 1571, 1572, 1573, 1574, 1575, 1576, 1577, 1578, 1579, 1580, 1581, 1582, 1583, 1584, 1585, 1586, 1587, 1588, 1589, 1590, 1591, 1592, 1593, 1594, 1595, 1596, 1597, 1598, 1599, 1600, 1601, 1602, 1603, 1604, 1605, 1606, 1607, 1608, 1609, 1610, 1611, 1612, 1613, 1614, 1615, 1616, 1617, 1618, 1619, 1620, 1621, 1622, 1623, 1624, 1625, 1626, 1627, 1628, 1629, 1630, 1631, 1632, 1633, 1634, 1635, 1636, 1637, 1638, 1639, 1640, 1641, 1642, 1643, 1644, 1645, 1646, 1647, 1648, 1649, 1650, 1651, 1652, 1653, 1654, 1655, 1656, 1657, 1658, 1659, 1660, 1661, 1662, 1663, 1664, 1665, 1666, 1667, 1668, 1669, 1670, 1671, 1672, 1673, 1674, 1675, 1676, 1677, 1678, 1679, 1680, 1681, 1682, 1683, 1684, 1685, 1686, 1687, 1688, 1689, 1690, 1691, 1692, 1693, 1694, 1695, 1696, 1697, 1698, 1699, 1700, 1701, 1702, 1703, 1704, 1705, 1706, 1707, 1708, 1709, 1710, 1711, 1712, 1713, 1714, 1715, 1716, 1717, 1718, 1719, 1720, 1721, 1722, 1723, 1724, 1725, 1726, 1727, 1728, 1729, 1730, 1731, 1732, 1733, 1734, 1735, 1736, 1737, 1738, 1739, 1740, 1741, 1742, 1743, 1744, 1745, 1746, 1747, 1748, 1749, 1750, 1751, 1752, 1753, 1754, 1755, 1756, 1757, 1758, 1759, 1760, 1761, 1762, 1763, 1764, 1765, 1766, 1767, 1768, 1769, 1770, 1771, 1772, 1773, 1774, 1775, 1776, 1777, 1778, 1779, 1780, 1781, 1782, 1783, 1784, 1785, 1786, 1787, 1788, 1789, 1790, 1791, 1792, 1793, 1794, 1795, 1796, 1797, 1798, 1799, 1800, 1801, 1802, 1803, 1804, 1805, 1806, 1807, 1808, 1809, 1810, 1811, 1812, 1813, 1814, 1815, 1816, 1817, 1818, 1819, 1820, 1821, 1822, 1823, 1824, 1825, 1826, 1827, 1828, 1829, 1830, 1831, 1832, 1833, 1834, 1835, 1836, 1837, 1838, 1839, 1840, 1841, 1842, 1843, 1844, 1845, 1846, 1847, 1848, 1849, 1850, 1851, 1852, 1853, 1854, 1855, 1856, 1857, 1858, 1859, 1860, 1861, 1862, 1863, 1864, 1865, 1866, 1867, 1868, 1869, 1870, 1871, 1872, 1873, 1874, 1875, 1876, 1877, 1878, 1879, 1880, 1881, 1882, 1883, 1884, 1885, 1886, 1887, 1888, 1889, 1890, 1891, 1892, 1893, 1894, 1895, 1896, 1897, 1898, 1899, 1900, 1901, 1902, 1903, 1904, 1905, 1906, 1907, 1908, 1909, 1910, 1911, 1912, 1913, 1914, 1915, 1916, 1917, 1918, 1919, 1920, 1921, 1922, 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932, 1933, 1934, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1940, 1941, 1942, 1943, 1944, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949, 1950, 1951, 1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222				

[illegible]

2

[illegible]

Utmarken: Paganasne

most Agents to Hartford

na jed. Produkt. Informator

Wm. Henry has been sent

aufr. *facomii* Williams, Detk
140

Mar. 6. Hours by logarithm

Wolpe: Sind sie ab und zu?

Upprättad af: Redaktör, Red.

Verfunde, fiedant mo. 1.

Subst. bette
roborat hoc bonu sine subit

Vide profundam distans

Freem. and Mass och

James Peterson, d. 11/11/11

[illegible]

Professional

1

[Faint, illegible handwritten text]

the 1990s, the number of people in the world who are illiterate has increased from 1.2 billion to 1.5 billion. The number of illiterate people in the world is projected to reach 1.7 billion by the year 2015. The number of illiterate people in the world is projected to reach 1.7 billion by the year 2015. The number of illiterate people in the world is projected to reach 1.7 billion by the year 2015.

[illegible]

	Smågon	Räster munk	Myror och gräs	Tallens stam Bete	Myr Damm Bete
144					
D					
1376					
18	117	9149 27	229 3	4440 1	2 28
19	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
20	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
21	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
22	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
23	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
24	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
25	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
26	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
27	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
28	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
29	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
30	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
31	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
32	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
33	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
34	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
35	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
36	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
37	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
38	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
39	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
40	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
41	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
42	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
43	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
44	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
45	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
46	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
47	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
48	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
49	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
50	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
51	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
52	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
53	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
54	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
55	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
56	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
57	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
58	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
59	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
60	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
61	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
62	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
63	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
64	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
65	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
66	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
67	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
68	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
69	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
70	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
71	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
72	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
73	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
74	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
75	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
76	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
77	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
78	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
79	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28
80	17	9149 27	229 3	4440 1	2 28

[illegible]

Longer	Wetted mark	Flower mark	Flower stem	Flower number
15	610903	19389	3583	24
16	610904	19390	3584	25
17	610905	19391	3585	26
18	610906	19392	3586	27
19	610907	19393	3587	28
20	610908	19394	3588	29
21	610909	19395	3589	30
22	610910	19396	3590	31
23	610911	19397	3591	32
24	610912	19398	3592	33
25	610913	19399	3593	34
26	610914	19400	3594	35
27	610915	19401	3595	36
28	610916	19402	3596	37
29	610917	19403	3597	38
30	610918	19404	3598	39
31	610919	19405	3599	40
32	610920	19406	3600	41
33	610921	19407	3601	42
34	610922	19408	3602	43
35	610923	19409	3603	44
36	610924	19410	3604	45
37	610925	19411	3605	46
38	610926	19412	3606	47
39	610927	19413	3607	48
40	610928	19414	3608	49
41	610929	19415	3609	50
42	610930	19416	3610	51
43	610931	19417	3611	52
44	610932	19418	3612	53
45	610933	19419	3613	54
46	610934	19420	3614	55
47	610935	19421	3615	56
48	610936	19422	3616	57
49	610937	19423	3617	58
50	610938	19424	3618	59
51	610939	19425	3619	60
52	610940	19426	3620	61
53	610941	19427	3621	62
54	610942	19428	3622	63
55	610943	19429	3623	64
56	610944	19430	3624	65
57	610945	19431	3625	66
58	610946	19432	3626	67
59	610947	19433	3627	68
60	610948	19434	3628	69
61	610949	19435	3629	70
62	610950	19436	3630	71
63	610951	19437	3631	72
64	610952	19438	3632	73
65	610953	19439	3633	74
66	610954	19440	3634	75
67	610955	19441	3635	76
68	610956	19442	3636	77
69	610957	19443	3637	78
70	610958	19444	3638	79
71	610959	19445	3639	80
72	610960	19446	3640	81
73	610961	19447	3641	82
74	610962	19448	3642	83
75	610963	19449	3643	84
76	610964	19450	3644	85
77	610965	19451	3645	86
78	610966	19452	3646	87
79	610967	19453	3647	88
80	610968	19454	3648	89
81	610969	19455	3649	90
82	610970	19456	3650	91
83	610971	19457	3651	92
84	610972	19458	3652	93
85	610973	19459	3653	94
86	610974	19460	3654	95
87	610975	19461	3655	96
88	610976	19462	3656	97
89	610977	19463	3657	98
90	610978	19464	3658	99
91	610979	19465	3659	100
92	610980	19466	3660	101
93	610981	19467	3661	102
94	610982	19468	3662	103
95	610983	19469	3663	104
96	610984	19470	3664	105
97	610985	19471	3665	106
98	610986	19472	3666	107
99	610987	19473	3667	108
100	610988	19474	3668	109
101	610989	19475	3669	110
102	610990	19476	3670	111
103	610991	19477	3671	112
104	610992	19478	3672	113
105	610993	19479	3673	114
106	610994	19480	3674	115
107	610995	19481	3675	116
108	610996	19482	3676	117
109	610997	19483	3677	118
110	610998	19484	3678	119
111	610999	19485	3679	120

K.B:s utslag 28/9 1842 rörande av-
vittring och skattnläggning av hemman och
lägenheter inom Linsells socken.

*Kammarkoll:s utslag ang. fördelning av mantal och
röntor 15/4 1867 och 16/2 1867.*

Akten innehåller ³⁶ skrivna sidor.

Se akt. 256.

Jämtlands läns landskontors arkiv (länsarkivet).

1842 års resolutionsbok.

Nr 190.

Avskrift.

1842 den 28:de September.

KB:des etc. Utslag i anledning af det Instrument Herr Förste Landtmätaren J.A. Albin i egenskap af afvittrings Landtmätare upprättat rörande afvittring och skattläggning af hemman och Lägenheter innom Linsells Capellförsamling; Öfver hvilket ämne Styresmannen vid afvittringsverket Herr Öfverste Lieutenanten och Riddaren H.A.Pentz hörd blifvit och utan anmärkning öfverlämnat handlingarne till KB:des pröfning och stadfästelse; Gifvet Östersund i Lands Contoret etc.

Uti Skattläggnings Instrumentet förekomma följande lägenheter:

Litt.A. Glöte 36 Trög eller ett mantal med en till högsta godhet uppskattad ägosumma af Inrösningsjord 160 T. 11 127/1000 kpl och afrösningsjord af 608 Tl 14 525/1000 kpl. Åkerbruk idkas icke, men på ägorne födas 13 st. Hästar, 13 st. Oxar, 162 st. kor och ungnöt samt 292 st. får och getter, med afseende hvarpå en ökeskatt här blifvit föreslagen af 56 Trög och 7 Rd 42 sk i ränta, fördelad i Trögskatt 2 Rd 2 sk och Roteskatt 5 Rd 40 sk.

Litt. B. Linsell enligt 1825 års Jordebok 67 1/2 Trög men här upptagen endast till 59 1/2 Trög eller

1 47/72 mantal under hemmanet N:o sub 2 om 8 Trög är beläget inom Ransjö by. Ägornes uppskattningsvärde utgör, Inrösningsjord 65 Tl 11.032 och Afrösningsjord 563 Tl 24,575. Årliga utsädet är 15 1/8:dels T:a Korn och på ägorne underhållas 13 st. Hästar, 8 st. Oxar, 110 st. Kor, 70 Ungnöt samt 357 st. får och getter. En ökeskatt har här blifvit föreslagen till 9 1/2 Trög med Rd 16 sk 2 rst ränta, fördelad i Trögskatt 16 sk 8 rst och Roteskatt 47 sk 6 rst.

Litt. C. Låfsdalen 7 Trög eller 7/36:dels Mantal och en till högsta godhet uppskattad ägomassa af Inrösningsjord 75 Tl 1,243 kpl och afrösningsjord 258 Tl 9,424 kpl. Åkerbruk idkas icke men på ägorne winterfödas 7 st. hästar 2 st. Oxar, 64 st. kor, 40 st. ungnöt samt 166 st. får och getter. Ökeskatt har här föreslagits till 33 Trög med 4 Rd 30 sk 9 rst ränta, fördelad i Trögskatt 1 Rd 9 sk 9 rst och Roteskatt 3 Rd 21 sk.

Litt. D. Ransjö enligt Jordeboken 53 1/2 Trög jemte 8 Trög utgörande Linsell N:o sub 2, tillsammans 61 1/2 Trög eller 1 51/72:dels mantal. Årliga utsädet är ungefärligen 11 1/2 T:r korn och den uppskattade ägorymden utgör, inrösningsjord 45 Tl 4,583 och Afrösningsjord 602 tl 21,794. På byn winterfödas 10 st. Hästar, 2 st. Oxar, 75 st. kor, 44 st ungnöt samt 217 st. får och getter, efter hvilken beräkning en ökeskatt här uppkommer af 10 1/2 Trög med 1 Rd 22 sk 10 rst ränta, fördelad i Trögskatt 18 sk 4 rst och Roteskatt 1 Rd 4 sk 6 rst.

Litt.E. Djursvallens Nybygge som Glöte byamän upplåtit till 2:ne Nybyggare, innehåller i Inrösningsjord 18

Tl 19,314 och i afrösningsjord 48 Tl 2,019, som motsvarar 8 Trögs skatt med En Rd 6 sk ränta, fördelad i Trögskatt 14 sk och Roteskatt 40 sk, deraf Jon Svensson eller dess Måg Anders Olssons andel skulle utgöra 5 Trög och Pehr Erssons 3 Trög.

Litt.F. Bölberget, nybyggeslägenhet med 10 Tl

7,279 Inrösningsjord och 99 Tl:d 4,421 kapl Afrösningsjord, hvarå skattetalet blifvit föreslagit till 13 Trög med 1 Rd 39 sk 9 rst ränta, fördelad i Trögskatt 22 sk

Utslag d.25 Maji 1844.

9 rst och Roteskatt 1 Rd 17 sk. Lägenheten åbos för närvarande af Matts Pehrsson och Olle Johansson som derå begärt Införsel till hälften hvardera.

Litt. Ga. Sörvattnen nybyggeslägenhet på Låftsdalens

öfverloppsmark, som åbos af 4 st. torpare eller Nybyggesökanden. Inrösningsjorden innehåller 11 Tl 2,995 och Afrösningsjorden 113 Tl 29,005 kapl, svarande emot 15 Trögs skatt med 2 Rd 5 sk 3 rst i Ränta, fördelad i Trögskatt 26 sk 3 rst och Roteskatt 1 Rd 27 sk.

Utslag d. 25 Maji 1844.

Litt. Gb. Häggsberget, nybyggeslägenhet likaledes

Utslag d. 25 Maji 1844.

på Låftsdalens öfverloppsmark, som byamännen upplåtit till Olof Olofsson Fast hvilken der är boende och innehar i Inrösningsjord 5 Tl 20,625 och i afrösningsjord 31 Tl 27,308 kapl:d. Nybygget anses motsvara 4 1/2 Trögs skatt med 30 sk 4 rst ränta, fördelad i Trögskatt 7 sk 10 rst och Roteskatt 22 sk 6 rst.

Detta med hvad mera handlingarne innehålla, har KB:de i behörigt öfvervägande tagit; och hvad först angår skattläggningsförslaget, så, enär ofvan uppräknade hemman och lägenheter vid anställd granskning befunnits

4

innehafva de ägor och fördelar hemman i fjelltrakterne,
enligt 8 puncten i Kongl. Brevvet den 14 Juni 1826,
böra tillkomma, pröfvar KB:de skäligt fastställa skatte-
talet och räntan i enlighet med förslaget; Och skall räntan,
såväl för ökeskatterne som nybyggeslägenheterne, utgå
efter femton årtjutne frihetsår, räknade från och med det
innevarande, på sätt och i den ordning 9 § uti 1820 års
Nådiga Afvittringsstadga närmare föreskrifver.

Widkommande åter dispositionen af de uppgifne och
skattlagde Nybyggeslägenheterne, så vill KB:de framde-
les derom beslut meddela, sedan visat blifvit till hvad
mohn Socknemännen begagna sig af Optionsrätten samt i öf-
rigt detta Utslag vunnit laga kraft.

Den missnögde etc. Kongl. Majst etc. 30 dagar etc.

År och dag som förr skrifvit står.

L.M.L.

/F.W.J:n.

Bestyrkes å tjänstens vägnar:

Vagnir Asmund

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

T ä n n ä s

Antal renar olika år

<u>År</u>	<u>Antal</u>	<u>År</u>	<u>Antal</u>	<u>År</u>	<u>Antal</u>
1900	1 108	1924	524	1948	1 406
1901	754	1925	494	1949	1 407
1902	661	1926	512	1950	2 166
1903	623	1927	656	1951	2 160
1904	630	1928	651	1952	2 120
1905	635	1929	974	1953	2 054
1906	567	1930	958	1954	1 971
1907	900	1931	941	1955	2 418
1908	1 295	1932	1 237	1956	2 444
1909	1 378	1933	1 663	1957	2 572
1910	1 702	1934	2 016	1958	2 569
1911	1 695	1935	1 929	1959	3 333
1912	1 707	1936	2 019	1960	3 331
1913	1 463	1937	1 874	1961	3 331
1914	1 711	1938	1 874	1962	3 344
1915	1 162	1939	1 553	1963	3 328
1916	1 519	1940	1 723	1964	3 311
1917	1 354	1941	1 734	1965	3 255
1918	1 020	1942	1 706	1966	5 491
1919	893	1943	1 394	1967	5 546
1920	902	1944	1 394	1968	5 416
1921	715	1945	1 382	1969	5 275
1922	686	1946	1 445	1970	4 603
1923	772	1947	1 415	1971	4 586

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

[illegible]

Det skulle her antages at Lippmann
Bengt Olaf Andersen ansag at ved up-
skrivning af Hingvands fodretaker
sine symmetriske navne og paa
ikke kunde ses paa fult tydeligt.

5/2

Lapparna
flyttningar

På gifnen anledning undersökte lapparna
nu till förklarade att lapparna redan
~~förut varit här länge som de varit under sin~~
travne 1874 och 1875 i uppskallat sig i lapp
släkten tillhörig mack, de vid såväl ad
flyttningarna och tillfälligt öfver lapparna
Lofoten och Gällivare. På detta lapparna
flyttningar berättade vidare lapparna
Lars Petter och om de vid
år 1883 i Lofoten vid Vefsnäs
år 1884 i Krounacken i Norrbotten mellan
lapparna Gällivare och Bottnen de vid flytt-
ningarna såväl från som till flyttning
öfver Gällivare
1889 i Gällivare
1893 i närheten af Biggessjö och Slapjan
derifrån flyttning tillfälligt öfver Bot-
tnen Gällivare och Lofoten
1894 till det af riksförordning i trakten af Bigge-
sjön och till dess Slapjan derifrån
flyttning till fjällen i trakten öfver Lofoten
1895 i Lofoten, Bottnen och Färöberg
derifrån om de begifvit sig till spaltiga fjell-

Quibus lappis dicitur 4 April 1792
amindret af den Skandinaviske Lapsalme
for at de skulde have ad flyttning
forbaget til Noruege, Skandinavien, Torshavn
og Lapsalme med udsat af sine Hof
de 1792 da lappene ikke berøgt ved-
komme.

For at de flyttninge have for-
sket. der af ad muligheden under de
sæsoner disse aflagt i fjellene der i
grunde tiden skit rigtig tilgang på
løbe.

F. 12.

Vid høje forbaget under. Til indkøb
af den munde behøvet af indkøb for forlægge
nubertskundens skidagene indom. hennem.
lappene af til såvel indkøb for indlag-
ne hennem. eller hennem. eller
indbruges.

ad. naar afdelningen af lappene indgik
under høst og på juletid, vilde i
Skandinaviske flyttninge ligeså vel at
erstatningspræst for forbrug i
denne. Præst fremstilles.

ad. naar afdelningen af lappene under
skundem betale i Skandinaviske flyttninge
jule som uligt lappene for indlag
være betale i næsten af Skandinaviske
de 1792 i Skandinaviske flyttninge, uden
ad indkøb af indkøb af indkøb.

ad. Grødet og Mørke flyttninge under
Skandinaviske betale indkøb vilde. af den
den vilde indkøb af indkøb af indkøb.
Præst for indkøb vilde at erstatning.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Av avskrift

Utdrag av domboken år 1891 den 14 September och följande dagar förrättades av undertecknad Domhafande i orten, lagtima höstoting med Hede tingslag uti tingshuset i Hede kyrkoby den 16 september 1891.

§ 49. S.D. Vid upprop till fortsatt handläggning af uppskjutna, under § 41 i sistlidet tings dombok antecknade målet mellan lappmännen Jon Nilsson, Jon Elias Jakobsson, Jon Jonasson, Anders Fjällström, Jon Larsson och Anders Larsson Doj, Kärande, samt Bruksegarern William Farup, Svarande, angående rätt till renbete;

.....
Då något jäf mot återopade vittnena ej förekom, fingo dessa med undantag av Buhr och Pål Jonsson, framträda samt aflägga vittnesoden, om vars vikt de alla erinrades, Hvarpå de, hvar för sig hörde, berättade:

1/ Mattias Långström: att vittnet som vore född år 1814, mindes att för längre tid än femtio år sedan lappar upphållit sig med sina renar dels under vintern i Anådalen på södra sidan om Ansjön, der det sist på 1840-talet och i början af 1850-talet funnits en gammal lappbostad, dels på vårsidan under kalfnings tiden i Anåkroken, der det äfven funnits en gammal lappbostad, dels höst och vår på Storvallen, belägen på allmänningen ett litet stycke utom brukets område, sådant detta blef vid afvittring bestämdt, dels först på sommaren vid Daddsjön längre vest i Mittådalen på norra sidan om Mittån, dels och midt i sommaren i Mittådalen längre vest om Daddsjön på södra sidan av Lillaxhögen, att då i början af 1850-talet det upphört att finnas tillgång på bränsle i Anådalen, lapparna flyttat derifrån till norra sidan Anåfjellet, der vittnet likasom i Anådalen besökt lapparna och jemväl legat i deras dervarande bostäder, att några lappar icke sedan lång tid tillbaka och före avvittringen hållit till i Anåkroken, derifrån de flyttat åt Mittådalen, att af de lappmän, som uppehållit sig i Anåkroken, vittnet varit bekant med, bland andre, tvänne vid namn Anders Nilsson, Hans Andersson och Lars Johansson, att vittnet vid 15 till 17 års ålder vallat boskap på Storvallen och vid Daddsjön och från den tiden mindes, att lappar hållit till på båda ställena, att vittne redan i sina pojkar sett nodruttna lappherbergen i Mittådalen, der vittnets föräldrar den tiden hade en fäbodvall på södra sidan om Mittån, att lappar ännu brukar vistas med renar såväl på Storvallen derstädes dock endast tillfälligtvis, som ock vid Daddsjön och i Mittådalen, dit de flytta från det förra stället; att alla de omvittnade

Vid vägen (Öpp-
fäsen)
= Mittådal
1. Stora
Mittådal

platserna voro belägna norr om Ljusne elf samt emellan denna och Storsjö; hvaremot vittnen icke kunde yttra sig om, huruvida de lågo inom Ljusnedals bruks område eller icke; att vittnet hört en sägen, att Ljusne Koppargrufva skulle hafva upptäckts av en lapp; samt att Ljusnedals bruk på kaminer af en viss form, som derstädes fordom gjutits, haft ett märke föreställande en lapp, åkande i akja efter en ren, men att vittnet icke hade sig något särskildt bekant angående anledningen till ett sådant märkes begagnande.

2/ Olof Jonsson Loo, att vittnet som vore född 1827, i sina pojkar vallat boskap i Anådalen och derunder sett lappbostäder, då ännu ej till utseendet åldriga, i Anådalen på tre särskilda ställen ej långt ifrån hvarandra, ueraf den ena bostaden befunnit sig i Anåkroken, som utgjorde en del af Anådalen; att ehuru vittnet sjelf ej besökt lapparne derstädes, vittnet dock visste, att sådana den tiden hållit till under vintrarna med sina renar i Ämnda dal; att intill år 1854 lappar med renar under vintrarne uppehållit sig i Sörvallen, der vittnet derunder sjelf besökt lapparne, hvilka äfven derstädes haft bostäder, som då ännu ej syns åldriga; att vittnet ej hade sig bekant, huruvida sedan år 1854 några lappar suttit i Anådalen eller Sörvallen; att Käranden Jon Larsson och Anders Larsson Dojs fader och farfader varit bland de lappar, som hållit till i Anådalen; att vittnet ej kände till några flera lappbostäder inom Ljusnedals bruks nuvarande område, men deremot visste, att i vittnets ungdom renar gått öfver hela allmänningen, ehuru vittnet ej kunde säga, om de nått ända fram till Lossen, Galltjern och Trommarne; samt att Anådalen och Sörvallen syntes vittnet vara mindre tjänliga för odling, än att begagnas såsom betesmark.--

3/ Staffan Staffansson, att vittnet, som vore född år 1831 såsom liten pojke sett några gamla kojstickor efter ett öfvergivet lappläger vid Gunnarstöten, belägen norr om Mittån; samt att vittnet en vinter för omkring 30 år sedan rest igenom Anådalen och då funnit lappar hålla till derstädes äfvensom sett åtminstone ett par lappkåtor.--

4/ Olof Olofsson Loo: att vittnet, som vore född år 1825, i sin ungdom sett gamla lappkåtor på två ställen i Anådalen ned Anåkroken; att vittnet hört sägas, att den tiden lappar skulle hafva hållit till derstädes under vintrarna och bland dessa, lappar med namnen Jon Andersson Fjällström, Nils Andersson, Thomas Kant och Anders Nilsson; att vittnet redan för 40 år sedan och sist nu i år sett en gammal lappbostad utanför Kolbonsjön, men att vittnet ej visste när lappar senast uppehållit sig der.--

3.

5/ Olof Persson Loo: att vittnet, som vore född år 1825, på 1840-talet sett då ännu icke åldriga lappbostäder på Sörstädjan, der lappar då och efter hvad vittnet hört sägas, ännu på 1860-talet, hållit till med sina renar; samt att vittnet sist på 1850-talet och under 1840-talet sett lappbostäder i Öfvervåla belägen i Ljusnedalen, i Anådalen och i Täfvådalen, af vilka lappkojorna i Öfvervåla redan då syntes hafva varit öfvergifna, hvaremot den tiden under vintrarne lappar hållit till med renar både i Anådalen och Täfvådalen, deraf den förra vittnets föräldrar haft en fäbodvall, samt att vittnet, som efter ofvannämnda tid ej besökt omvittnade platserna icke hade sig bekant, huruvida derefter några lappar hållit till derefter:---

6/ Per Tronsson: att vittnet, som vore född år 1825, på hösten 1857 färdats förbi Anådalen och då sett lappar, som medhaft renar, hålla till i derstädes befintliga lappkåtor; att bland dessa lappar befunnit sig onkan efter Jon Andersson, som vore farfader åt Käranden Jon Jonsson och Anders Larsson Doj och Käranden Jon Jonssons hustru; att vittnet trodde, att några lappar derefter ej hållit till i Anådalen; att vittnet såsom liten pojke sett en särskild lappbostad i Anåkroken, hvilken bostad då redan varit gammal och tyckts vara öfvergiven; att (sydöstra sidan af) Kappruet (inom brukets område) och på ett par bösshålls afstånd från Anådalen funnes tre lappkåtor, som vittnet första gången vintern 1857 eller 1858 och derefter flera gånger sett vara befolkade af lappar, som medhaft renar; att derstädes numera dock icke på flera år bott några lappar, utan hade dessa, som tillhört Jon Anderssons med flera familjer flyttat öfver till den delen af Kappruet, som tillhörde Messlingens by; att vittnet ej kunde bestämdt säga, när lappar sista gången suttit å brukets andel af Kappruet, hvaremot vittnet ännu under de senaste åren ibland då vittnet farit vägen fram till bruket, sett ömse renar hålla till i Anåfjället och brukets andel av Kappruet; samt att vittnet första gången, då vittnet var en liten pojke, sett på södra sidan Mittån upp på höjden lappbostäder, hvilka redan då till större delen varit nedruttnade och tyckts vara öfvergifna. --

7/ Sven Norberg: att vittnet, som vore född 1823 första gången för 32 år sedan sett i Anådalen två gamla lappbostäder, hvori inga lappar dåmera hållit till, samt i Kappruet i slutningen mot Anådalen en tredje lappbostad, som då varit så godt som ny, och der lappar, som medhaft renar, den tiden bott; att dessa lappar utgjordes af bland andra Jon Anderssons son Lars Jonsson, Torkel Fjällsten, Nils Nilsson och onkan efter Jon Torkilsson; att det numera vore flera år sedan lapparne flyttat derifrån in på Messlinge bys område; att vittnet vid samma tid i Mittådalen söder om Gunnarsstöten sett flera kul-

lar eller tomtplatser efter en gammal lappbostad, att vittnet vid 8 till 9 års ålder såsom vallpojke sett rätt söder om Daddsjöarne Kojstickor efter gamla lappkåtor; att vittnet ej visste, när senast några lappar hållit till der, men väl att lapparne flyttade derifrån inom sitt egna område på norra sidan om Daddsjöarne, der de ännu hålla till; att bland de lappar, som i äldre tider hållit till vid Daddsjöarne befunnit sig Jon Anderssons familj och Tomas Kant; att vittnet i Gröndalen omkring 2000 till 3000 alnar söder om Grönån sett ett mycket gammalt lappläger, då vittnet vid 9 års ålder varit der i slätter och deraf dåmera nått upp tomtplatserna varit synliga; samt att vittnet äfven å andra ställen inom Ljusnedals bruks nuvarande område sett lappbostäder, ehuru vittnet ej kunde redogöra för hvarrest.--

8/ Hans Grönberg: att vittnet, som vore född år 1820, första gången före 1850-talet sett lappläger på tre ställen i Anådalen, der af vittnet visste, att två den tiden brukade begagnas af lappar, ehuru vittnet sjelf ej varit dit, då lappar uppehållit sig der; att vittnet deremot ej ihågkomme, att några lappar hållit till i det tredje lägret, hvilket varit gammalt och förfallet; att vittnet icke kände till namnen på de lappar, som uppehållit sig i Anådalen, icke heller när lappar upphört att der vistas, med att då vittnet sista gången för flera år sedan varit åt Anådalen, hade det sett ut som om lappbostäderna derstädes dåmera skulle hafva varit öfvergifna; att vittnet, likaledes före 1850-talet sett ett gammalt öfvergivet lappläger i Öfvervåla, beläget i Ljusnedalen, samt två öfvergifna sådana läger utmed Kålbensjön; att vittnet något dera af åren 1854 eller 1855 i Tefådalen sett ett lappläger på samma sida om Tefån som Sörvallan och midt emot den på andra sidan än belägna Backvallan; att några lappar vid tillfället ej vistats der, men efter hvad vittnet hörde sägas, den tiden ännu brukade uppehålla sig der med sina renar, hvarom vittnet visste, att lägret sedermera öfvergivits, ehuru icke närmare tiden när detta skott; samt att vittnet i sina pojkar och långt derefter sett lappar med renar hålla till i ett läger i Mittådalen, men att vittnet trodde detta ej vara beläget inom Ljusnedals bruks område.--

9/ Korstin Hansdotter: att vittnet, som vore född år 1835, första gången såsom liten flicka sett lappar, och bland dessa Jon Anderssons familj, hålla till med renar i ett läger i norra delen af Sörstädjan på omkring 1 mils avstånd från Medskogen, att under de senaste 34 åren eller deromkring detta läger ej varit af lappar begagnadt; samt att vittnet icke hade sig bekant, huruvida detta läger vore beläget inom eller utom brukets område.--

er rätt omfrit
klushen

10/ Jon Persson: att vittnet, som vore född år 1812, sett lappläger dels i Anäkroken under år 1833, dels annerstades i Anådalen under år 1853 eller 1854, dels ock i Sörstädjan under år 1856 eller 1857, att vid omvittnade tillfällen lappar med renar uppehållit sig å nämnda ställen, vittnet ingen gång vari sig före eller senare vidare besökt; att vittnet ej visste huruvida nämnda lappläger vore beläget inom Ljusnedals bruks område eller icke; samt att Jon Andersson och Anders Nilsson med flera lappar hållit till derstädes; hvaremot vittnet ej visste, hvilka lappar som begagnat de andra båda omvittnade lapplägren.--

11/ Nils Olofsson: att vittnet, som vore född år 1824, varit i midten af April månad år 1853 i Tefådalen till ett lappläger derstädes, beläget på samma sida om Tefån som Sörvallan och midt emot den på andra sidan än belägna Backvallen; att bland andra lappar Jon Andersson och Lars Jonsson då hållit till der med renar; samt att vittnet kort före jul 1854 sett Jon Anderssons familj uppehålla sig med renar i ett i Anådalen på norra sidan Anån befinnligt lappläger.--

12/ Johan Jonsson Loo: att vittnet, som vore född år 1834, redan i sina pojkar varit till Anådalen, der vittnets föräldrar haft en fäbodvall samt derunder sett lappläger på 4 till 5 särskilda ställen derstädes vid norra slutningen af Anåfjellet inom Ljusnedals bruks område; att två af dessa lappläger sett ut som om de vid den tiden ännu begagnats; att vittnet visste, att år 1875 lappar hållit till i Anådalen; att numera samtliga lapplägren i Anådalen vore öfvergifna, men att vittnet ej visste, när detta skett, samt att vittnet likaledes i sina pojkar i Tefådalen sett ett lappläger midt emot den på andra sidan Tefån belägna Backvallen, hvilket lappläger då ännu tycktes begagnas, men numera vore öfvergifvet, utan att vittnet närmare visste tiden när detta skett.--

13/ Sven Buhr: som härefter hördes, gjorde i sin uti sistlidet tings protokoll i målet antecknade vittnesberättelse de ändringar och rättelser, som innehålles i följande af honom nu ingifna skrift:

Efter erhållen kännedom om att mitt vittnesmål vid förra tinget angående Lappars vistande i Ljusnedals Bruks område vintertiden blifvit i vesäntlig mån missupfattadt till protokollet, anhåller jag deruti inför Härads Rätten få begära rättelse.--

Det var visst icke min mening, att jag mindes det lappar allt sedan 1850 talet och till denna tid under vintrarna skulle hafva uppehållit sig och betat med sina renar å de bruket tillhöriga Anåfjellet, Mittådalsfjellen

och Lillfjellet, men väl att de efter denna tid någon gång gjort besök och upphållit sig der vintertiden.

Derefter förklarade jag att dessa besök upphörde då Bruksegeren Farup för längre tid tillbaka började rättegång emot lappar som der vistades deribland jag minnes Lars Jonsson och Nils Nilsson, och att lappar senare icke haft sina visten å Ljusnödals Bruks egor på nämnda trakter. Renar har dock också sedermera ströfvat omkring å dessa trakter såväl sommar som vintertid, men utan vård.

De visten eller vallar efter Lappar, som å detta område finnes å flera ställen, dock icke i någon mängd, äro mycket gamla och angifva med säkerhet att lappar icke suttit der på senare tiden.

Sven Buhr.

14/ Pål Jonsson: vidhöll sin förut i målet afgifna vittnes berättelse med följande ändringar och tillägg: att vittnet endast en gång, och detta en vinter på 1840-talet färdats genom Zvarnildalen och derstädes då påträffat lappar med renar söder om Zvarnilvallen och ej långt ifrån Grundsjön, men huruvida denna plats vore belägen inom eller utom brukets område kände ej vittnet; att vittnet en höst, numera för många år sedan, gått vintervägen öfver Anåfjället fram till Funäsdalen och derunder opp i nämnda fjell på dess södra sida och öster om Tvärån sett gamla stickor efter forna lappkojor; att det varit Zvarnildalen vittnet påträffa de i vittnets förra berättelse namngifna lappar, af hvilka dock vittnet ej känt några med namnet Hans Johansson, men väl en som hetat Lars Johansson att vittnet kort efter år 1833, då vittnet trädte i äktenskap under en vinterresa hvilat hos lappar, som med renar då höllo till i Anådalen i dervarande lappbostäder; att vittnet derefter endast under sommaren färdats genom Anådalen och dervid ej varit fram till lappbostäderna, samt att, då vittnet för omkring femtio år sedan en vår i Kalfningstiden färdats på skidor förbi Anåkroken, vittnet sett lappar upphålla sig med renar derstädes.

.....
År och dag som ofvan

På Härads Rättens vägnar:

Julius Roman

Rätt avskrivet, betygar Sveq i Härjedalens domsagas kansli den 26 mars 1954.

På tjänstens vägnar:

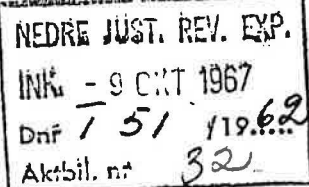
Ester Österlind

Rätt avskrivet av avskrift intyga:

S. Bengtsson

Inger Dahl

Avskrift

K. JUSTITIE DEPARTEMENTET
Inkom den 9 okt 1893

Protokoll hållet vid sammanträde å Funäsdalens skolhus den 19 september 1893.

Efter uppläsandet af den för detta sammanträde den 7 sistlidne Augusti utfärdade kungörelse, antecknades att följande lappar och bofaste inom socknen tillstädeskommit:

Lappmannen Nils Olofsson Rensberg.

Bofaste: Hemmansegarne Mårten Långström, Jon Jonsson Lo, Måns Johansson, Nils Olofsson, Staffan Hansson Uthus, Jonas Halfvarsson, Pål Svensson, Olof Larsson, Måns Ersson och Mårten Norberg från Funäsdalen samt för Hede byamän Olof Ersson i Klockarberg, enligt fullmagt.

Derefter upplästes Kongl. Majts Nådiga Bref af den 22 sistl. Juni, innehållande föreskrifter om hvad Komitén hade att iakttaga.

På framställd fråga förklarade lappmannen Rensberg, att betet för renarne skulle blifva tillräckligt om de trakter, som af 1806 års Komité föreslagits till inlösen, blefve upplåtna, dock borde nämnde trakter förläggas i sammanhang med Rutfjelllets skatteland och Högvälens by, hvarjemte han yrkade på inlösen af Fjättdalen eller Tännäs No 27 och Käringsjön. *- inom utredningsområdet*

Mårten Långström uttalade att för erhållande af skog skattelandet måste utvidgas något vid Malmagsjön, men ej i så stort omfång som 1886 Komite föreslagit, emedan hemmansegarne derigenom skulle mista betydliga slätterlängheter.

Dessutom föreslog han att utvidgning borde ske från Røfjellet vid Urgådalen mot wattnerna, anseende att betet då borde blifva tillräckligt, synnerligast som allmänt klagades öfver att renarnes antal mer och mer minskades.

För Åkre Storsjö lappbys räkning ansåg han nödigt att Ljusnedals bruk blefve inköpt, hvarigenom han hoppades att misshälligheterna emellan Lappar och bofaste skulle upphöra.

Olof Larsson upplyste att Rensberg gjort allt för att vårda sina renar, men att renarne från andra håll kommo och toge hans renar med sig, påstående att det ej fans bete i Storfjellen emellan Storsjö och Messlingen, hvilket gjorde att renarne sökte sig längre söderut.

Antes
Olof Ersson i Klockarberg, ombud för Hede byamän, anförde att lapparne äro mycket vårdslösa med sina renar, ty renarne komma vintertiden ända ner till Hede och göra der stor skada på ungskog m.m., troende han att dessa renar tillhörde såväl Storsjö som Tännäs lappby; och ansåg han att utvidgning

*= stora medelålders
djur*

af Storsjö lappby borde ske genom inköp av Henvålen och Henådalen äfvensom vestra delen af Hede bys område omkring Hällfjellet och Wemån, hvilken trakt Hede byamän kunde undvara, såvida derigenom kunde undvikas att re- narne inträngde på Hede bys öfriga egor.

På grund af dessa upplysningar, äfvensom med kännedom om redan gjorda inköp af cirka 20 trög inom Funäsdalens och Tännäs gemensamma skifteslag, anse komiterade att för Tännäs lappby, renbetet må blifva tillräckligt för hela året, dock bör vid nu pågående skifte noga tillses att de inköpta hemmansdelarne blifva lämpligt belägna i sammanhang med skattefjellet och Högvalens by.

Dag som ofvan

E.F. Groth

F.W. Jonson

Adolf Suwe

Rätt avskrivet intygar:

G. Berglund *J. Persson*

Ing. den 2 oktober 1936.
Res. den 3 november 1936.

Kungl. Maj:ts och Rikets
Svea Hovrätts utslag
på de besvär, Hede pastorat anført över ett
av Konungens Befallningshavande i Jämtlands
län den 26 augusti 1936 meddelat utslag i mål
mellan pastoratet, å ena, samt lappmannen Nils
Nilsson Schain i Storvallen, å andra sidan,
angående avhysning; givet i Stockholm den
19 december 1936.

Av handlingarna i målet inhämtas:

Pastoratet har i en till Konungens Befallningshavan-
de ingiven ansöknings, vilken delgivits Schain den 13 april
1935, anført: Schain hade utan ~~att hava utslaget~~ tillstånd
uppfört en byggnad å Hede kyrkoherdeboställe tillhörig mark.
Vid flera tillfällen hade Schain av pastoratet anmodats att
bortflytta byggnaden, men Schain hade icke efterkommit anma-
ningarna. Pastoratet anhölle förty, att Konungens Befall-
ningshavande måtte avkunna vräkningsdom, som tvingade Schain
att nedriva byggnaden.

Konungens Befallningshavande har genom sitt utslag
utlåtitt sig: Enär av utredningen i målet måste anses framgå,

att ifrågavarande stuga med hänsyn till dess ändamål vore jämförlig med byggnad, som funnes omförmäld i 41 § 3 stycket lagen om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, samt att Schain jämlikt bestämmelserna i nämnda paragraf vore berättigad att hava byggnaden uppförd å omförmälda plats, funne Konungens Befallningshavande ej skäl bifalla ansökningen.

K u n g l. H o v r ä t t e n, som tagit i övervägande vad handlingarna sålunda och i övrigt innehålla, finner frågan om skyldighet för Schain att borttaga byggnaden icke kunna handräckningsvis avgöras, och prövar förty lagligt fastställa det slut, vartill Konungens Befallningshavande i sitt utslag kommit.

Pastoratet skall ersätta Schain vad denne visar sig hava utgivit för en avskrift av Kungl. Hovrättens utslag.

Klagen över detta utslag må av pastoratet hos Kungl. Maj:t föras genom besvär, vilka skola före klockan tolv å trettionde dagen herefter, eller den 18 januari 1937, ingivas till Kungl. Maj:ts Nedre Justitierevision. Vid besvären föge klaganden ej allenast överklagade utslaget samt Kungl.

Hovrättens i målet förda protokoll ävensom Konungens Befallningshavandes utslag, det sistnämnda såvitt dess insändande ej jämlikt 30 kapitlet 40 § rättegångsbalken åligger Kungl. Hovrätten, utan ock Konungens Befallningshavandes bevis om nedsättning av fullföljdsavgift, etthundrafemtio kronor, samt av enahanda belopp till säkerhet för den kostnadsersättning, som Kungl. Maj:t kan komma att tillerkänna motparten. Företer klaganden bevis, att klaganden nedsatt sistnämnda belopp, men icke bevis om nedsättning av stadgad fullföljdsavgift, skall vid besvären fogas sådant intyg om bristande tillgång, som i 30 kapitlet 22 § rättegångsbalken sägs. Kan klaganden ej heller förete bevis om nedsättning av föreskrivet belopp till säkerhet för motpartens kostnadsersättning, skall ansökan om tillstånd att utan hinder därav fullfölja talan fogas vid besvären och vara åtföljd av sådant intyg om bristande tillgång, som nyss är sagt.

Att emot Kungl. Hovrättens utslag fullfölja talan allenast beträffande rättegångskostnad är ej tillåtet.

Lam Ström *P. A. Carlberg* *H. Wallberg*

Carne Carlsson

N:de: SS; PA; HK;

PH.

E. L. 11/12

Handl. med. 11/12 *Kristina Räck*

Kungl. Maj:ts Nåd. Proposition N:o 125.

1

N:o 125.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående åtgärder till skyddande af naturminnesmärken å kronans mark samt afsättande af vissa nationalparker; gifven Stockholms slott den 17 mars 1909.

Under återopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen

dels medgifva:

att ifråga om å kronans mark befintligt område eller naturföremål, som är af särskildt intresse för kännedomen om landets natur eller på grund af märkelig naturbeskaffenhet eljest synes böra för framtiden skyddas, Kungl. Maj:t må äga att, för så vidt kronans rätt angår, lämna tillstånd till detsamma fridlysning enligt hvad om fridlysning af naturminnesmärken kan varda stadgadt; dock att värdefullare område eller föremål härigenom icke må från tillgodogörande för kronans räkning afstängas; samt

att, utan hinder af hvad i allmänhet finnes stadgadt rörande förvaltningen af kronan tillhörig mark, de myndigheter, som därmed äga befattning, må, när sådant utan afsevärd uppoffring eller olägenhet för kronan finnes kunna äga rum, tillåta, att område eller föremål, som är att anse såsom naturminnesmärke, tillsvidare lämnas orubbadt eller genom lämpligt förbehåll vid arrendeupplåtelse undandrages arrendatorns förfogande;

dels ock, under förutsättning att det i nådig proposition af denna dag Riksdagen förelagda förslaget till lag om nationalparker varder af Riksdagen i hufvudsak antaget, besluta:

Bih. till Riksd. Prot. 1909. 1 Saml. 1 Afd. 36 Häft.

1

att från nu gällande förvaltningsregler må undantagas och såsom nationalparker afsättas följande områden, med rätt för Kungl. Maj:t att i behöfliga fall bestämma de närmare gränserna, nämligen:

1. ett område af omkring femton kvadratmil å oafvittrad mark innefattande Stora Sjöfallet;
2. ett område af omkring nitton kvadratmil å oafvittrad mark innefattande Sarjekfjällen;
3. ett område af Abiskodalens nedre del utgörande omkring 5,000 hektar;
4. ett med urskog bevuxet område af lämplig omfattning inom Suorsa eller Rissa kronoparker i Tärendö revir;
5. ett omkring 200 hektar stort område med löfängsnatur å statens mark söder om fjället Peljekaisse i Arjeplogs revir;
6. den staten tillhöriga delen af Sonfjället i Härjedalens revir eller lämplig del däraf;
7. ett med urskog bevuxet område om högst 20 hektar å Hamra kronopark i Västra Hälsinglands revir;
8. den till indragna kronofogdebostället Väringsö i Länna socken af Stockholms län hörande holmen Ångsön;
9. ett område af lämplig omfattning å Kilsbergens sluttning på Garphytte kronopark i Askersunds revir; och
10. lämpliga delar af Gottska Sandön;

att ifrågavarande områden icke vidare skola för kronans räkning tillgodogöras utan förvaltas i syfte, att desamma såsom profstycken på ursprunglig eller märklig natur måtte åt framtiden bevaras i hufvudsak orubbade; samt

att Kungl. Maj:t må äga att ifråga om dessa nationalparker förvaltning meddela de närmare bestämmelser, som kunna finnas erforderliga.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

Utdrag af protokollet öfver jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17
mars 1909.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE.
Statsråden: ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
HAMMARSEJÖLD,
ROOS,
SWARTZ,
greffe HAMILTON,
MALM.

Departementschefen statsrådet Alfred Petersson anförde i underdänighet:

>I skrifvelse den 13 maj 1904 anhöll Riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning angående de åtgärder, som borde vidtagas för att bereda skydd för vårt lands natur och naturminnesmärken, och yttrade Riksdagen därvid, bland annat, att då staten på de mest skilda ställen i vårt land ägde större eller mindre besittningar, kunde, enligt Riksdagens mening, här och där en plats, där sällsynta djur eller växter triffes, ett egendomligt skogsbestånd, ett vattenfall, någon säregen geologisk bildning o. s. v. fridlysas för åverkan, så att

råde med löfångsnatur å statens mark söder om fjället Peljekaisse i Arjepluogs revir med rätt för Kungl. Maj:t att närmare bestämma gränserna.

I sina yttranden öfver de sakkunniges förslag i denna del har Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län tillstyrkt detsamma samt kammarkollegium och domänstyrelsen funnit sig därvid icke hafva något att erinra.

4. *Den kronan tillhöriga andelen af Sonfjället i Härjedalens revir och Jämtlands län.*

I den förberedande utredning af naturskyddsfrågan, som verkställdes af vetenskapsakademiens naturskyddskommitté, omnämnde denna, att det vore önskligt, att i de södra fjälltrakterna något eller några områden, dit lapparne med sina renar ännu icke utbredt sig, afsattes till nationalpark. Något visst förslag i detta afseende ansåg sig kommittén dock icke kunna afgifva.

Med anledning häraf föreslog domänstyrelsen, att den kronan tillhörande delen af Sonfjället i Hede socken, hvilket fjäll hittills icke torde ha varit besökt af renar och hvilket på grund af sitt isolerade läge torde för framtiden utan svårighet kunna skyddas mot renar och betes kreatur, måtte såsom naturskyddsområde få afskiljas och fredas.

Angående ifrågavarande område meddelade revirförvaltaren, jägmästaren L. Fr. Molander, att af det egentliga Sonfjället cirka 1,900 hektar upptoges af kronopark, hvaraf cirka 900 hektar kalt fjäll och 1,000 hektar beväxt med mer eller mindre fjällaktig skog, och tillades följande:

»Med ett pris per hektar af en krona för den kala marken skulle den representera ett värde af cirka 900 kronor. Förutom af kronopark upptoges äfven cirka 2,000 hektar af Hede prästbord, nämligen cirka 1,500 kalt fjäll och 500 hektar beväxt med fjällskog. Enligt förestående beräkning skulle nämnde till prästbordet hörande kala fjällmark kunna värderas till 1,500 kronor. Hvad den skogbeväxta delen af fjället beträffar så kan något värde svårigen åsättas detsamma utan föregående besiktning, allra helst som kronoparken ej är till ordnad hushållning indelad. De här angifna siffrorna för de olika slag af mark tillhörande såväl kronoparken som Hede prästbord äro mycket approximativa, då ej ens i länets landtmäterikontor finnes någon karta, som upptager hvad som egentligen räknas såsom Sonfjället.»

Rörande detta område yttrade de sakkunnige, att framställningen syntes vara värd allt beaktande samt att särskildt för framtida jämförelser mellan våra nordligare och sydligare fjällområden torde vara

af vikt att i tid försäkra sig om bevarandet af ett lämpligt studieområde i södra delarna af våra fjälltrakter. På grund häraf föreslogo de sakkunnige, att till nationalpark måtte afsättas den staten tillhöriga delen af Sonfjället.

I yttrande öfver detta förslag har öfverjägmästaren uti Mellersta Norrlands distrikt E. F. Groth anført följande. Genom kungl. brevet den 18 mars 1887 blefvo vissa områden af utmarken till byarne Långö, Hede kyrkby och Viken inom Hede socken i Jämtlands län inköpta till kronopark. I sydvästligaste delen af det från Hede kyrkby inköpta Östra skiftet vore Sonfjället beläget. Detta fjäll torde på anförda skäl vara mycket lämpligt att afsätta till nationalpark, synnerligast som renar icke brukade vistas därstädes. Huru stor del af kronoparken, som för ändamålet borde afsättas, torde vara svårt att utan föregående närmare undersökning bestämma, dock ansåge sig öfverjägmästaren böra föreslå, att sydvästliga delen af Östra skiftet af Hede kronopark, där Sonfjället vore beläget, afsattes till en linje dragen från rågångsknäet vid Ryvålen till en punkt å nordvästra rågången c:a 4,000 meter från sydvästra hörnet. Därigenom skulle erhållas en fyrsidig figur med en areal af c:a 1,100 har, hvarinom marken till största delen utgjordes af kalfjäll. Då kronans likasom öfriga delägares mark i de laga skiftade byområdena icke vore särskildt inhägnad, förekomme där samfällt bete för hemdjur från byarna, och vore fäbodas, de s. k. Nybodarna, belägna i närheten af Sonfjället dock ej på kronans mark, men ej långt väster därom. För att kunna freda det område, som skulle till nationalpark afsättas, från beteskreatur vore därför nödvändigt inhägnadetsamma. Då sammanlagda längden af gränserna för det af öfverjägmästaren till nationalpark föreslagna området uppginge till c:a 13,000 meter, blefve kostnaden för uppförande af den erforderliga hägnaden ganska stor, synnerligast som på långa sträckor tillgång till virke ej finnes, utan virke måste ditforslas.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Jämtlands län har i frågan yttrat, att önskligt syntes, att i södra delarna af rikets fjälltrakter finnes ett område, som bevarades vid dess ursprungliga karaktär. Sonfjället torde äfven lämpa sig för detta ändamål. Utredningen härom vore emellertid alltför knapphändig, och den korta tid som varit tillnätt för utlåtandets afgifvande, hade icke medgifvit anstalter för beredande af fullständig kännedom om den ifrågakämda nationalparkens beskaffenhet och det omfang, den lämpligen borde erhålla. Den fjälltrakt, som med ett gemensamt namn kallades Sonfjället, innefattade fyra eller fem kalfjäll med mellanliggande dalar, några skogbeväxta. Särskildt för

iakttagelser rörande fjällgränsens nedgående eller med andra ord skogens undanträngande från fjällsidorna vore säkerligen af vikt, att hela denna fjälltrakt kunde afsättas till nationalpark, men då en betydlig del där af torde tillhöra enskilde, torde alltför stora hinder möta. Alldeles nödvändigt, om nationalparken skulle blifva af något värde såsom studieområde, torde emellertid vara att därtill afsattes högsta kalfjället, efter uppgift benämndt Korpflygget, med närmast liggande fjälltoppar och ett så stort område däromkring, att ett skogsbälte af lämplig bredd inginge däruti på alla sidor eller, om hinder därför mötte, åtminstone på norra och västra sidorna, som vore de för kalla vindar mest utsatta, och borde härvid tillses, att så långt möjligt vore området erhöles naturliga gränser. I hvilken mån dessa önskemål öfver hufvud taget eller utan större kostnader skulle kunna uppnås, vore för närvarande outredt. På grund här af föresloges, att, innan nådigt beslut i ärendet fattades, Eders Kungl. Maj:t täcktes låta dels verkställa undersökning om Sonfjällets lämplighet till nationalpark och den omfattning denna i sådant fall borde gifvas samt, därest område, som ej tillhörde kronan, skulle finnas erforderligt, hurvida och med hvilken kostnad detsamma skulle kunna förvärfvas, och dels låta uppmäta och kartlägga det område, som ansåges böra afsättas till nationalpark.

Kammarkollegium och domänstyrelsen hafva i sitt yttrande öfver de sakkunniges förslag i denna del förklarar sig därvid icke hafva funnit anledning till någon erinran.

5. *Ett mindre område å Hamra kronopark i Gäfleborgs län.*

Likasom det är af stort intresse att i afscende å fjällvegetationen kunna anställa jämförelser mellan områden i nordligare och sydligare delarne af Norrland, så synes man också, såsom de sakkunnige anfört, böra sörja för, att ett urskogsområde i sydligare delarne af vårt egentliga skogsområde lämnas orubbadt för att erbjuda ett askådningsmaterial, som lämpar sig för jämförelse med det till afsättning föreslagna urskogsområdet i norra Sverige.

I detta hänseende föreslog vetenskapsakademiens naturskyddskommitté särskildt ett område å Hamra kronopark, där skogen ännu kvarstår i orubbad ursprunglighet.

Domänstyrelsen hemställde om en närmare undersökning på stället angående platsens lämplighet och områdets begränsning.

att från nu gällande förvaltningsregler må undantagas och såsom nationalparker afsättas följande områden; med rätt för Kungl. Maj:t att i behöfliga fall bestämma de närmare gränserna, nämligen:

1. ett område af omkring femton kvadratmil å oafvittrad mark, innefattande Stora Sjöfallet;

2. ett område af omkring nitton kvadratmil å oafvittrad mark, innefattande Sarjekfjällen;

3. ett område af Abiskodalens nedre del utgörande omkring 5,000 hektar;

4. ett med urskog bevuxet område af lämplig omfattning inom Suorsa eller Rissa kronoparker i Tarendö revir;

5. ett omkring 200 hektar stort område med löfängsnatur å statens mark söder om fjället Peljekaisse i Arjepluogs revir;

6. den staten tillhöriga delen af Sonfjället i Härjedalens revir eller lämplig del däraf;

7. ett med urskog bevuxet område om högst 20 hektar å Hamra kronopark i Västra Hälsinglands revir;

8. den till indragna kronofogdebostället Väringsö i Länna socken af Stockholms län hörande holmen Ångsön;

9. ett område af lämplig omfattning å Kilsbergens sluttning på Garphytte kronopark i Askersunds revir; och

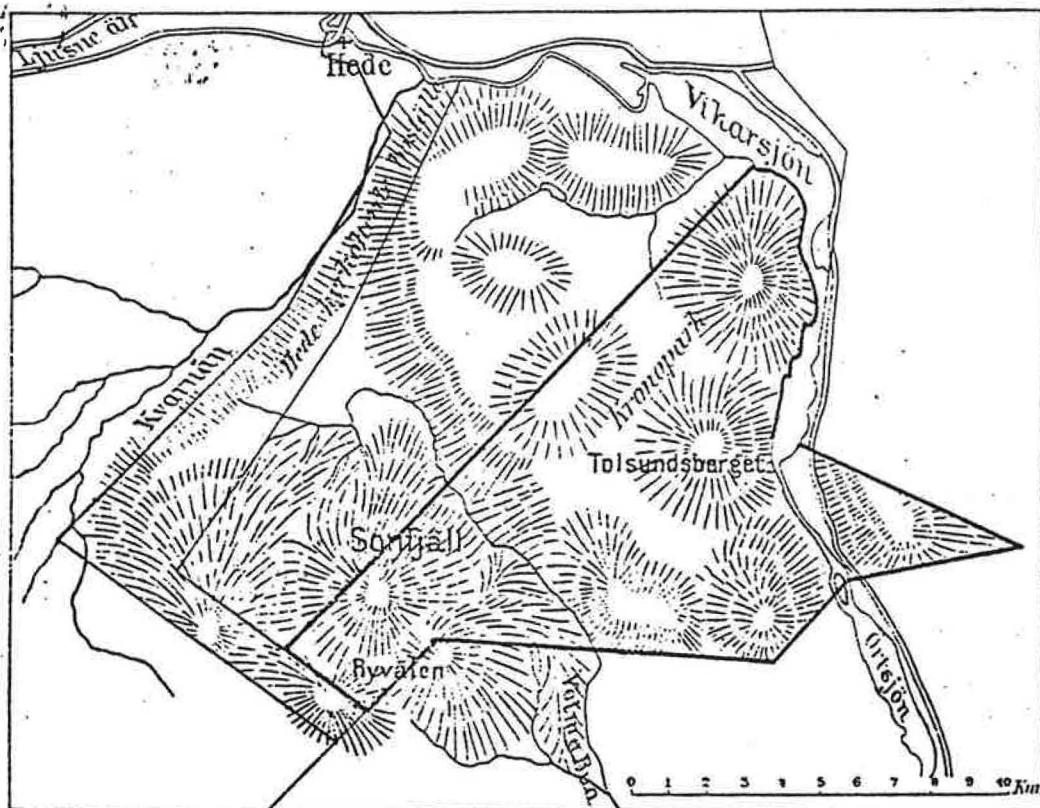
10. lämpliga delar af Gottska Sandön,
att ifrågavarande områden icke vidare skola för kronans räkning tillgodogöras utan förvaltas i syfte, att desamma såsom profstycken på ursprunglig eller märklig natur måtte åt framtiden bevaras i hufvudsak orubbade; samt

att Kungl. Maj:t må äga att ifråga om dessa nationalparker förvaltning meddela de närmare bestämmelser, som kunna finnas erforderliga.

Hvad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets öfriga ledamöter iustämde, behagade Hans Maj:t Konungen bifalla, samt förordnade, att proposition i ämnet skulle till Riksdagen aflämnas af den lydelse bil.... till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Axel Mörner.

Kronans område af Sonfjället.

RENBETESEFFEKTER PÅ SÅNFJÄLLET

Effects of Reindeer Grazing on Mount Sånfjället

Leif Kullman
Naturgeografiska institutionen
Umeå Universitet
901 87 UMEÅ

FÖRORD

Föreliggande rapport belyser hur de subalpina-lågalpina lavhedarna på Sånfjället har påverkats av renbete. Utredningen har utförts av docent Leif Kullman vid Umeå universitet på uppdrag och bekostnad av statens naturvårdsverk. Den kommer att utgöra underlag vid framtagandet av föreskrifter och skötselplan för den utvidgade nationalparken Sånfjället.

Författaren är ensam ansvarig för rapportens innehåll, varför detta ej kan åberopas som representerande naturvårdsverkets ståndpunkt.

Solna i januari 1989

Statens naturvårdsverk

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	SID
Sammanfattning	5
Summary in English	5
Introduktion	6
Metodik	6
Undersökningsområdet	6
Tidigare markutnyttjande	7
Resultat	8
Diskussion och slutsatser	20
Referenser	22

SAMMANFATTNING

Lavmattorna på Sånfjället var obetydligt påverkade av renbete fram till mitten av 1970-talet. Fr o m denna tidpunkt har renvinterbetet ökat betydligt inom Sånfjället. Genom upprepad fotografering från fasta punkter på Sånfjället föreligger ett bildmaterial som tydligt visar att lavmattorna, som i huvudsak utgörs av *Cladonia stellaris* och *Cetraria nivalis*, har gått tillbaka betydligt mellan åren 1973/74 och 1986 genom påverkan av bete och tramp. Lavmattornas tillbakagång sammanfaller i tiden med det ökade vinterbetet av ren.

Slutsatsen av de resultat som presenteras i rapporten är att Sånfjällets unika lavhedar endast kan bevaras eller återställas genom att renbetningen vintertid reduceras mycket kraftigt.

Effects of Reindeer Grazing on Mount Sånfjället in Härjedalen.

SUMMARY

Mount Sånfjället in the southern part of the Swedish Scandes has been very little affected by reindeer grazing of lichens until the mid-1970's, when intensive winter grazing was initiated. By means of repeat photography from fixed points it was demonstrated that the lichen mats (predominantly *Cladonia stellaris* and *Cetraria nivalis*) declined between 1973/74 and 1986 as a response to grazing and trampling. The tree populations were not significantly influenced.

INTRODUKTION

Sånfjällets nationalpark i Härjedalen avsattes 1909. Syftet var bl a att bevara ett område i de södra fjälltrakterna som var opåverkat av renar och som genom sitt isolerade läge kunde antas förbli så framgent.

I samband med arbetet under senare år att utvidga nationalparken har uppmärksamats att renbetning under vintertid ökat dramatiskt i omfattning. Farhågor har yppats att det primära skyddsobjektet, d v s de subalpina-lågalpina lavhedarna, helt skall komma att spolieras. Föreliggande utredning avser att tjäna som underlag för ställningstagande i denna markanvändningsfråga.

METODIK

Materialet utgörs primärt av svartvita fotografier från åren 1973 och 1974 tagna i samband med trädgränsundersökningar. Omfotografering av motsvarande vyer från ungefär samma punkter i terrängen utfördes 1986 med avsikt att belysa populationsdynamiken i de subalpina trädbestånden (se Kullman, 1988, a, b, 1989). Problematiken med renbetningen var då okänd för författaren, varför insamlandet av data skett helt förutsättningslöst i relation till den här aktuella frågeställningen. Materialet uppfyller därför högt ställda krav på objektivitet.

Bilderna ingår i ett större nätverk för miljöövervakning, som etablerats i de södra och mellersta fjälltrakterna. Metoden att införskaffa data om pågående storskalig landskapsdynamik med hjälp av upprepad fotografering har tidigare visat sig framgångsrik, särskilt när det gällt öppna-halvöppna landskapstyper (se t ex Rogers et al., 1984; Noble & Crisp, 1980).

UNDERSÖKNINGSOMRÅDET

Med Sånfjället avses här hela Sånfjällsmassivet, bl a Högfjället, Korpflyet, Gråsidan, Valmfjället och Medstöten.

Klimatet är lokalkontinentalt och berggrunden (mest kvartsit) är svårvittrad och sur. Moränen är sandig-grusig och flerstädes blockrik. Under dessa betingelser, förutsatt ett måttligt renbete, är lav- och lavrishedar naturliga och långsiktigt bestående element i områdets växtlighet (Ahti, 1959, Kohh, 1975).

Områdets kärnväxtflora är relativt artfattig (Arwidsson, 1930; Hedlund & Holmgren, 1976). Det subalpina björkbältet har en mycket varierande vertikal utsträckning. I Gråsidans torra och tämligen snöfattiga V-sluttning är bältet mycket ofullständigt utbildat. I snörikare sluttningar, t ex Korpflyet och Högfjället (mot NNO) finns däremot ett distinkt fjällbjörkskogsbälte ovanför barrskogen som i de högsta lägena domineras av gran.

I övergångszonen mellan björkskog och kalfjäll (trädgränsekotonen) samt i den lågalpina zonen dominerar lavhedar med risfläckar. Karaktärgivande arter är *Cladonia stellaris* (fönsterlav) och *Cetraria nivalis* (snölav), samt i mindre omfattning *Alectoria ochroleuca* (fjälltagellav), *Cladina rangiferina* (grå renlav) och *Cornicularia divergens* (spärrlav). Bland risen härskar *Empetrum hermaphroditum* (kråkbär), *Vaccinium myrtillus* (blåbär), *Betula nana* (dvärgbjörk), *Vaccinium vitis-idaea* (lingon) och *Calluna vulgaris* (ljung).

Den lokalkontinentala klimatkaraktären, särskilt de höga maximitemperaturerna under sommaren, är orsaken till att trädgränsen når extremt höga nivåer i det aktuella området. Trädformig gran växer högre än på något annat ställe i landet. Tabell 1 visar trädgränsens altitud på några utvalda platser inom Sänfjällsmassivet.

Tab 1. Trädgränsens höjd över havet på olika lokaler inom Sänfjällsområdet.

Lokal	Björk	Tall	Gran
Korpflyet SSO	1 110	905	1 060
Gråsidan V	995	940	990
Pkt 1249.9 NO	1 025	795	940

TIDIGARE MARKUTNYTTJANDE

Sänfjället utgör ett centrum för äldre fäbodkultur med rötter i 1700-talet. Kreatur har i århundraden betat i områdets skogar och även på kalfjället (Arwidsson, 1930). Den fasta befolkningen har dessutom i stor omfattning bedrivit lavtäkt i skogar och på lågfjällshedar.

Renen har sedan länge varit en integrerad del i områdets "lavekosystem" genom det begränsade vildrensbete som har förekommit. Sålunda uppger Ekman (1910) att vildren regelbundet skall ha uppehållit sig på Sånfjället vintertid. De sista lär ha skjutits vintern 1847/48. De extremt välutvecklade lavhedar som karaktäriserade fjället i början av seklet kan således till viss del vara ett utslag av ett halvsekels betesfredning. Angående renens förekomst under det senaste århundradet saknas säkra kvantitativa uppgifter. Det finns dock indikationer på att renar tillhörande Åre-Storsjö lappby under höst och vinter betat på och kring Sånfjället (Lappfogdens i Jämtlands län årsberättelse för 1896). Rosén (1960) hävdar också att vinterbetning förekommit och antyder på oklara grunder att sedvanerätt finns för detta markutnyttjande. Vidare uppger Sundfeldt (1962) att fjällrenar introducerats i området under årens lopp. Populationen skall sakta ha vuxit till nära 400 djur, varav merparten sköts 1955. Därefter fanns ett 30-tal djur kvar. Av allt att döma har populationen legat på denna nivå fram till mitten av 1970-talet (jfr Hedlund & Holmgren, 1976, Eriksson, 1981). Därefter har avsevärt större renhjordar betat de subalpina-lågalpina lavmattorna under vintertid (uppgifter från ortsbefolkning och länsstyrelse).

RESULTAT

I det följande redovisas ett antal bildpar, som åskådliggör vegetationslandskapets utveckling mellan 1973/74 och 1986. Merparten av bilderna härrör från Gråsidans V-sluttning, OSO Nysäterns fäbod. Ett fåtal bilder kommer från NO-sluttningen ovan Nyvallens fäbod, samt från Korpflyets SSO- och NO-sluttningar.

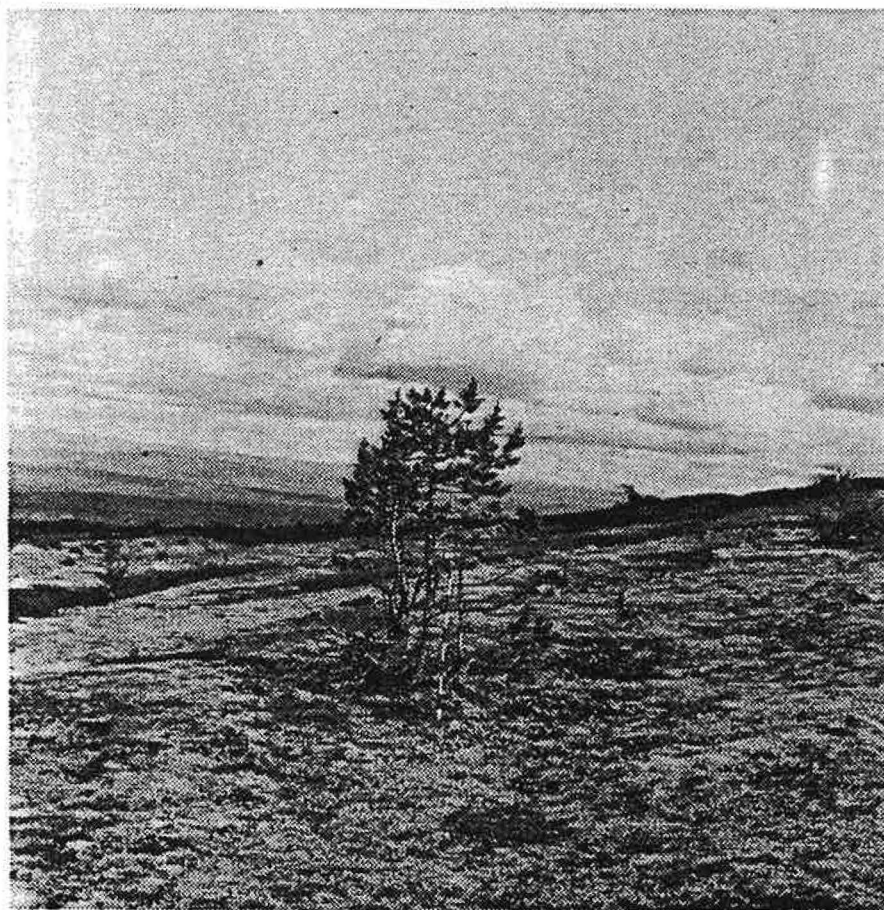

Fig 1. Gråsidans V-sluttning, 940 m ö h. Den unga tallen omges av tjocka lavmattor (*Cladonia stellaris* och *Cetraria nivalis*) med strödda inslag av *Empetrum hermaphroditum*. 1974-08-16.

Fig 2. Identisk med Fig 1. Tallens barrmassa har ökat sedan 1974. Markvegetationen har helt ändrat karaktär. Lavmattorna är praktiskt taget helt försvunna. Basala lavdelar finns kvar, men det är oviss om dessa lever. Marken präglas nu av sten och grus samt de kloner av *Empetrum hermaphroditum* som framträder tydligt i lavarnas frånvaro. 1986-08-12.

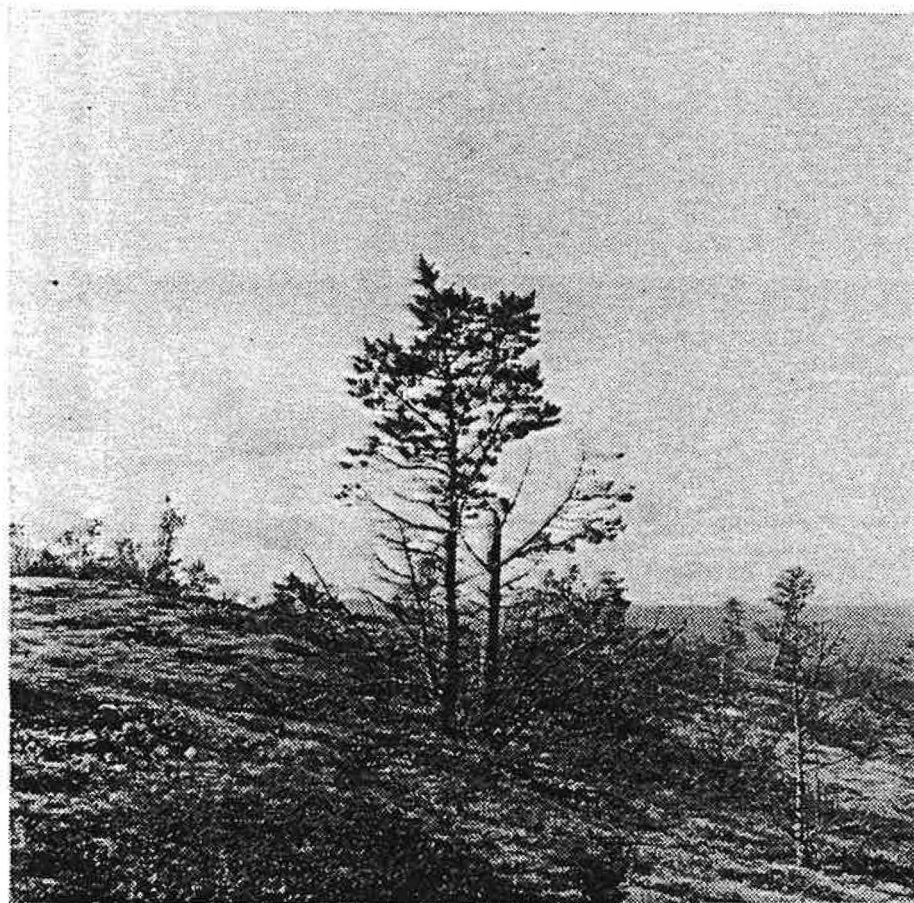

Fig 3. Gråsidans V-sluttning, 925 m ö h. Dubbelstammig tall omgiven av rislavhedar. Lavarna utgörs huvudsakligen av *Cladonia stellaris*. 1974-08-16.

Fig 4. Identisk med Fig 3. Båda tallstammarna har ökat i höjd. Även den mindre tallen till höger har vitaliserats. Lavmattorna på den lilla kullen till vänster om "dubbeltallen" har blivit mindre framträdande. 1986-08-12.

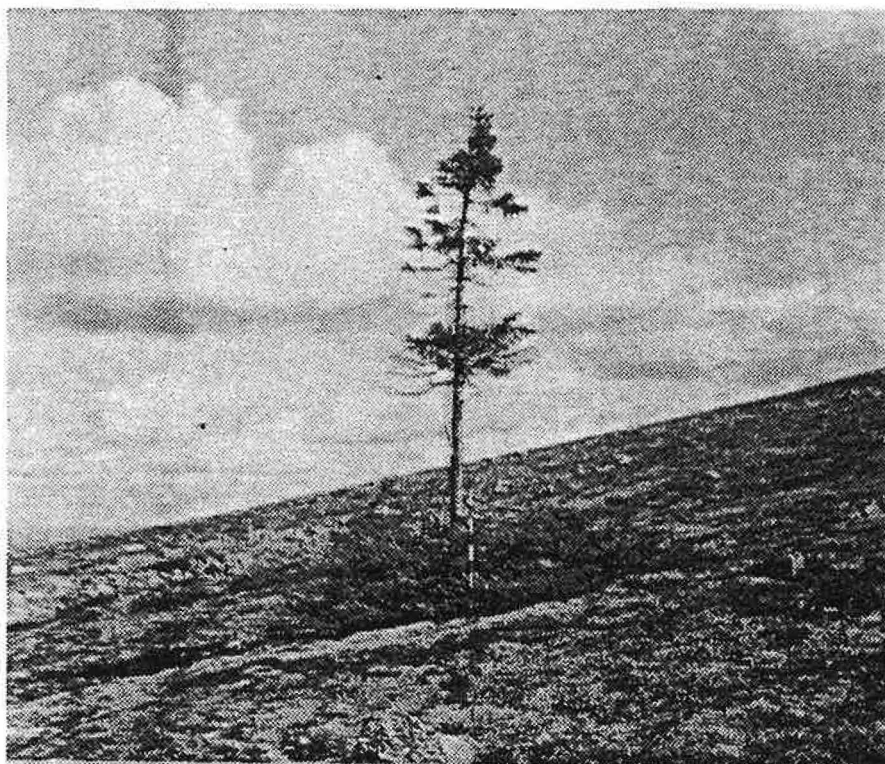

Fig 5. Gråsidans V-sluttning, 990 m ö h. Solitär gran i ett landskap helt präglat av lavar: *Cladonia stellaris* och *Cetraria nivalis*. Fläckvis förekommer ris, mest *Empetrum hermaphroditum*, *Vaccinium myrtillus* och *Betula nana* 1974-08-16.

Fig 6. Identisk med Fig 5. Granen har gjort betydande barrförluster sedan 1974. Lavmattorna är praktiskt taget försvunna från stora arealer 1988-08-12.

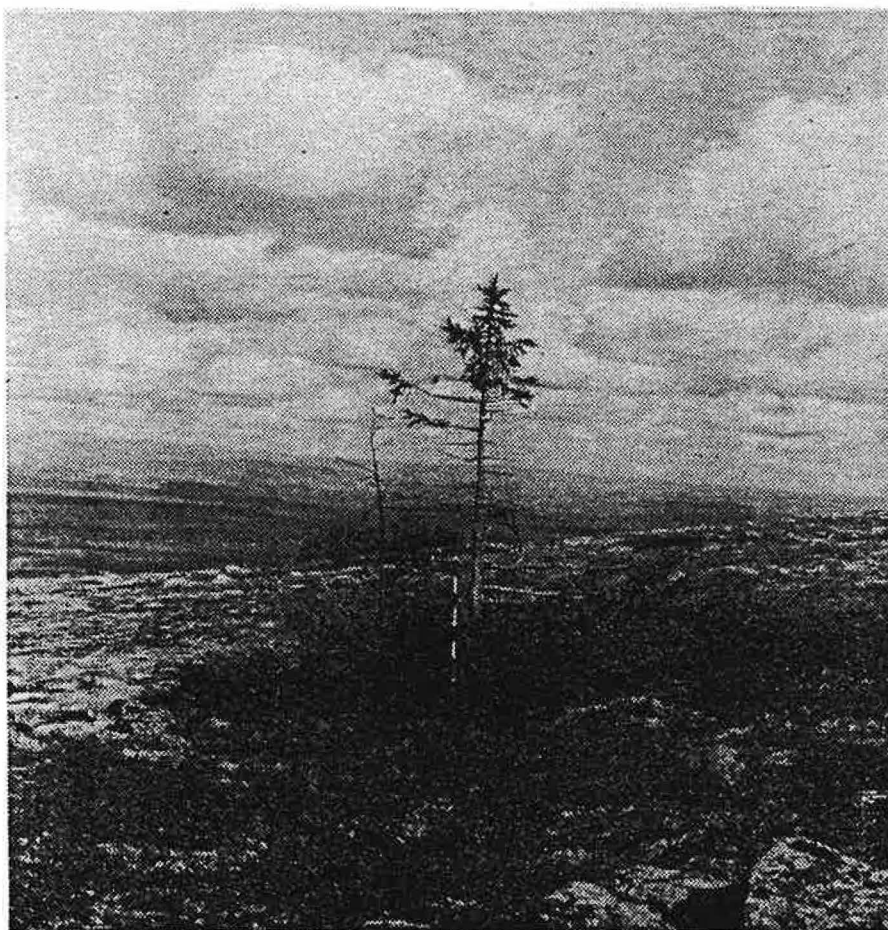

Fig 7. Gråsidans V-sluttning, 970 m ö h. Gran med levande grenar endast i toppen och nära marken, under vinterns maximala snödjup. I förgrunden *Betula nana*-hed. Bakom trädet utbreder sig lav-ris-hed. 1974-08-16.

Fig 8. Identisk med Fig 7. Granen är helt död. *Betula nana*-heden ger möjligtvis intryck att vara mer lågvuxen än 1974, vilket vittnar om lavmattornas tillbakagång. 1986-08-12.

Fig 9. Gråsidans V-sluttning, 990 m ö h. Granens trädgräns utbildas av en buskformig ca 3 m hög individ som nått trädhöjd (dvs >2 m) efter 1940. Omgivningen präglas av *Cladonia stellaris*, *Cetraria nivalis* samt spridda fläckar med ris, *Betula nana*, *Vaccinium myrtillus* och *Empetrum hermaphroditum*. 1974-08-16.

Fig10. Identisk med Fig 9. Lavmattorna har avtagit starkt i mäktighet sedan 1974. Granen är däremot helt intakt. 1986-08-12.

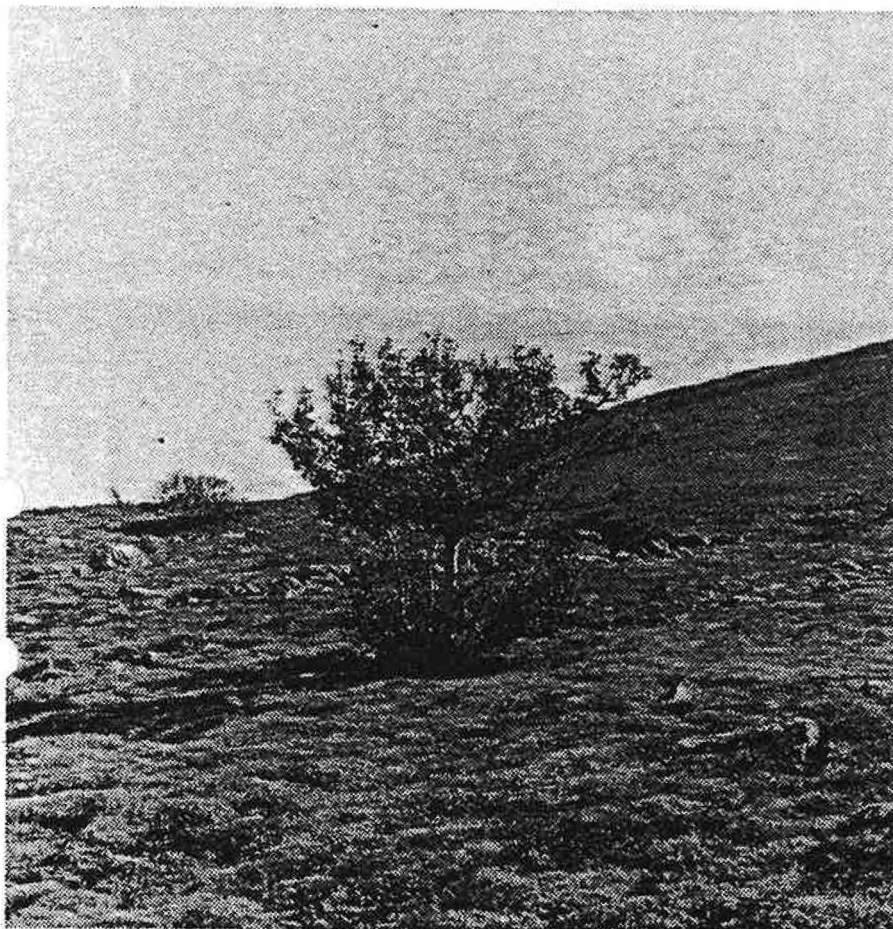

Fig 11. Gråsidans V-sluttning, 945 m ö h. Fjällbjörk omgiven av svällande *Cetraria nivalis*-mattor med strödda inslag av *Empetrum hermaphroditum*. 1974-08-16.

Fig 12. Identisk med Fig 11. Björken har ökat påtagligt i höjd och bladmassa. Lavmattorna är där-
emot helt försvunna och vittringsgruset lyser fläckvis naket. 1986-08-12.

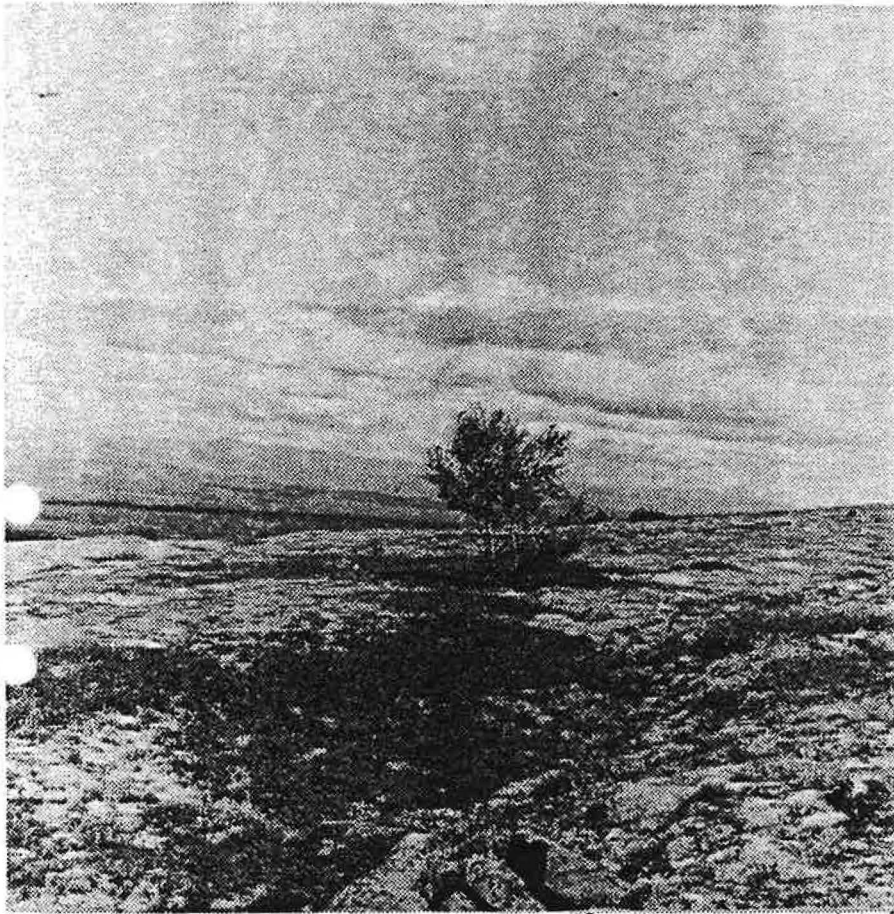

Fig 13. Gråsidans V-sluttning, 965 m ö h. Flerstam-
mig fjällbjörk i mosaik av
lavrished. Risen utgörs av
Vaccinium myrtillus, *Betu-
la nana* och *Empetrum
hermaphroditum*. Domine-
rande lavar är *Cladonia
stellaris* och *Cetraria niva-
lis*. 1974-08-16.

Fig 14. Identisk med Fig 13. Björkens bladmassa har ökat. En stam har dock dött sedan 1974. Lav-
vegetationen är mindre framträdande jämfört med 1974. 1986-08-12.

Fig 15. Gråsidans V-sluttning, 995 m ö h. Björkens trädgräns i form av en flerstammig ca 2,5 m hög individ. Närmast trädet en mosaik av *Cladonia stellaris* och *Empetrum hermaphroditum*. 1974-08-16.

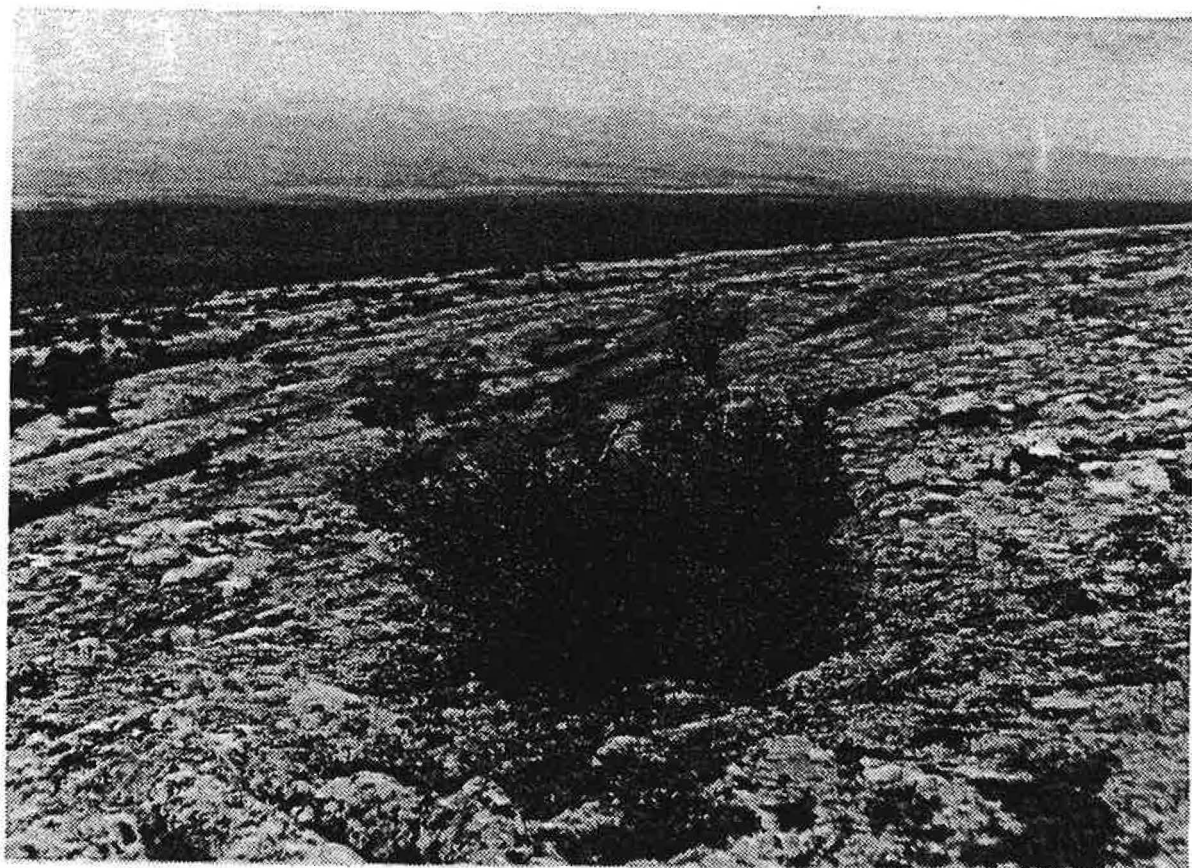

Fig 16. Identisk med Fig 15. De två högsta stammarna har dött i sina översta delar. Möjligtvis kan en viss tillbakagång av lavmattornas mäktighet skönjas, t ex till höger om björken. 1986-08-12

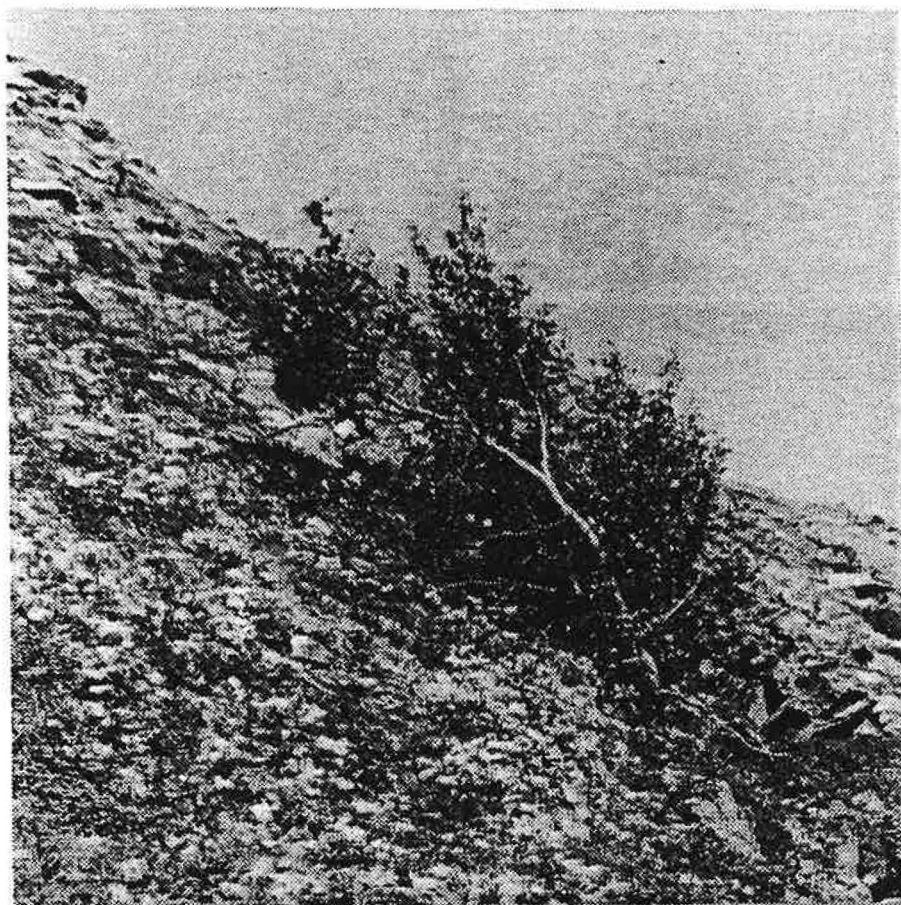

Fig 17. Korpflyets SSO-sluttning, 1 105 m ö h. Starkt snöpressad fjällbjörk i mycket brant och blockrik terräng. Trädet växer i en hed där *Cladonia stellaris* och *Vaccinium myrtillus* förekommer i ungefär samma proportioner. 1973-08-15.

Fig 18. Identisk med Fig 17. Björken har inte förändrats nämnvärt. Man varseblir däremot närmast björken en tydlig ökning av *Cladonia alpestris* i förhållande till risen sedan 1973. 1986-08-10.

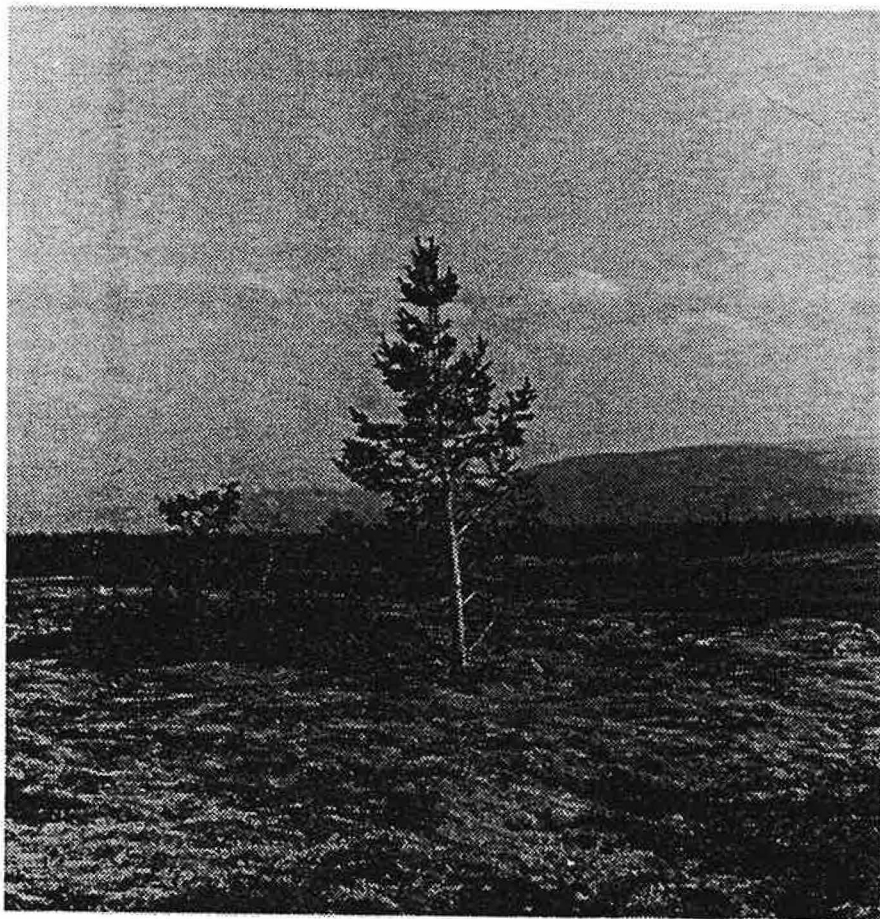

Fig 19. Korpflyets NO-sluttning, 860 m ö h. Tall och lågvuxen björk omgivna av svällande lavmattor (*Cladonia stellaris* och *Cetraria nivalis*) med inslag av *Empetrum hermaphroditum* och *Betula nana*. 1973-08-15.

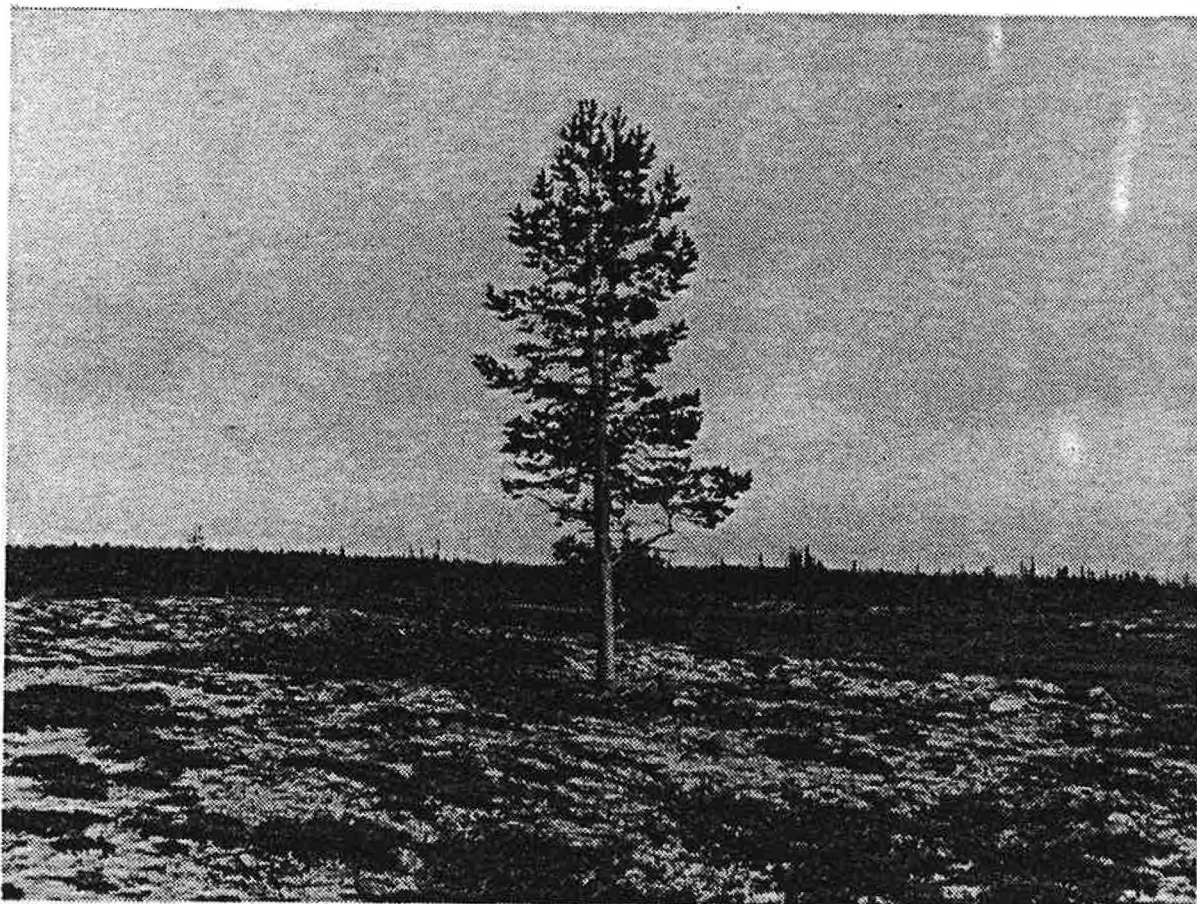

Fig 20. Identisk med Fig 19. Tallen har ökat påtagligt i höjd medan björken däremot gått starkt tillbaka. Lavmattans tjocklek är reducerad., vilket får kråkris-klonerna att framträda som distinkta mörka "öar". 1986-08-10

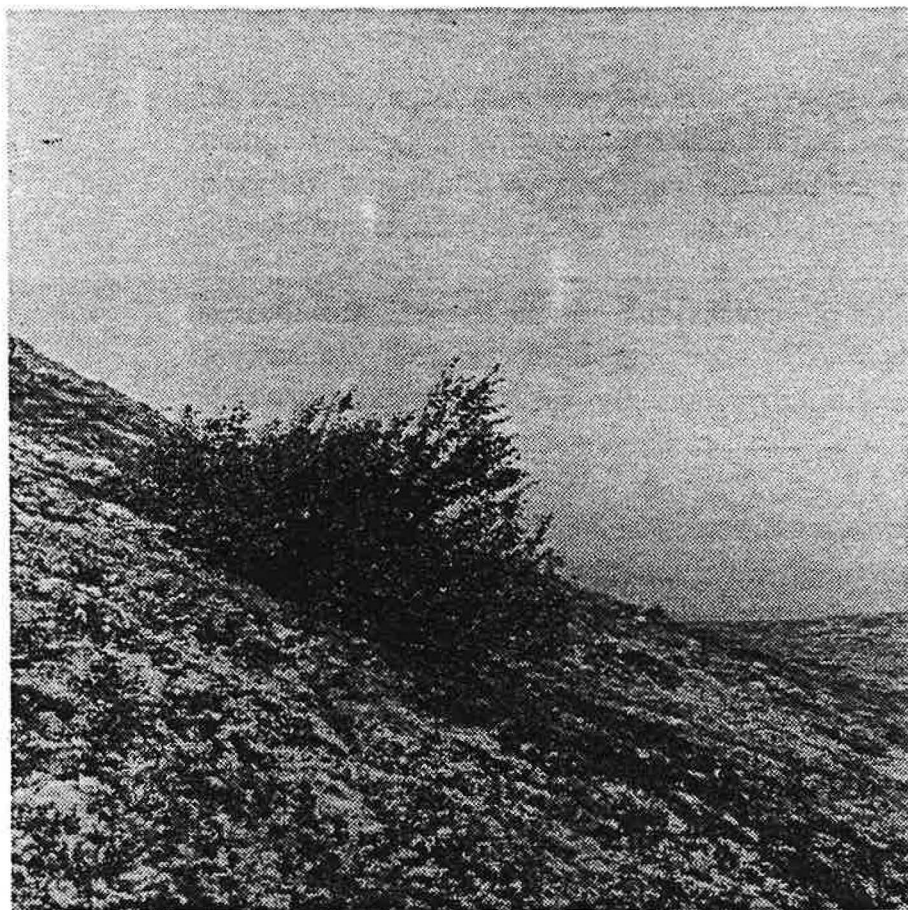

Fig 21. Högfjällets NO-sluttning (ovan Nyvallen), 1 020 m ö h. Buskformig fjällbjörk omgiven av lavrished. Dominerande arter är *Cladonia stellaris*, *Vaccinium myrtillus* och *Empetrum hermaphroditum*. 1973-08-17.

Fig 22. Identisk med Fig 21. Björkens höjd har minskat något. Lavmattorna är praktiskt taget försvunna och landskapsbilden präglas istället av risvegetationen. 1986-08-12.

DISKUSSION OCH SLUTSATSER

De redovisade bildparen, representerande perioden 1973/74-1986, ger många belägg för en markant reduktion av lavmattornas tjocklek i trädgränsområdet. I vissa fall har tillbakagången varit så kraftig att mineraljorden blottats. Den retrogressiva vegetationsutvecklingen har selektivt drabbat lavarna, främst de dominerande arterna, *Cladonia stellaris* och *Cetraria nivalis*. Risväxterna är till största delen opåverkade. Den gulvita färgton som 1973/74 präglade särskilt Gråsidans V-sluttning hade 1986 förbytts i gråbrunt, vilket avspeglar risens och vittringsblockens mer framträdande roll i landskapsbilden.

Lavmattornas minskade tjocklek och täckningsgrad har varit mest påfallande i Gråsidans V-sluttning, där lutningen är relativt obetydlig och snötäcket tunt (3-4 dm el mindre). I brantare och blockrika sluttningar, som dessutom har ett tjockare snötäcke, t ex Korpflyets SSO-sluttning och Högfjällets NO-sluttning, visar lavvegetationen inga tecken på tillbakagång. Detta mönster utesluter t ex luftföroreningar som primär orsak. Däremot är det rimligt att anta att renbetning och tramp kan vara orsaken, eftersom renen torde undvika de allra brantaste och snörikaste sluttningarna. Det är också ett väl känt fenomen att lavhedar av den aktuella karaktären kan skadas i den grad som här beskrivits till följd av exceptionellt renbetestryck under ett årtionde eller mindre (Höglund & Eriksson, 1972). En av de dominerande lavarerna, *Cladonia stellaris*, är extremt känslig för fysiska störningar därför att den lätt torkar ut och blir mycket spröd (Carstairs & Oechel, 1978).

Trädvegetationen har knappast alls påverkats negativt av renens ökade närvaro i området. Den vegetativa tillbakagången som kan noteras för vissa granar och björkar, men alls inte för tallar, överensstämmer med det regionala mönster som svarar mot klimatets trend under de senaste decennierna (Kullman, 1988a,b, 1989).

Risvegetationens ringa påverkansgrad torde sammanhänga med att renarna hittills haft tillgång på lav i överflöd. Vomanalyser gjorda 1976 på renar som vintertid betat på Sånfjället visar också en exceptionellt hög andel av lav i dieten (Eriksson, 1981). Renen äter dock de flesta risarter vintertid (Eriksson, 1981). Det kan därför inte uteslutas att fortsatt närvaro av stora renhjordar i området kommer att drabba även risväxterna. De långsiktiga ekologiska effekterna av detta är osäkra. Det kan dock inte uteslutas att en allmän upptorkning och ökad erosion blir följden (jfr. Höglund & Eriksson, 1972).

Konklusionen av de resultat som ovan presenterats är att Sånfjällets unika lavhedar endast kan bevaras eller återställas genom att renbetningen vintertid reduceras mycket kraftigt.

REFERENSER

- AHTI, T. 1959. Studies on the caribou lichen stands of Newfoundland. Ann. Bot Soc. "Vanamo" 30.
- ARWIDSSON, TH. 1930. Floran inom Sonfjällets nationalpark. K. Svenska Vetenskapsakademiens Skrifter i Naturskyddsärenden 12.
- CARSTAIRS, A.G. & OECHEL, W.C. 1978. Effects of several microclimatic factors and nutrients on net carbon dioxide exchange in *Cladonia alpestris* (L.) Rabh. in the subarctic. Arctic and Alpine Research 10.
- EKMAN, S. 1910. Norrlands jakt och fiske. Norrländskt Handbibliotek Nr 4. Uppsala.
- ERIKSSON, O. 1981. Renens vinterdiet. Växtekologiska Studier 13.
- HEDLUND, T. & HOLMGREN, G. 1976. Sonfjället med omnejd. Länsstyrelsen i Jämtlands län. Serie A, Nr 4, 1976.
- HÖGLUND, N.H. & ERIKSSON, B.R. 1972. Förvildade tamrenars inverkan på vegetationen. Statens Naturvårdsverk PM 358.
- KOHH, E. 1975. Studier över skogsbränder och skenhälla i älvdalsskogarna. Sveriges Skogsvårdsförbunds Tidskrift 71:299-366.
- KULLMAN, L. 1988a. Subalpine *Picea abies* decline in the Swedish Scandes. Mountain Research and Development 8(1).
- KULLMAN, L. 1988b. Short-term dynamic approach to tree-limit and thermal climate: evidence from *Pinus sylvestris* in the Swedish Scandes. Annales Botanici Fennici 25.
- KULLMAN, L. 1989. Recent retrogression of the forest-alpine tundra ecotone (*Betula pubescens* Ehrh. ssp. *tortuosa* (Ledeb). Nyman in the Scandes Mountains, Sweden. Journal of Biogeography 16.
- LAPFPOGDENS I JÄMTLANDS LÄN ÅRSBERÄTTELSE FÖR ÅR 1896. Lantbruksnämndens arkiv, Östersund.

- NOBLE, I.R. & CRISP, M.D. 1980. Germination and growth models of shortlived grass and forb populations based on long term photopoint data at Koonamore, South Australia. Israel Journal of Botany 28.
- ROGERS, G.F., MADLE, H.E. & TURNER, R.M. 1984. Bibliography of repeat photography for evaluating landscape change. University of Utah Press, Salt Lake City. USA.
- ROSEN, B. 1960. Fridlyst. Stockholm.
- SUNDFELDT, J. 1962. Sonfjället, vild faunas sista chans. Vi Nr 31-32.

Rapport över vidtagna åtgärder med strövrekar i trakten av Hede våren 1956.#103 / Bl 9.9.
56

Efter nedslaktning av omkring 250 st tjurar vid ett gärd vid Särvsjövägen den 8-9-/3, har under tiderna 13 - 16/3, 19 - 22/3, 5 - 7/4, 7 - 9/5, 14 - 17/5, 24 - 25/5, 28 - 30/5 bedrivits ett omfattande arbete med utskjutning av strövrekar, mest i trakten Långåskans - Hede - Råndalen. Således har i området söder om Ljusnan skjutits sammanlagt 234 rekar, tillhörande Handölsdalens lappby 74 st, Tranris lappby 40 st, Tännäs lappby 15 st, Tossåsens lappby 21 st, Norge 11 st, Mittådalens lappby 61 st samt helöringar och okända 12 st. Därtill har i området norr om Ljusnan skjutits 26 st rekar, tillhörande olika lappbyar; således sammanlagt 260 st skjutna rekar.

Som skyttar vid förrättningarna har medverkat, undertecknad, kronojägare Börje Linde, Sägverksägare Konrad Nordström, hemmansägare Karl Byström, Järdingsman Gunno Thunegård samt nomaderna Tomas Thomasson, Nils Persson Åns, Jon Oskar Fjällgren, John Nordfjäll, Anders Kråik, Axel Kråik, Teodor Kråik och Lars Kråik d.y. Flera skyttar än de som vid olika tillfällen anlitats har undertecknad med tanke på olycksfalls- och skadskjutningsrisk ej vågat anlita. (Att använda långskjutande vapen vid jakt i så bebodda trakter som i här ifrågavarande fall kan ej anses rådligt med mindre än att stort ansvar och stor aktsamhet tas i beaktande.)

De direkta kostnaderna vid skjutning av rekar har blivit kr 4,686:-

Uppköpare till rekar har i huvudsak varit Jämtlands läns slakteriförening. Endast ett mindre antal rekar har försålts till privata uppköpare. Noggrann redovisning har förts, och likvid kommer att, sedan avdrag för arbete gjorts, tillställas respektive renägare. Priserna har under tiden fram till maj månad varit kr 3:- per kg, och därefter kr 2:50 per kg.

Arbetet avslutades den 29/5 av följande orsaker.

(Avsättning av renkött utom i mycket små partier kunde icke ernås.

De rekar som fortfarande fanns kvar inom området blev av värme och betesmöjligheter mycket rörliga, de drog sig även upp mot högländ och fjälltrakt i så stor utsträckning att endast ett fåtal rekar kunde avlivas varje dygn. Av värme förelåg även risk att köttet skulle helt förstöras, innan djurkropparna kunde tillvaratas. Av dessa orsaker kunde det icke nuvarande vår anses försvarligt att fortsätta med renskyttet.

Funäsdalen den 14/6 1956.

Edor Burman
Edor Burman

Järv och lo.

Järv och lo finns förmodligen inte som fast stam inom området, men förekommer som sporadiska gäster i samband med förflyttningar. Under vår inventering såg vi inte några spår eller bytesrester, som skulle kunna verifiera en fast förekomst.

Älg.

Älgstammen inom regionen är stark och utgör den del av faunan som man vid strövtåg i skogarna oftast kommer i kontakt med. Längs bäckar och stränder kan man inte så sällan stöta på älgar som står och betar i videsnåren.

Spår och spillning påträffas ofta och en viss nedbrytning av löv- kunde märkas på hyggen och längs vattendrag. Även uppe på kalvfjället fanns en del hårt betade björkbuskar.

Då stora arealer utgöres av tallhedar, vilka i stort sett saknar lämpligt vinterfoder för älg, får de lövbårdar som finns längs bäckar och stränder och på våtmarker, utgöra det dominerande näringsutbudet vintertid. Därigenom kommer också tillgången på dessa områden troligen att utgöra den faktor som begränsar älgpopulationens storlek. Detta då tillgången på vinterfoder oftast är en begränsande faktor för älgstammens tillväxt.

Den förstöring av de smala lövbårderna och de små våtmarksområdena längs Vikarsjösystemet, som en eventuell uppdämning skulle ge, spolierar helt vinterbetet längs Ljusnan. Då vegetationen längs dessa områden utgör ett betydande tillskott till vinterfödan, skulle förmodligen hela regionens älgstam lida skada om vinterbetesmöjligheterna längs Ljusnandalgången förstördes.

Ren.

Vildren har tidigare funnits inom Sonfjällsområdet, men de sista sköts bort i mitten av 1800-talet. Mindre flockar av tamren uppehåller sig däremot sporadiskt i regionen, trots att fjället inte är att betrakta som renbetesområde.

Dessa strörenar observerades då och då på fjällsidorna och utgör ett trevligt inslag i de övriga naturupplevelserna vid en vandring i massivet.

Lavmattorna bland de frostsprängda sparagmitblocken, utgör ett rikt foderutbud och någon risk för överbetning eller markslitage föreligger inte så länge stammen hålls vid några tiotal individer.

Renbetesproblematiken vid Sonfjället har visat sig tämligen invecklad och har inte närmare utretts.

Rådjur.

Rådjuren befinner sig här i utkanten av sitt utbredningsområde, men har tydligen klarat de sista milda vintrarna. Det är dock tveksamt huruvuda stammen överlever en kall, snörik vinter. Med stödutfodring finns möjlighet att förbättra chanserna för att behålla ett fast bestånd inom regionen. Detta är dock en fråga för jaktvårdsidkarna inom de lokala jaktvårdsområdena. Oavsett detta kan man räkna med en viss störförekomst på grund av invandring från sydväst.

Bäver.

Bäverstammen är svag i denna del av Härjedalen och endast i Ljusnans södra del iakttogs spår efter denna stora gnagare, som så framgångsrikt har återerövrat stora delar av vårt land.

Vid en ö i Ljusnan strax N om Linsell, hittades även en bebodd hydda. Efter vad vi kunnat finna, är detta den enda förekomsten inom området.

I Valmån vid nationalparken gjordes för ett antal år sedan en utsättning av ett bäverpar. Eventuellt kan det vara detta par som vandrat ned i Ljusnan och där funnit en lämpligare biotop.

Utter.

Utter, som i motsats till bävern, sakta håller på att försvinna ur vår natur på grund av dess krav på rena och fiskrika vattendrag, finns i Lillråndas höljor och klipplandskap. Vid våra besök fick vi aldrig tillfälle att observera den, men Bovin omtalar i sin inventering, ett möte med utter vid Lillråndan.

Övriga djur.

Vad gäller mård, räv, hare och ekorre finns dessa inom regionen, men berörs inte närmare i denna inventering.